

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการประชาคม 2 แห่ง ได้แก่ กระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) และกระบวนการประชาคม ข (นามสมมติ) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ 1) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นและ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการประชาคมของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ)

ตอนที่ 2 กระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

2.1 กระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ)

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานประชาคม ก และโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

2.1.2 การเกิดกระบวนการประชาคม ก

2.1.3 การทำงานของกระบวนการประชาคม ก

2.1.4 การพัฒนาและผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ก

2.1.5 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกระบวนการประชาคม ก ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

2.2 กระบวนการประชาคม ข (นามสมมติ)

2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานประชาคม ข และโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

2.2.2 การเกิดกระบวนการประชาคม ข

2.2.3 การทำงานของกระบวนการประชาคม ข

2.2.4 การพัฒนาและผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ข

2.2.5 ปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกระบวนการประชาคม ข ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

2.3 การเปรียบเทียบกระบวนการประชาคม ก และ ข

ตอนที่ 3 แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

3.1 จุดเด่นของกระบวนการประชาคมในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

3.2 ข้อจำกัดของกระบวนการประชาคมในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

3.3 แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการประชาคมของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ)

1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ)

จังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) เป็นจังหวัดเล็กๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมี หาดทรายและทะเลสะอาดเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป สภาพภูมิอากาศไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัดเกินไปมี ฝนตกชุกทำให้มีฤดูฝนยาวนานแปดเดือนและมีแดดออกสี่เดือน เรียกกันว่า “ฝนแปดแดดสี่” มีทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน และสัตว์ทะเลที่อุดมสมบูรณ์ มีหน่วยงานทหารทั้ง ภาคพื้นดินและพื้นน้ำจำนวนมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนและถือเป็นเมืองท่าในการค้าขายที่ สำคัญ นอกจากนั้นจังหวัดยังเป็นพื้นที่ชายแดน มีประวัติศาสตร์การเป็นเมืองหน้าด่านกันชนและ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้มามากมาย

จังหวัดมีความโดดเด่นในเรื่องของความร่วมมือและการรวมตัวกันของภาคประชาคม โดยได้รับการยอมรับว่ามีประชาคมที่เข้มแข็งเนื่องจากมีการก่อตัวของประชาคมมายาวนาน อาทิ การเกิดสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากร ชายฝั่งทะเลจังหวัด เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่ก่อเกิดชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพา เอื้ออาทรระหว่างกัน สามารถพึ่งตนเองได้ ประกอบกับคนในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพเดิมจึง ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ที่ดี มีความรักและหวงแหนจังหวัดของตนเอง จึงทำให้การทำงานที่เป็น ลักษณะของความร่วมมือ และการทำงานเพื่อส่วนรวมมีพลังที่เข้มแข็งและก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

ด้านการศึกษาของจังหวัดนั้นในอดีตมีวัดสันติธรรม (นามสมมติ) ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอ เมือง เป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการศึกษาของจังหวัด เคยเป็นที่พำนักของบิดาแห่งการศึกษา คือท่านเจ้าคุณพระวรวงศ์ (นามสมมติ) ผู้ผลักดันให้วัดสันติธรรมเป็นแหล่งกำเนิดโรงเรียนประถม และมัธยมศึกษาในจังหวัดและยังเป็นโรงเรียนสอนนักเรียน สอนภาษาบาลี เป็นที่พักและอุปการะ นักเรียนในชนบทที่เข้ามาเรียนต่อระดับสูงในจังหวัด และให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังเป็นที่พักของชาวบ้านมาทุกยุคสมัย ปัจจุบันจังหวัดมีเขตพื้นที่การศึกษาตั้งอยู่ใน อำเภอเมือง รับผิดชอบดูแลสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 130 โรงเรียน ภาพรวม ของการศึกษาของจังหวัดอยู่ในระดับดี จากข้อมูลรายงานผลการเรียนเฉลี่ย (GPAX) เท่ากับ 2.71 จากผลการเรียน 4 และคะแนนทดสอบระดับชาติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2548 คะแนน O-Net เท่ากับ 188.86 จากคะแนน 500 คะแนน อยู่ในอันดับที่ 15 จากทั้งหมด 76 จังหวัด และเป็นอันดับที่ 41 จากทั้งหมด 175 เขตพื้นที่การศึกษา (<http://GPa.moe.go.th>) เมื่อได้ศึกษา ข้อมูลการทดสอบระดับชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนน NT และผลการทดสอบ ระดับชาติชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คะแนน O-Net ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 – 2550 ของจังหวัดพบว่ามี รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบระดับชาติ NT ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และคะแนน ONET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ)

รายวิชา	ปี 2548		ปี 2549		ปี 2550		รวม
	NT	O-Net	NT	O-Net	NT	O-Net	
ภาษาไทย	53.19	50.52	45.97	51.14	50.88	53.02	304.72
คณิตศาสตร์	40.05	29.71	32.18	28.55	36.99	32.66	200.14
วิทยาศาสตร์	46.40	36.24	41.08	35.09	36.35	34.93	230.09
สังคมศึกษา	45.53	42.89	44.38	38.1	40.72	38.73	250.35
ภาษาอังกฤษ	32.27	29.3	31.26	31.08	28.57	30.63	183.11
รวม	217.44	188.66	194.87	183.96	193.51	189.97	

ข้อมูลจากตารางพบว่าภาพรวมการศึกษาของจังหวัดอยู่ในระดับดี แต่เมื่อศึกษาข้อมูลของโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนแล้วบางโรงเรียนยังคงมีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โรงเรียนไม่มีความพร้อมด้านสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน บางส่วนยังขาดการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้โรงเรียนไม่ได้รับความนิยมในการเข้าเรียนต่อและผู้ปกครองต้องส่งลูกหลานของตนเองไปเรียนยังโรงเรียนที่ทันสมัยในเมืองใหญ่ หรือในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น ขณะเดียวกันปัญหาของโรงเรียนขนาดใหญ่มีชื่อเสียงก็มีจำนวนนักเรียนเข้ามาสมัครเรียนกันมากมายจนไม่สามารถรับได้หมด ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นปัญหาที่หลายจังหวัดประสบเช่นเดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับว่าผู้คนของจังหวัดเหล่านั้นจะตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษามากน้อยเพียงไร ซึ่งจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ผู้คนในจังหวัดให้ความสำคัญกับการศึกษา เนื่องจากมีรากฐานการศึกษาที่ถูกปูพื้นฐานมาตั้งแต่การมีวัดสันติธรรม (นามสมมติ) การมีบิดาแห่งการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งชี้วัดให้เห็นว่าผู้คนในจังหวัดได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างดี ประกอบกับในจังหวัดมีสมาคม กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยผู้คนหลายอาชีพ รวมถึงอาชีพครู นักการศึกษา ที่มีจิตสำนึกทางสังคม จึงทำให้การขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาถือเป็นงานหลักของสมาชิกทุกคนในจังหวัดด้วย

1.2 กระบวนการประชาคมของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ)

กระบวนการประชาคมของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) นั้นมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 – 2500 จากการที่วัยรุ่นกลุ่มหนึ่งได้เข้ามาศึกษาในกรุงเทพมหานคร บางคนก็อยู่โรงเรียนประจำ บางคนก็อยู่วัด บางคนก็อาศัยญาติอยู่ มีการปรารภว่าน่าจะพบปะกันปีละครั้ง เพื่อจะได้รู้ว่าใครเรียนที่ไหนอย่างไร จนเกิดการนัดพบกันครั้งแรกที่ร้านอาหารย่านวิสุทธิกษัตริย์ กรุงเทพมหานคร โดยต่างคนต่างกระจายข่าว ปรากฏว่ามีการรวมตัวกันของรุ่นพี่ รุ่นน้องและเพื่อนๆ

ประมาณ 40 - 50 คน มาพบปะสังสรรค์กันและมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะพบกันทุกปี โดยมีการแต่งตั้งประธานและผู้ประสานงานของกลุ่ม และมีการจัดงานชุมนุมพบปะกันเรื่อยๆ จนพัฒนามาเป็นชมรมในปี พ.ศ. 2514 และพัฒนาเป็นสมาคม ซึ่งได้จดทะเบียนเป็น "สมาคมถิ่นไทย" (นามสมมติ) เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2515 สมาคมดังกล่าวจึงถือเป็นศูนย์รวมของคนในจังหวัดที่มีความหลากหลายอาชีพให้ได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของ "คนในจังหวัด" มาโดยตลอด ซึ่งสิ่งที่ชี้วัดว่าสมาคมมีการรวมตัวและเกิดการพบปะกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การมีงานชุมนุมชาวจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) มาเป็นครั้งที่ 17 แล้ว โดยการดำเนินการล่าสุดจัดกันในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ณ โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) โดยมีพันเอกนายก (นามสมมติ) ซึ่งเป็นนายกสมาคมคนปัจจุบันเป็นผู้นำในการจัดงาน

"ประชาคมในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) นั้นเริ่มต้นมานานแล้วโดยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 เริ่มจากการรวมตัวของวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งที่ดั้นด้นมาเรียนที่กรุงเทพมหานครและได้พบปะกันจึงปรารถนาว่าน่าจะมีการพบปะกันปีละครั้งเพื่อให้รู้ว่าใครเรียนที่ไหน และพยายามจัดงานต่างๆ เพื่อจะได้หาทุน และได้พบปะกัน จนปี พ.ศ. 2514 จึงได้เกิดชมรมขึ้น จนกระทั่งพัฒนามาเป็นสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ที่มีการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในปี พ.ศ. 2515 และมีโครงสร้างการทำงานของสมาคมที่ชัดเจนมากขึ้น มีการหางบประมาณต่างๆ เพื่อหารายได้มาพัฒนาและช่วยเหลือชาวจังหวัดไทยเจริญ" (พันเอกนายก (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) จึงเป็นองค์กรที่เป็นการรวมตัวกันของคนในจังหวัด มีการทำงานเพื่อสังคมและมีบทบาทในการทำกิจกรรมของจังหวัดมากมาย มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนคือ มีนายกสมาคม อุปนายก เลขานุการ รองเลขานุการ เภรวิญญิก ประชาสัมพันธ์ นายทะเบียน และกรรมการ มีสถานที่ตั้งของสมาคมที่ชัดเจน 2 แห่ง คือ ในจังหวัด และในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้บุคคลในท้องถิ่นทุกฝ่ายที่ทำงานภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นได้เข้ามาติดต่อ พบปะและร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวก จึงทำให้สมาคมมีเครือข่ายการทำงานที่กว้างขวาง และมีศักยภาพที่เข้มแข็งในการทำงานที่เป็นประโยชน์ให้กับคนในจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อมและอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันสมาคมถิ่นไทยมีอายุมาแล้ว 50 ปี ยังคงมีบทบาทในการพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ของคนในจังหวัดมาโดยตลอด

"สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) มีโครงสร้างที่ชัดเจน คือ มีนายกสมาคม อุปนายก เลขานุการ รองเลขานุการ เภรวิญญิก ประชาสัมพันธ์ นายทะเบียน และกรรมการ ซึ่งสมาคมถิ่นไทยมีสำนักงานในการทำงานที่ชัดเจน 2 แห่ง คือกรุงเทพมหานคร

และในอำเภอเมืองของจังหวัด โดยมีโครงสร้างการทำงานคล้ายกัน และทำงานประสานงานกัน" (พันเอกนายก, (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

ขณะเดียวกันยังพบว่า มีบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในจังหวัดหลายคนที่ได้เป็นสมาชิกของสมาคม มีตำแหน่งและทำหน้าที่ให้กับสมาคมไปด้วย ดังตัวอย่าง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองดีการ บริหารส่วนจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ผู้อำนวยการโรงเรียนหลายแห่งในจังหวัด กรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนต่างๆ พระสงฆ์ เป็นต้น นอกจากนี้สมาชิกของสมาคมยังเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และมีความรู้ความสามารถระดับประเทศ ทำงานทางการเมือง และการศึกษาในระดับประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมาคมเป็นแหล่งรวมตัวกันของคนหลากหลายอาชีพที่เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำและเป็นแกนสำคัญในจังหวัด รวมถึงบุคคลทั่วไปในจังหวัด ซึ่งทำให้สมาคมมีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายการทำงานที่ครอบคลุมการทำงานทุกด้าน และกว้างขวางในทุกพื้นที่ภายในจังหวัดและสามารถเชื่อมโยงไปยังภายนอกจังหวัดด้วย

นอกจากนั้นในจังหวัดไทยเจริญยังมีการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเพื่อสังคมที่มีลักษณะของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ยังไม่ใช่นองคirkที่ชัดเจน เหมือนกับสมาคมถิ่นไทย แต่เป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลที่ทำงานเพื่อชุมชนและคนในสังคมจำนวนมาก บางกลุ่มก็มีการทำงานที่เชื่อมโยงเครือข่ายไปทั่วทั้งจังหวัด ผู้วิจัยจึงนำเสนอกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการกล่าวถึงและได้รับการยอมรับจากบุคคลและองค์กรทั่วไป ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งมีพระสงฆ์ (นามสมมติ) วัดสันติธรรม (นามสมมติ) เป็นผู้ริเริ่มการจัดตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2533 เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยใช้ "สัจจะ" เป็นฐานรวมอันสำคัญของทุกคนทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีของการสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและจิตใจของคนในจังหวัด ทำให้คนมองจำนวนเงินไม่ใช่เป้าหมายสูงสุด แต่สัจจะ ความเสียสละ ความเอื้ออาทรกัน มีค่ายิ่งกว่าเงิน นั่นคือ การใช้ธรรมะนำเงิน เพื่อให้เงินเป็นทางผ่านที่จะก่อให้เกิดการประสานกลุ่มคนรวมกัน เพื่อสร้างท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ปัจจุบันกลุ่มสะสมทรัพย์ในจังหวัดไทยเจริญมีประมาณ 165 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 50,000 คน และมีเงินหมุนเวียนประมาณ 100 ล้านบาท ระบบการเงินมีการดำเนินการโดยชาวบ้าน ดอกผลที่เกิดจากการให้กู้มีได้ไหลเข้ากระเป๋าผู้ใดผู้หนึ่ง แต่นำมาจัดระบบสวัสดิการ ชุมชน เช่น ค่ารักษาพยาบาลจ่ายตามจำนวนวัน ค่าทำศพ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ยังได้มีส่วนเข้าไปพัฒนาการศึกษา โดยเป็นแบบอย่างของการใช้คุณธรรมในการรวมกลุ่มการทำงาน เป็นกองทุนทางการศึกษาให้กับนักเรียน ส่วนพระสงฆ์ (นามสมมติ) นั้นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นคนสำคัญของจังหวัด โดยเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างและให้ความรู้ด้านธรรมะและการประสานองค์ความรู้ บูรณาการระหว่างทางโลกทางธรรมที่สร้างความสมดุลให้แก่ทุกชีวิตในสังคมกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และวัดสันติธรรม (นามสมมติ) ก็เป็นวัดศูนย์กลางการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และคนในชุมชน

โดยนักเรียน เด็กและเยาวชน และผู้ที่สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรัฐธรรมนูญในวัดได้ทุกๆ วันพฤหัสบดี และวันอาทิตย์ ที่นี้จะมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาซึ่งเปิดให้คนในจังหวัดเข้าร่วมเป็นสมาชิกและเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจอย่างต่อเนื่อง

“พระสงฆ์ (นามสมมติ) ท่านเป็นนักคิด เป็นต้นแบบทุกเรื่อง แม้พื้นฐานทางโลกท่านจะจบไม่สูง แต่บรรดานักวิชาการหลายท่านยอมรับว่าท่านเป็นผู้มีปัญญาสูง ท่านทำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ตอนนี้อยู่ได้มากกว่า 160 กลุ่ม สามารถขยายสวัสดิการให้กับสมาชิกได้กว้างขวาง ซึ่งสมาชิกจะช่วยกันจัดสรรสวัสดิการต่างๆ ตามฐานข้อมูล แบ่งผลกำไรให้ทุกฝ่ายอย่างทั่วถึง โดยการแบ่งปันผลเหล่านี้ให้แก่แต่ละกลุ่มคิดและตกลงกันเอง เรียกว่าสวัสดิการกลุ่ม พระท่านฝึกให้ทุกคนได้รู้จักคิด และต้องการสร้างต้นแบบการให้โดยไม่หวังผล ฝึกการให้เป็นนิสัย นี่เป็นเงื่อนไขการพัฒนาด้านคุณธรรมของท่าน” (ตัวแทนชุมชน, 10 มีนาคม 2552)

“พระสงฆ์ (นามสมมติ) ท่านเป็นทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาของหลายโรงเรียน ซึ่งท่านได้ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อขยายความรู้เรื่องการปลูกจิตสำนึก ส่งเสริมการออม ให้หลักการพึ่งตนเอง นอกจากนั้นท่านยังเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องธรรมะและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในจังหวัด” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, 10 มีนาคม 2552)

ข้อมูลต่างๆ ข้างต้นซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการประชาคมในจังหวัดไทยเจริญนั้นมีการก่อตัวขึ้นยาวนาน มีสมาคม มีกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์ในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งต่างๆ ในจังหวัด โดยเป็นการรวมตัวในลักษณะที่เป็นกลุ่มองค์กรที่ชัดเจน และเป็นการรวมกลุ่มกันแบบหลวมๆ ในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของการรวมตัวกันของคนในจังหวัดที่มีความเข้มแข็งสามารถที่จะไปขับเคลื่อนการทำงานด้านต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งการรวมตัวของคนในจังหวัดนี้ถือเป็นทุนทางสังคม ได้แก่ การมีองค์กรที่ทำงานเพื่อสังคมในจังหวัด การมีเครือข่ายการทำงานของคนหลากหลายอาชีพ การมีความสามัคคีกลมเกลียวของคนในจังหวัด และการที่คนในจังหวัดมีจิตสำนึกทางสังคมสูง สังเกตได้จากบุคคลส่วนใหญ่จะมีบทบาทการทำงานเพื่อสังคมอีกบทบาทหนึ่ง เช่น การเข้าร่วมสมาคม การเข้ากลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น นอกจากนั้นพบว่าในจังหวัดมีทุนทางปัญญา ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการรวมตัวกันของคนเก่ง คนมีความสามารถ และคนหลากหลายอาชีพในจังหวัดไว้ ซึ่งเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานต่างๆ ภายในจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

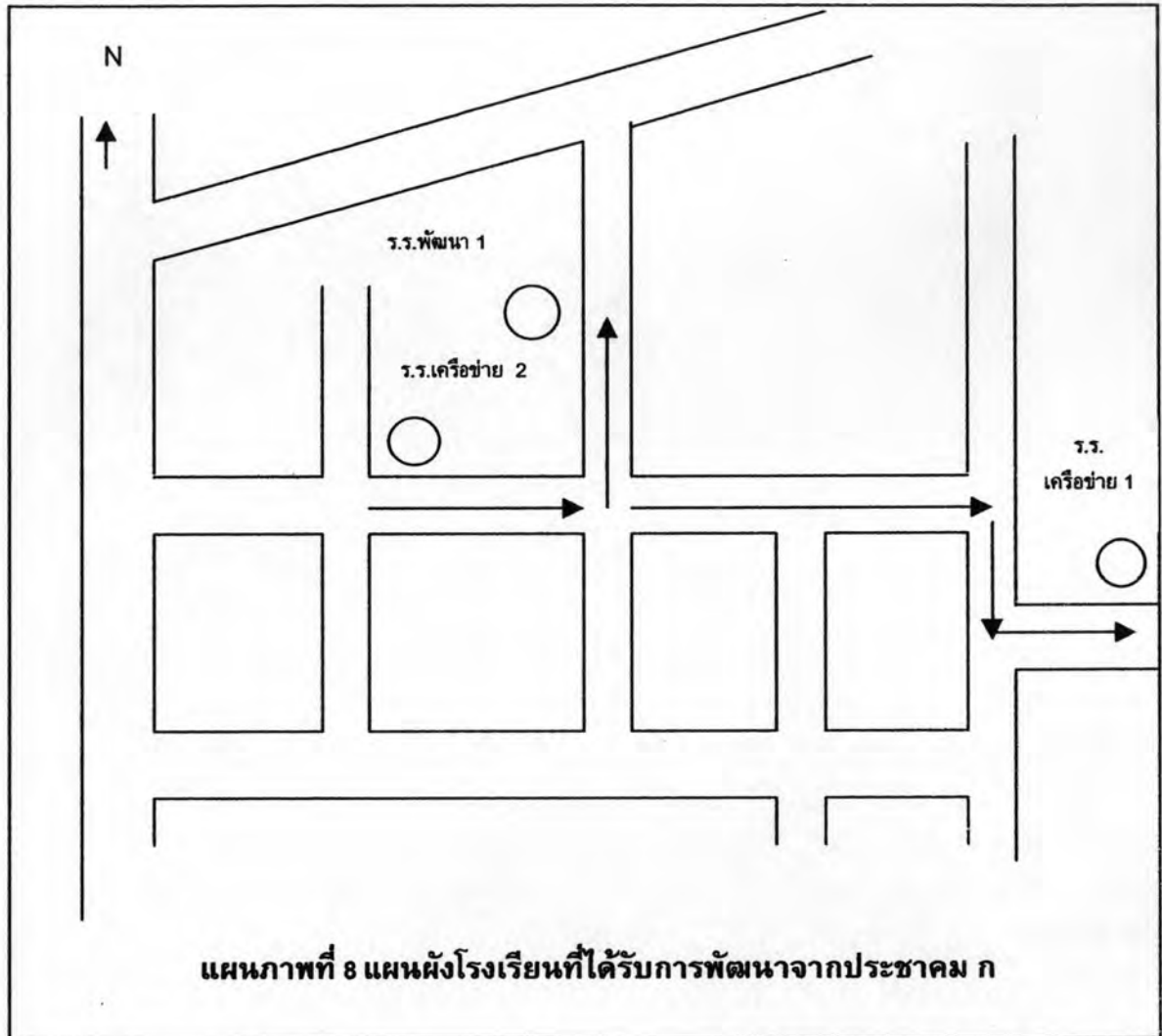
ตอนที่ 2 กระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

กระบวนการประชาคมในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) นั้นมีรากฐานการเกิดขึ้นมายาวนาน มีหลากหลายกลุ่มทั้งที่เป็นองค์กรและไม่เป็นองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไปตามปัญหาและความสนใจของแต่ละประชาคม โดยเฉพาะกระบวนการประชาคมที่พัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นแห่งนี้มีการก่อรูปกระบวนการประชาคมและมีการทำงานอย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงได้ลงไปศึกษากระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ กระบวนการประชาคม ก และกระบวนการประชาคม ข โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 กระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ)

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานประชาคม ก และโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

กระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) เป็นการรวมกันของคนกลุ่มหนึ่งในเขตเมืองของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) ที่มีความสนใจที่จะช่วยแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำจังหวัด 3 แห่งที่อยู่ใกล้กัน โดยโรงเรียนที่เป็นเป้าหมายหลักของการแก้ปัญหาครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) ซึ่งมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ทำให้มีนักเรียนสมัครเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาจำนวนน้อยมาก จำนวนนักเรียนในโรงเรียนมีจำนวนลดน้อยลงส่งผลต่อความมั่นคงของโรงเรียน ในทางกลับกันกับโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงได้แก่ โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ซึ่งประสบปัญหาในด้านปริมาณนักเรียนที่ล้นไหลเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมากจนไม่สามารถรับนักเรียนได้หมดตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ปัญหาดังกล่าวทำให้คนในชุมชนกลุ่มหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาารวมตัวกันเพื่อที่จะเข้าไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ก ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ประเภทนักเรียนไป – กลับ เหมือนกัน ทั้งสามโรงเรียนมีที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองและอยู่ใกล้เคียงกัน โดยโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 1 ห่างกันเพียง 1.5 กิโลเมตร โรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2 ห่างกันเพียง 1 กิโลเมตร ดังแผนภาพที่ 8

โรงเรียนทั้งสามโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) มีดังนี้

โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีบุคลากร 26 คน จำนวนนักเรียน 742 คน ในพื้นที่ 22 ไร่ 1 งาน 70 ตารางวา มีวิสัยทัศน์ “รวมพลังพัฒนาโรงเรียนพัฒนา 1 เป็นโรงเรียนชั้นนำที่มีความพร้อมทุกด้านภายในปี พ.ศ. 2550” นักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้ามาเรียนที่นี่เป็นเด็กยากจน พ่อแม่หย่าร้างกัน ลักษณะของโรงเรียนคล้ายโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ผู้ปกครองฐานะยากจน สภาพการศึกษาของนักเรียนยังอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนามีผลสัมฤทธิ์ไม่สูงเมื่อพิจารณาจากผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2548 มีคะแนนเท่ากับ 2.44 และมีคะแนนการทดสอบระดับชาติ คะแนน O-NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวม 5 วิชาเท่ากับ 151.44 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของจังหวัด คือ 188.86 และเมื่อจัดอันดับแล้วได้คะแนนเป็นอันดับที่ 14 จาก 15 โรงเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดไทยเจริญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งที่มา <http://GPa.moe.go.th>)

โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ และเป็นโรงเรียนเก่าแก่ มา 108 ปี อดีตเป็นโรงเรียนชายล้วน ปัจจุบันเป็นโรงเรียนสหศึกษา มีจำนวนนักเรียน 2,367 คน คุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดี มีบุคลากรครูและสายสนับสนุนการสอนประมาณ 64 คน มีลูกจ้างและครูจ้างชั่วคราว ประมาณ 38 คน มีเนื้อที่ 139 ไร่ 1 งาน 70 ตารางวา โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2548 เท่ากับ 2.60 มีคะแนนการทดสอบระดับชาติ คะแนน O-NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี 2548 เท่ากับ 206.21 ซึ่งมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของจังหวัดและเมื่อจัดอันดับแล้วได้คะแนนเป็นอันดับที่ 1 จาก 15 โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งที่มา <http://GPa.moe.go.th>)

โรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ และเป็นโรงเรียนหญิงล้วน มีนักเรียนประมาณ 2,041 คน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีครูจำนวน 66 คน ตั้งอยู่ในเนื้อที่ 35 ไร่ 3 งาน 11 ตารางวา เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝันปี 2547 ของจังหวัดไทยเจริญ โรงเรียนยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เช่น ที่ตั้งศูนย์วัฒนธรรม และเป็นศูนย์การเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ เป็นต้น มีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำทางวิชาการ เน้นด้านคุณธรรม รักสิ่งสิ่งแวดล้อม พร้อมบริการชุมชน ต้นแบบการเรียนรู้ สู่มาตรฐานการศึกษา มีผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) เมื่อปี 2548 เท่ากับ 2.93 และเมื่อพิจารณาคะแนนการทดสอบระดับชาติ คะแนน O-NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี 2548 เท่ากับ 204.61 ซึ่งมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของจังหวัดและเมื่อจัดอันดับแล้วได้คะแนนเป็นอันดับที่ 2 จาก 15 โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งที่มา <http://GPa.moe.go.th>)

นอกจากนั้นเมื่อได้ศึกษาข้อมูลผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) และผลการทดสอบระดับชาติคะแนน NT ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และคะแนน O-Net ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้ง 3 โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาและโรงเรียนเครือข่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 – 2550 ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 1 และ 2 (นามสมมติ)

โรงเรียน	ผลการเรียนเฉลี่ยรวม (GPAX) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6		
	2548	2549	2550
โรงเรียนพัฒนา 1	2.44	2.24	2.47
โรงเรียนเครือข่าย 1	2.60	2.64	2.70
โรงเรียนเครือข่าย 2	2.93	2.83	2.90

ตารางที่ 6 คะแนนเฉลี่ยร้อยละผลการทดสอบระดับชาติ (NT) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ของโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 1 และ 2 (นามสมมติ)

วิชา	โรงเรียนพัฒนา 1			โรงเรียนเครือข่าย 1			โรงเรียนเครือข่าย 2		
	2548	2549	2550	2548	2549	2550	2548	2549	2550
ภาษาไทย	47.29	48.09	45.74	55.97	48.17	63.48	60.56	50.86	55.70
คณิตศาสตร์	38.20	33.38	30.67	43.22	36.64	67.40	41.88	37.39	40.45
วิทยาศาสตร์	44.94	42.21	31.24	48.97	45.21	58.82	49.37	46.57	39.35
สังคมศึกษา	45.37	47.13	41.01	55.12	55.71	65.20	54.54	49.21	46.78
ภาษาอังกฤษ	36.27	34.26	25.69	36.18	38.57	37.99	35.13	41.50	32.62
รวม	212.07	205.07	174.35	239.46	224.30	292.89	241.48	225.53	214.9

ตารางที่ 7 คะแนนเฉลี่ยร้อยละผลการทดสอบระดับชาติ (O-Net) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
ของโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 1 และ 2 (นามสมมติ)

วิชา	โรงเรียนพัฒนา 1			โรงเรียนเครือข่าย 1			โรงเรียนเครือข่าย 2		
	2548	2549	2550	2548	2549	2550	2548	2549	2550
ภาษาไทย	42.75	37.81	51.04	53.24	53.71	53.02	55.58	56.24	58.59
คณิตศาสตร์	21.19	26.25	23.33	33.53	32.62	32.66	32.79	29.83	33.81
วิทยาศาสตร์	26.38	33.13	30.00	41.75	37.87	34.39	38.86	38.99	39.27
สังคมศึกษา	35.00	31.56	35.21	46.79	41.67	38.73	44.91	40.84	39.65
ภาษาอังกฤษ	26.13	28.25	26.34	30.90	34.16	30.63	32.47	34.40	34.10
รวม	151.45	157.00	165.92	206.21	200.03	189.43	204.61	200.3	205.42

ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมปี 2548 และผลการทดสอบระดับชาติ คะแนน NT และ O-Net ในปี พ.ศ. 2548 – 2550 ของโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองแห่ง พบว่าโรงเรียนพัฒนา 1 มีภาพรวมของคะแนนการทดสอบระดับชาติอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองแห่ง แม้ว่าข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ เนื่องจากโรงเรียนพัฒนา 1 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่เมื่อนำข้อมูลมาเทียบกับภาพรวมของจังหวัดแล้วโรงเรียนพัฒนา 1 มีคะแนนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด และการที่โรงเรียนพัฒนา 1 มีผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำจึงส่งผลกระทบต่อความนิยมของโรงเรียนพัฒนา 1 ทำให้ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษาและชุมชนจำเป็นต้องหาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาโรงเรียนอย่างเร่งด่วนเนื่องจากส่งผลให้ผู้เรียนไม่นิยมเข้ามาเรียนต่อ ผู้ปกครอง ชุมชน ไม่ศรัทธาและเชื่อมั่นในการเรียนการสอนของโรงเรียน ขณะเดียวกันทำ

ให้หลายฝ่ายเห็นถึงความสำคัญในการเข้ามาแก้ปัญหาการศึกษาในโรงเรียนพัฒนา 1 เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและช่วยแก้ปัญหาความแออัดของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ไปพร้อมกันด้วย

2.1.2 การเกิดกระบวนการประชาคม ก

1) เงื่อนไขการเกิดกระบวนการประชาคม ก

การรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นกลุ่มหนึ่งที่เป็นห่วงเป็นใยในอนาคตของลูกหลาน และเห็นความสำคัญของการศึกษา เมื่อท้องถิ่นประสบปัญหาทางการศึกษาจึงทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการรวมตัวกันเพื่อที่จะเข้ามาแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้น จากการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการประชาคม ก พบว่าปัญหาด้านการศึกษาที่ท้องถิ่นประสบอยู่ ได้แก่ ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด 3 โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกันมีความแตกต่างกันมากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง และมีความพร้อมน้อยกว่า ไม่ได้รับความนิยมในการเข้าเรียนต่อของนักเรียน ชุมชนไม่มีความศรัทธาและไม่มั่นใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ขณะที่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ 2 โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกันคือ โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) มีนักเรียนสมัครเรียนต่อจำนวนมากจนเกิดปัญหาคือโรงเรียนไม่สามารถรับนักเรียนได้หมด เพราะผู้ปกครองชุมชนมีความต้องการให้ลูกหลานได้เรียนต่อในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงทั้งสองแห่งนี้มาก ปัญหาดังกล่าวเริ่มปรากฏชัดเจนและทำให้ทุกฝ่ายเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาในระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2549 มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“โรงเรียนพัฒนา 1 เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดเหมือนกัน แต่จำนวนเด็กลดน้อยลงมาก กลัวการถูกยุบเหมือนกัน จะทำอย่างไรให้ดึงความเชื่อมั่นของประชาชนให้ส่งลูกมาเรียนที่โรงเรียนมากขึ้น ให้โรงเรียนมีความน่าสนใจมากขึ้น” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) มีจำนวนนักเรียนเข้าเรียนน้อยลงถูกยุบในช่วงแรกที่ได้พูดคุยกันถึงขั้นจะเปลี่ยนชื่อโรงเรียน แต่เมื่อประชุมพูดคุยกันอีกครั้งเห็นว่าไม่จำเป็น จุดแก้อยู่ที่ตรงไหน โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา พลโทรักเจริญ และสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) สมาคมผู้ปกครอง รวมทั้ง สพฐ. และ สพท. ได้เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาอย่างจริงจัง” (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนชายที่มีชื่อเสียงไม่สามารถรับเด็กเข้าเรียนได้หมด ทำให้มองว่าน่าจะมีวิธีการพัฒนาโรงเรียนอื่นๆ โดยเฉพาะโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) ซึ่งไม่ค่อยมีนักเรียนเข้าเรียนกัน จึงคิดว่า

ทำอย่างไรจะทำให้โรงเรียนมีมาตรฐานเท่าเทียมกันและสามารถรองรับเด็กได้เข้าเรียนได้หมด" (รองผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

"โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผู้คนนิยมส่งลูกไปเรียนน้อย ผู้คนมักนิยมส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเครือข่าย 1 และเครือข่าย 2 ที่อยู่ใกล้เคียงกันทำให้นักเรียนล้น ซึ่งหลายฝ่ายเห็นถึงความจำเป็นในการที่จะเข้ามาพัฒนาการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพและโอกาสที่เท่าเทียมกัน" (รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาไทยเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2550)

ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่ทำให้บุคคล องค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้ความสนใจและตระหนักร่วมกันในการที่จะเข้ามาแก้ปัญหา เมื่อได้วิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้บุคคล องค์กร ภาคส่วนต่าง ๆ มารวมตัวกันจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ก เพื่อเข้ามาแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมีเงื่อนไขดังนี้

1.1 เงื่อนไขแกนนำและบุคคลในท้องถิ่นมีศักยภาพการทำงาน

การที่ท้องถิ่นมีแกนนำซึ่งเป็นผู้ที่มีบารมี มีความสามารถในการประสานงานภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้าร่วมเป็นกระบวนการประชาคมได้ เมื่อก้าวตามทฤษฎี Structuration Theory ถือว่าแกนนำเป็นผู้กระทำการ (Agency) ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้บุคคล องค์กร ภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นและเข้ามาเป็นผู้นำของกระบวนการประชาคม จาก การสัมภาษณ์พูดคุยกับแกนนำประชาคมด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นนายทหารนอกราชการ ได้รับรู้และรับทราบสภาพการณ์และปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง ครั้นปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของโรงเรียน และเห็นว่าทุกฝ่ายรวมทั้งตนเองซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นคงละเลยไม่ได้ ประกอบกับแกนนำเองมีแนวคิดที่เห็นว่าการศึกษาคือสิ่งที่ดี ช่วยให้คนเกิดการพัฒนาได้ และแกนนำเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็เพราะได้รับโอกาสการศึกษาที่ดี จึงทำให้แกนนำตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก มีข้อมูลสนับสนุน

"การที่ได้เข้ามาสนใจพัฒนาการศึกษา เนื่องจากแต่ก่อนตนเองเป็นคนจนมาก่อน ได้เรียนรู้ ได้ทำงานและมีประสบการณ์ แล้วได้มีโอกาสในการทำงานที่ดี มีประสบการณ์ทำงานกับผู้รู้และผู้นำหลายคน ได้เห็นแนวคิดการพัฒนาการศึกษาที่ดีและเริ่มหันมามองว่าจะพัฒนามันเกิดตนเองอย่างไร เมื่อมีโอกาสและมีความพร้อม คิดว่าน่าจะไปกู้ยืมคนอื่นได้จึงได้เข้ามาพัฒนาจังหวัดของตน" (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

ในขณะที่เดียวกันแกนนำเคยมีประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษาร่วมกับทีมผู้บริหารระดับประเทศ มีบทบาทในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในจังหวัดอีกมากมาย เช่น การเป็นผู้ประสานภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ให้เข้าร่วมการพัฒนาในโครงการโรงเรียนในฝัน ซึ่งบทบาทการทำงานดังกล่าวทำให้แกนนำได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นสภาพของการศึกษาในท้องถิ่น เห็นนโยบายการทำงานในภาพกว้างและทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานด้านการศึกษา จึงทำให้แกนนำสนใจที่จะเข้ามาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้นำระดับประเทศ มีประสบการณ์ และมีศักยภาพซึ่งจะช่วยเหลือสังคมได้ และเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงสนใจที่จะเข้ามาช่วยการศึกษาอย่างจริงจัง และอยากทำให้การพัฒนาการศึกษาเป็นไปด้วยดี ซึ่งท่านเองนับเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปจึงทำให้การทำงานราบรื่นขึ้น” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ท่านเป็นผู้ประสานองค์กรภาคต่างๆ เข้ามาช่วยพัฒนาในโรงเรียนในฝันหลาย ๆ โรงเรียนในจังหวัด และท่านได้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดมาโดยตลอด การพัฒนาครั้งนี้ท่านก็ปรารถนาดีอยากที่จะยกระดับการศึกษาของจังหวัดของเราให้เท่าเทียมกัน ท่านจึงอาสาที่จะเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนพัฒนา 1 ให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับโรงเรียนอื่นๆ ในจังหวัด นอกจากนั้นท่านเป็นอีกผู้หนึ่งที่ช่วยประสานสมาคม องค์กร ภาคส่วนต่างๆ มาช่วยสนับสนุน ซึ่งท่านเป็นนักประสานที่ดี และที่สำคัญตัวท่านเองเป็นผู้ที่มีบารมี ใคร ๆ ก็ยอมรับนับถือ” (นักวิชาการ 2, สัมภาษณ์, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 25 มิถุนายน 2550)

“แนวคิดหนึ่งของพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) คือการขยายคุณภาพโรงเรียนดีๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นคนในจังหวัด อะไรที่ช่วยคนในชุมชนได้ก็ช่วย และต้องการยกระดับของคนในจังหวัด ซึ่งท่านได้พูดว่า ทำไมเด็กต้องเรียนเตรียมอุดม ลองมาทำที่ต่างจังหวัดใหม่” (ครูผู้สอน 5, การสนทนากลุ่มครูโรงเรียนพัฒนา 1, 2 สิงหาคม 2550)

นอกจากนี้ยังมีบุคคลในท้องถิ่นอีกหลากหลายที่มีศักยภาพในการทำงาน โดยมีความเป็นผู้นำ ผู้นำทางวิชาการและผู้ที่มีบทบาทด้านการศึกษาให้ความร่วมมือและใส่ใจด้านการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันได้ง่าย ซึ่งบุคคลในท้องถิ่นที่มีความเป็นผู้นำ ผู้นำวิชาการ และมีบทบาทสำคัญด้านการศึกษา นั้นเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากคนในท้องถิ่น นับเป็นผู้กระทำการ (Agency) ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ โดยบุคคลดังกล่าวข้างต้นมา

จากหลากหลายภาคส่วน บุคคลแรก ได้แก่ พันเอกนายก (นามสมมติ) ซึ่งเป็นนายทหาร มีตำแหน่งเป็นนายกสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น มีความยินดีเข้าร่วมในการแก้ปัญหาการศึกษาและพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น เนื่องจากมีความต้องการที่จะขยายคุณภาพการศึกษาให้ทั่วถึงและต้องการที่จะทดแทนคุณบ้านเกิดเมืองนอน รวมถึงได้ตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าจะเสียสละทุ่มเทกำลังกาย กำลังความคิดอย่างเต็มความสามารถเพื่อสนองคุณมาตุภูมิให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมรุดหน้ากับจังหวัดอื่นๆ การได้รับการประสานจากแกนนำและได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงสนใจเป็นอย่างมากในการที่จะเข้ามาแก้ปัญหา มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“ความภาคภูมิใจที่สุด คือ การได้เกิดเป็นคนในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) และมีโอกาสได้ทดแทนคุณบ้านเกิด โดยช่วยเหลืองานของสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) มาโดยตลอดหลายปี จนได้รับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคม และได้ตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าจะเสียสละทุ่มเทกำลังกาย กำลังความคิดอย่างเต็มที่เพื่อสนองคุณมาตุภูมิให้เจริญรุ่งเรือง และรุดหน้าจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้ด้านการศึกษา มีแผนที่จะขยายการพัฒนาออกไปยังโรงเรียนอื่นๆ ของจังหวัดให้มีความเป็นเลิศทางการศึกษาอีกต่อไป” (พันเอกนายก, นายกสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

แพทย์หญิงน้ำใจ (นามสมมติ) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาการศึกษาในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ท่านเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัด มีบทบาทเป็นกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานของสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) และเป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) เมื่อได้สัมภาษณ์คุณหมอด้วยตนเองพบว่าท่านเป็นผู้ที่ให้ความสนใจการศึกษาและต้องการที่จะพัฒนาการศึกษาโดยมุ่งเน้นประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างทั่วถึง

“มีคุณหมอน้ำใจ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นศิษย์เก่าและเป็นประชาคมคนหนึ่งได้เข้ามาช่วยเหลือวางแผนการทำงาน การระดมทุนและการพัฒนาการศึกษาในครั้งนี้ด้วย” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 2, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2550)

บุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่นว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านศึกษามาก ช่วยพัฒนาโรงเรียนหลายแห่งให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ตัวท่านเองนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประชาคมครั้งนี้เนื่องจากได้รับการประสานจากแกนนำ ประกอบกับมีแนวคิดใหม่ๆ ด้านการศึกษาที่อยากจะเผยแพร่และขยายความคิด ซึ่งจากการศึกษาพบว่านายแพทย์จันทร์เป็นผู้ที่คิดค้นหาวิธีการพัฒนาการศึกษาเพื่อที่จะทำให้การศึกษาช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

โดยเฉพาะครั้งนี้ท่านได้นำแนวคิดการพัฒนาการศึกษาที่ใช้ชื่อว่า Big Three Schools มานำเสนอ และร่วมแลกเปลี่ยนกับภาคส่วนต่างๆ จากการศึกษาประวัติพบว่านายแพทย์จันทร์เป็นคนในท้องถิ่น ประกอบอาชีพแพทย์ ปัจจุบันทำงานในจังหวัดใกล้เคียง แต่ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทด้าน การศึกษามากทั้งในท้องถิ่นและท้องถิ่นใกล้เคียงและยังเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาให้กับ โรงเรียนหลายแห่ง ได้นำแนวคิดใหม่ๆ มาพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นที่ยอมรับจากบุคคลทั้งใน ท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่น มีข้อมูลยืนยันดังนี้

“ได้รับทราบข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน จากพลโทรักเจริญและจากสมาคม ถิ่นไทย (นามสมมติ) รู้สึกเห็นใจ และสนใจเป็นอย่างมากจึงมีความต้องการที่จะช่วย แก้ปัญหาการศึกษาในจังหวัดจริงๆ ซึ่งการได้พูดคุยกันจึงตกลงร่วมมือกันทำงานใน ครั้งนี้” (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“คุณต้องได้ไปคุยกับคุณหม่อมจันทร์ (นามสมมติ) ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญคน หนึ่งของเรา ท่านมาช่วยคิดและร่วมในกระบวนการพัฒนาครั้งนี้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ แนวคิด Big Three Schools” ท่านจะเป็นผู้ให้รายละเอียดได้เป็นอย่างดี ท่านเป็นคนเก่ง และทำด้านการศึกษามาเยอะ ท่านช่วยพัฒนาโรงเรียนหลายโรงเรียนประสบความสำเร็จ มาแล้ว” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

การที่แกนนำและสมาชิกประชาคม ก ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา และเข้าร่วมใน การแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นนั้น เมื่อได้วิเคราะห์ถึงลักษณะของแกนนำและสมาชิกประชาคมที่ ทำงานด้านการศึกษาพบว่ามีลักษณะสำคัญดังนี้

(1) แกนนำและสมาชิกประชาคม ก จะมีภาวะผู้นำสูง สังเกตได้จากผู้นำและสมาชิก ที่เข้าร่วมกระบวนการประชาคมจะมีบทบาทของการเป็นผู้บริหาร การเป็นผู้นำองค์กรในภาคส่วน ต่างๆ และการเป็นผู้นำทางความคิด

(2) แกนนำและสมาชิกประชาคม ก เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ได้รับโอกาส ทางการศึกษา มีความเจริญก้าวหน้าจากการได้รับการศึกษาจึงทำให้เข้าใจและตระหนักถึง ความสำคัญของการศึกษา

(3) แกนนำและสมาชิกประชาคม ก เป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีความพร้อมทั้งด้านการเงิน สังคม มีอาชีพการงานที่เอื้อต่อการทำงานเพื่อส่วนรวม และเป็น ที่ยอมรับและศรัทธาของคนในท้องถิ่น

(4) แกนนำและสมาชิกประชาคม ก เป็นคนในท้องถิ่นมีสำนึกรักบ้านเกิด/ท้องถิ่น

(5) แกนนำและสมาชิกประชาคม ก มีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อสังคมและประโยชน์ของ ส่วนรวมสูง เห็นได้ว่าสมาชิกได้ก้าวข้ามผลประโยชน์ส่วนบุคคล แต่หันมาให้ความสำคัญกับส่วนรวม

(6) แกนนำและสมาชิกประชาคม มีการติดตาม ตรวจสอบ การทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น

การรวมตัวของผู้กระทำการ (Agency) จนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ก นั้นพบว่า ผู้ที่เข้าร่วมการพัฒนาการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น ต้องการที่จะเข้ามาแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่ง Giddens, 1979 อ้างถึงใน เชษฐา พวงหัตถ์ (2548) ได้กล่าวถึงตัวแบบในฐานะผู้กระทำการซึ่งเป็นผู้ตระหนักรู้ (Knowledgeable Agency) และมีสำนึกแตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้กระทำการของกระบวนการประชาคมนั้นจะมีสำนึกระดับครุ่นคิด (Reflexive Consciousness) นั่นคือ "ความสามารถที่จะรู้ว่าควรกระทำอย่างไร" (Capacity to know how to act) มากกว่าเรื่องของแรงจูงใจหรือผลประโยชน์ในการกระทำ ซึ่งแกนนำและสมาชิกประชาคมต่างก็เป็นผู้กระทำการที่ได้ตระหนักในเรื่องของการมีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญของการศึกษา ได้คิดหาวิธีการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาภัยสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาที่หันมาให้ความสำคัญกับผู้กระทำการ (Agency) ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หรือเป็นเจ้าของการศึกษาอย่างแท้จริงมากขึ้น

1.2) เจือปนประชาคมในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและก่อตัวมายาวนาน

การที่ประชาคมที่ทำงานด้านการศึกษา มีการรวมตัวกันได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากในท้องถิ่นนั้นมีประชาคมที่หลากหลาย และมีความเข้มแข็ง บางแห่งมีประวัติและการก่อตั้งมายาวนาน ซึ่งนับเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้คนในท้องถิ่นแห่งนี้มีวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานที่มีแบบอย่างหรือมีฐานการทำงานเพื่อสาธารณะเป็นทุนเดิม ซึ่งประชาคมในท้องถิ่นมีทั้งรูปแบบที่เป็นองค์กรชัดเจนและเป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นในรูปของคณะกรรมการ หรือการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาชั่วคราว ซึ่งรากฐานเหล่านี้เป็นต้นทุนสำคัญในการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นเมื่อพบว่าท้องถิ่นมีปัญหาด้านการศึกษาเกิดขึ้น และต้องเร่งแก้ไขโดยเร็ว

ประชาคมที่มีการก่อตั้งมายาวนาน ดังเช่น สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็น การรวมตัวกันของสมาชิกหลากหลายอาชีพในท้องถิ่นจนเกิดเป็นเป็นสมาคมที่มีสมาชิกจำนวนมาก มีเครือข่ายที่กว้างขวาง สมาคมดังกล่าวมีที่ตั้งของสำนักงาน 2 แห่ง คือ อยู่ในกรุงเทพมหานคร และในอำเภอเมืองของจังหวัดซึ่งมีการทำงานประสานกันตลอดเวลา สมาคมมีโครงสร้างการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการมีนายกสมาคมเป็นผู้นำในการทำงานและมีคณะกรรมการเป็นคนในท้องถิ่นมีเป้าหมายในการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาของคนในท้องถิ่น และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและจิตใจของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีการขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง เป็นประชาคมที่มีความเข้มแข็งมีผู้คนเข้ามาศึกษาดูงานมากมาย เป็นต้น

การที่ท้องถิ่นมีประชาคมที่มีความเข้มแข็งและมีการก่อตัวขึ้นยาวนานจึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งของการเกิดกระบวนการประชาคม ก เพราะว่ารากฐานของการมีประชาคมที่เข้มแข็งแสดงให้เห็นว่าบุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ มีความเสียสละ มีความรักในท้องถิ่นและมีจิตสาธารณะที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม เมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นในท้องถิ่นจึงเป็นจุดที่กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นร่วมมือกันแก้ปัญหา โดยเฉพาะปัญหาด้านการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่คนในท้องถิ่นแห่งนี้ให้ความสำคัญมาก มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“การมีสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นสมาคม ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดให้มีความเป็นเลิศ โดยการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้เท่าเทียมกัน และเท่าเทียมกับโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร” (พินเอกนายก, นายกสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

“การมีสมาคมที่รวมสมาชิกที่มีศักยภาพและอุทิศร่างกายแรงใจในการทำงานช่วยเหลือคนในจังหวัด และประชาคมเองก็มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาให้คนในท้องถิ่นให้เกิดความทัดเทียมกับที่อื่นๆ อยู่แล้ว” (รองเลขาธิการคณะกรรมการสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

“กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่พระสงฆ์ท่านได้เริ่มต้น ปัจจุบันนี้มีการขยายวงกว้างมากมาย มีคนเข้ามาศึกษาดูงานกันตลอดเวลา เพราะเป็นแนวคิดที่ทำให้คนไม่โลภ ไม่มุ่งหวังเพียงเงินตราอย่างเดียว เน้นให้คนเกื้อกูลกัน” (ตัวแทนชุมชน, 10 มีนาคม 2552)

1.3) เงื่อนไขท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์การให้ความสำคัญกับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าท้องถิ่นแห่งนี้มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในด้านการศึกษามาตั้งแต่อดีต ตัวอย่างเช่น การยกย่องเชิดชูบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มและเป็นแบบอย่างด้านการศึกษามาโดยตลอด ตั้งแต่มีการแต่งตั้งบิดาแห่งการศึกษาของท้องถิ่น ได้แก่ พระวรวงศ์ (นามสมมติ) ซึ่งอดีตเป็นเจ้าอาวาสวัดสันติธรรม (นามสมมติ) เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนสอนนักเรียนขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดเมื่อ พ.ศ.2463 ต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาบาลีแห่งแรกของจังหวัดขึ้นอีก ในปี พ.ศ. 2477 ซึ่งท่านเป็นพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เป็นพระนักปกครอง พระผู้ปฏิบัติ และผู้ซึ่งในพระธรรมอย่างดียิ่ง เป็นแบบอย่างที่ดี เห็นถึงประโยชน์ในการเรียนรู้ภาษาไทย และได้ตั้งสำนักเรียนหนังสือไทย ต่อมาได้ขยายชั้นเรียนมัธยมศึกษาโดยทางราชการได้เข้ามาช่วยเหลือและรับช่วงกิจการต่อจนเกิดเป็นโรงเรียนประจำจังหวัด และได้จัดตั้งโรงเรียนชั้นต้นขึ้นอีก และกลายเป็นโรงเรียนประชาบาลอีกแห่งหนึ่ง จุดสำคัญของพื้นที่ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นความ

เชื่อมโยงของการศึกษากับวัดที่ยังมีความผูกพันกันจวบจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษา โดยการเข้ามาเป็นวิทยากร มาเป็นครูพระสอนคุณธรรมจริยธรรม และการเข้าร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา

ขณะเดียวกันคนในท้องถิ่นแห่งนี้เมื่อมีโอกาสได้ไปศึกษาเล่าเรียนมาในระดับสูงๆ และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็จะทวนกลับมาให้การสนับสนุนด้านการศึกษากับท้องถิ่นของตนอย่างต่อเนื่อง เพราะความผูกพันที่มีต่อท้องถิ่นและการอยากเห็นลูกหลานเยาวชนในท้องถิ่นได้รับโอกาสทางการศึกษาดังที่ตนเองเคยได้รับมา ดังเช่น การรวมตัวกันของนักศึกษากลุ่มหนึ่งที่ต้องการพบปะ และรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นจนปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนหลากหลายอาชีพเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาการศึกษาซึ่งท้องถิ่นให้ความสำคัญและถือเป็นจุดเน้นของการพัฒนาโดยตลอด วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมทุกครั้งของสมาคมจะเป็นการยกย่องเชิดชูผู้ที่ได้รับการศึกษา เป็นการนำทุนที่ได้ไปส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เพราะเห็นว่าการพัฒนาการศึกษาคือการพัฒนาคนหรือบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับท้องถิ่นและเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติ จากหลักฐานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการศึกษามาโดยตลอด เมื่อมีปัญหาการศึกษาเกิดขึ้นและมีผลกระทบกับคนในท้องถิ่น จึงทำให้เกิดเป็นกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นขึ้น

"การจัดงานชุมนุมชาวไทยเจริญ (นามสมมติ) ครั้งที่ 17 ที่เราจะจัดในปี 2550 เราก็มีวัตถุประสงค์ที่จะให้คนในจังหวัดได้พบปะสังสรรค์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ ให้คนในจังหวัดได้คืนสู่เหย้า เป็นการแสดงความยินดีแก่ลูกหลานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก เป็นการประกาศเกียรติคุณผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพและเป็นการหารายได้สนับสนุนกิจกรรมของสมาคมและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ของจังหวัดด้วย" (พันเอกนายก (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

สรุปได้ว่าการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล องค์กรในท้องถิ่นจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมีเงื่อนไขที่สำคัญหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลออกมาได้ 3 ประการดังนี้

(1) เงื่อนไขแกนนำและบุคคลในท้องถิ่นมีศักยภาพในการทำงาน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าแกนนำและบุคคลสำคัญในท้องถิ่นเหล่านี้พบว่ามีคุณลักษณะดังนี้

(1.1) มีลักษณะความเป็นผู้นำสูง

(1.2) เป็นบุคคลที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ

(1.3) เป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีความพร้อมทั้งด้านการเงิน สังคม และมีอาชีพการงานที่เอื้อต่อการทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของคนในท้องถิ่น

(1.4) เป็นคนในท้องถิ่นและมีสำนึกรักบ้านเกิด/ ท้องถิ่น

(1.5) เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะในการทำงานเพื่อสังคม มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(2) ท้องถิ่นมีประชาคมที่เข้มแข็งและมีการก่อตัวมายาวนาน เนื่องจากมีการจัดตั้งกลุ่ม สมาคม ที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการที่รวบรวมคนไว้หลากหลายและบุคคลที่เป็นสมาชิกมีศักยภาพที่เข้มแข็งในการทำงาน ซึ่งมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและความร่วมมือของประชาชนที่ง่ายต่อการเข้าถึงทั้งในพื้นที่ของจังหวัดและกรุงเทพมหานคร และยังเป็นพื้นที่ที่แก่นนำอาศัยอยู่

(3) ท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา

2) ขั้นตอนการก่อรูปกระบวนการประชาคม ก

เมื่อวิเคราะห์เงื่อนไขของการเกิดกระบวนการประชาคม ก ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาพบว่ากระบวนการประชาคม ก นั้นมีทั้งผู้นำและบุคคลในท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและมีความพร้อมที่จะกลับมาทดแทนบุญคุณท้องถิ่น เมื่อท้องถิ่นมีปัญหาด้านการศึกษาซึ่งยึดเยื้อและมีผลกระทบกับโรงเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนและคนในชุมชน จึงทำให้ผู้ที่มีความพร้อมที่จะเข้ามาช่วยในการทำงานครั้งนี้เกิดการรวมตัวกัน พร้อมทั้งประสานภาคส่วนต่างๆ ที่มีคนในท้องถิ่นเป็นผู้นำองค์กร รวมถึงภายนอกท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนา ทำให้การก่อรูปกระบวนการประชาคมเป็นไปอย่างรวดเร็วซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนของการก่อรูปกระบวนการประชาคม ก ได้ดังนี้

2.1) ขั้นการรับรู้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่แก่นนำประชาคม บุคคลในท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ ได้รับรู้ข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นที่ ได้แก่ ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียมด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ส่งผลต่อความมั่นคงของโรงเรียนเนื่องจากจำนวนนักเรียนมีน้อยมาก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถูกถ่ายทอดและส่งผ่านข้อมูลกันหลากหลายวิธี เช่น การส่งผ่านข้อมูลจากโรงเรียนพัฒนา 1 ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาโดยมีผู้บริหารโรงเรียน ครู และกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้นำข้อมูลไปเผยแพร่ให้แก่นำและบุคคลสำคัญในท้องถิ่นได้รับทราบ ข้อมูลปัญหาของผู้ปกครองที่ไม่สามารถส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นได้ ปัญหาถูกส่งผ่านข้อมูลจากปากต่อปากของกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สมาชิกของสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ผู้ปกครองและคนในชุมชน ทำให้ปัญหาดังกล่าวแพร่กระจายและเป็นที่รับรู้อย่างทั่วถึง จนทำให้บุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความพร้อม เป็นผู้ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา อยากทำงานเพื่อ

พัฒนาท้องถิ่นรวมถึงมีความต้องการที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นเป็นทุนเดิมแล้ว จึงได้ริเริ่มและมีแนวคิดที่จะหาสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในครั้งนี้

2.2) **ขั้นการก่อรูปอุดมการณ์พัฒนาร่วมกัน** เป็นขั้นตอนที่แกนนำและบุคคลในท้องถิ่นที่ได้รับรู้ข้อมูลปัญหาและเริ่มต้นที่จะก่อรูปประชาคมโดยการทำให้บุคคล องค์กรในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของการศึกษาาร่วมกันได้มีส่วนในการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาและเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วน โดยการก่อรูปประชาคมนี้เริ่มต้นจากแกนนำประชาคม ได้แก่ พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ได้เริ่มต้นชักชวนผู้ที่สนิทสนม และคนที่คุ้นเคยกันก่อน รวมถึงบุคคลในท้องถิ่นให้เข้ามามีโอกาสในการรับรู้ รับฟังและขออาสาสมัครในการทำงาน โดยได้เริ่มต้นประสานและพูดคุยกับนายกสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ได้แก่ พันเอกนายก (นามสมมติ) และสมาชิกสมาคมที่สำคัญอีกหลายคน เช่น นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมคนหนึ่งที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา และใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับบุคคลในการประสานบุคคลสำคัญหลาย ๆ ภาคส่วน เช่น นายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัด แพทย์หญิงน้ำใจ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลเอกชนในท้องถิ่น และมีบทบาทเป็นกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ประธานหอการค้า ผู้บริหารสถานศึกษา และภาคส่วนอื่นๆ เข้าร่วมในการประชุมเพื่อสะท้อนปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นและสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหาและเข้าร่วมเป็นเพื่อนร่วมเส้นทางพัฒนา

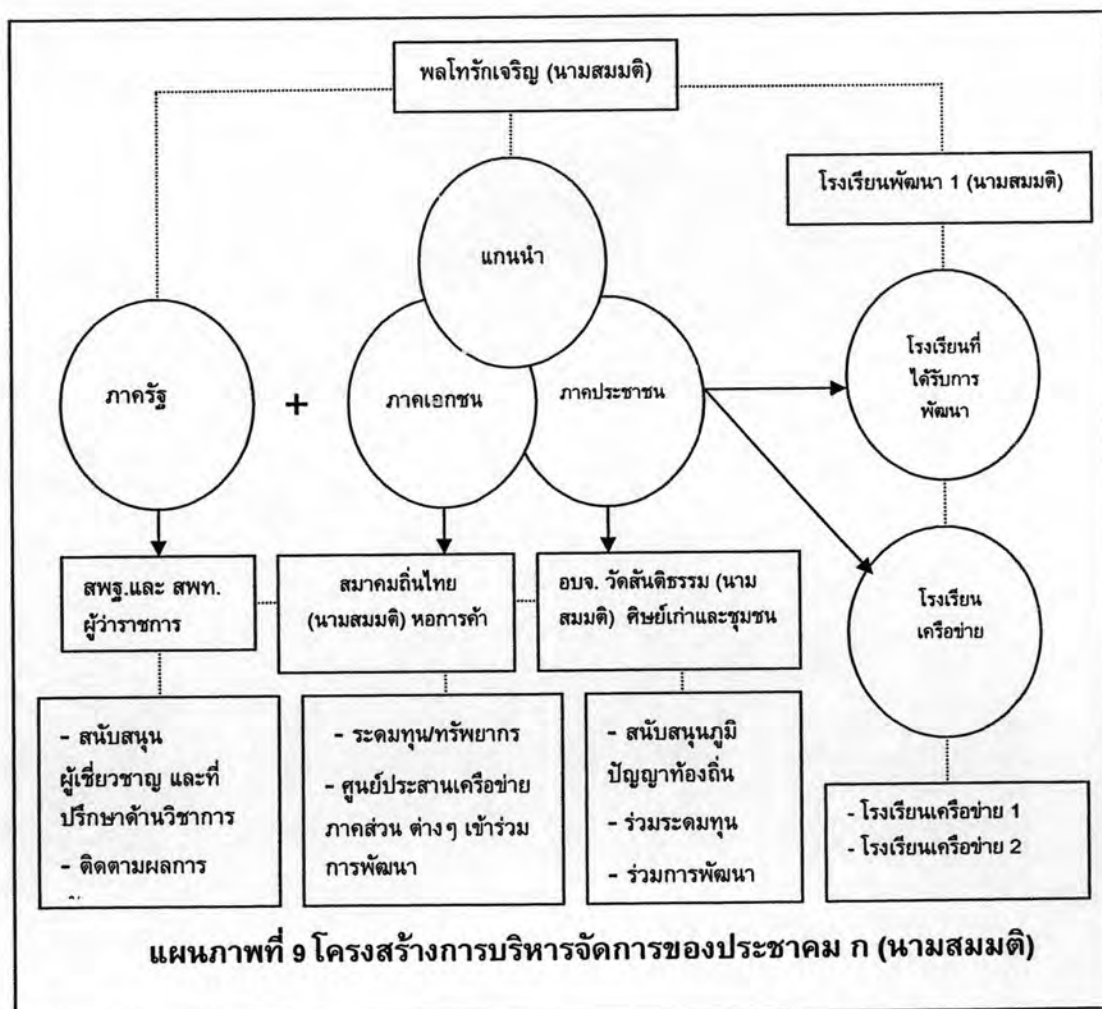
ขณะเดียวกันแกนนำยังได้ประสานกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับรู้รับทราบปัญหาและแนวคิดแนวทางในการทำงาน จึงทำให้ผู้ใหญ่ของท้องถิ่นได้รับรู้และช่วยเอื้ออำนวยในการทำงานโดยการประชาสัมพันธ์และเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนของท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการทำงานด้วย

การประสานงานของแกนนำและสมาคมถิ่นไทย ซึ่งเป็นบุคคลและองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือในท้องถิ่น ทำให้หลายฝ่ายมีความเชื่อมั่น และยินดีเข้าร่วมการพัฒนา ซึ่งแกนนำและสมาชิกประชาคมนับเป็นผู้กระทำการ (Agency) ที่เป็นน้าการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับ Giddens (อ้างถึงในเชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ให้ความหมายผู้กระทำการ/การกระทำการ (Agency) คือ ความสามารถที่จะกระทำให้เกิดความแตกต่าง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ความไม่มีประสิทธิภาพจนทำให้เกิดความแตกต่างที่เป็นการใช้อำนาจเล็กๆ ในการปฏิบัติการและการกระทำของมนุษย์ซึ่งยังคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลง

2.3) **ขั้นการรวมตัวเป็นกระบวนการประชาคม** เป็นขั้นตอนที่บุคคล องค์กรภาคส่วนต่างๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นคนในท้องถิ่น อีกภาคส่วนหนึ่งเป็นบุคคลภายนอกท้องถิ่นได้รับการประสานงานจากแกนนำและสมาคมถิ่นไทยซึ่งอาศัยความคุ้นเคยและความน่าเชื่อถือ ทำให้บุคคล องค์กรหลากหลายภาคส่วนยินดีเข้าร่วมกระบวนการทำงาน จากการวิเคราะห์พบว่า มีบุคคล องค์กรภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นที่อาสาเข้าร่วมกระบวนการประชาคม ดังนี้

- (1) แกนนำประชาคม ได้แก่ พลโทรักเจริญ (นามสมมติ)
- (2) ภาครัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ผู้ว่าราชการจังหวัด
- (3) ภาคเอกชน เช่น สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งประกอบด้วยพันเอกนายก (นามสมมติ) นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) แพทย์หญิงน้ำใจ (นามสมมติ) และสมาชิกของสมาคมหอการค้า โรงแรมบุรี (นามสมมติ)
- (4) ภาคประชาชน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด พระสงฆ์ วัดสันติธรรม (นามสมมติ) ชุมชน ศิษย์เก่า

การรวมตัวกันของบุคคล องค์การดังกล่าวข้างต้นจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ก ซึ่งมีลักษณะการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ในรูปของคณะกรรมการ มีโครงสร้างการบริหารจัดการประชาคมและการแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบตามความถนัดและศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยทุกฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน สรุปได้ดังแผนภาพ

จากแผนภาพโครงสร้างการบริหารจัดการจะมีแกนนำเป็นนายทหารมียศเป็นพลโท แม้ว่าจะเกษียณอายุราชการ แต่ยังคงมีบารมี อำนาจ และมีความเป็นผู้นำทางความคิดและผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งช่วยนำพาให้เครือข่ายต่างๆ เข้าร่วมในการทำงาน เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ รวมถึงการมีสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นสมาคมที่เป็นศูนย์กลางการพบปะกันของคนในท้องถิ่น เป็นศูนย์ประสานเครือข่ายการทำงาน จึงทำให้เกิดเครือข่ายในการทำงานที่กว้างขวางขึ้นเนื่องจากสมาคมมีสมาชิกหลากหลายอาชีพ ทำให้สามารถประสานการทำงานและประสานบุคคลให้เข้าร่วมการทำงานได้ง่ายขึ้น อีกทั้งสมาคมยังช่วยแกนนำในการระดมทุน ทรัพยากร และทุนทางปัญญา ซึ่งในสมาคมมีผู้รู้ ผู้มีความสามารถในด้านการศึกษาและด้านอื่นๆ อีกมากมาย จึงนับเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการประชาคม ก

ส่วนภาครัฐนั้นแกนนำประชาคมได้ประสานหน่วยงานที่เป็นผู้ดูแลด้านการศึกษา ดังเช่นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายการทำงาน โดยตระหนักว่าองค์กรที่ทำงานด้านศึกษามานานน่าจะเป็นผู้รู้ถึงปัญหา และเป็นอีกมุมมองหนึ่งในการช่วยคิด ช่วยแก้ปัญหา โดยการมีส่วนร่วมกระบวนการประชาคมครั้งนี้ไม่ได้เข้ามามีอำนาจ หรือเป็นผู้กำหนดการทำงาน เป็นเพียงหุ้นส่วน (Partnership) ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนการทำงาน เป็นที่ปรึกษา ให้การสนับสนุนวิทยากร และผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในสังกัดเดียวกันมาช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนา มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการสถานศึกษา ศิษย์เก่า ผู้มีชื่อเสียงในจังหวัด รวมทั้ง สพฐ. เข้าร่วมด้วย โดยทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างเสมอภาค สพฐ. ไม่เข้ามาเป็นแกนหลักการพัฒนา เป็นเพียงแต่ผู้ที่ให้คำแนะนำปรึกษา และให้ความร่วมมือตามที่พื้นที่สนใจ” (นักวิชาการ 1, สัมภาษณ์, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 25 มิถุนายน 2550)

“บทบาทการทำงานในครั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่ของเราได้เข้ามาร่วมเสนอความคิด และสนับสนุนบุคลากรเพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการ มาติดตามดูแล เราไม่ได้เข้ามาสั่งการอะไรเพราะการทำงานขึ้นอยู่กับที่ประชุม” (รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2550)

“ประชาคมได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด (สพท.) และคนในจังหวัดที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาด้านการศึกษา และช่วยมาร่วมรับฟัง เป็นที่ปรึกษา ร่วมกับประชาคม” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

ตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐอีกแห่งได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ดูแลท้องถิ่น โดยตรงก็ได้เอื้ออำนวยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเข้ามาเป็นผู้รับรู้และประสานความเข้าใจกับหน่วยงานบางแห่ง เช่น เข้ามาเป็นประธานในการประชุมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาคมและหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เข้าใจระบบการทำงานและการช่วยเหลือการทำงาน เป็นต้น และกระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามาร่วมมือกันทำงาน

อีกหนึ่งองค์กรที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกร่วมการทำงานในครั้งนี้คือภาคประชาชนได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด และบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญโดยมีนายกองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดเข้ามาเป็นผู้นำโดยได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ประสานการทำงานในท้องถิ่น ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น นอกจากนั้นในกระบวนการทำงานในแต่ละด้านประชาคมได้ประสานให้บุคคล องค์กรในท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พระสงฆ์ (นามสมมติ) วัดสันติธรรม (นามสมมติ) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์จนเป็นที่รับรู้แก่คนทั่วประเทศมาเป็นแหล่งเรียนรู้ ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนา เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโครงสร้างการบริหารจัดการของกระบวนการประชาคม ก จะมีผู้กระทำการ (Agency) ที่มาจากหลากหลายภาคส่วนทั้งภายในท้องถิ่น ภายนอกท้องถิ่น ร่วมกันดำเนินการทำงาน โดยกระบวนการทำงานของผู้กระทำการไม่ได้ละเลยโครงสร้าง ยังคงมีการทำงานที่พึ่งพาอาศัยกัน ได้แก่ การเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลโรงเรียนในสังกัดให้เข้าร่วมการสนับสนุนการทำงาน เป็นต้น แม้ว่าบทบาทการทำงานของหน่วยงานทั้งสองจะเปลี่ยนไปในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ใช้อำนาจในการดูแลโรงเรียนในสังกัดทั่วประเทศ โดยการประสานความช่วยเหลือโรงเรียนที่เข้มแข็งภายนอกท้องถิ่นมาร่วมเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาด้วย มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“มีพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) เป็นแกนนำในการคิดและประสานงาน และมีสมาคมถิ่นไทยมาช่วยเป็นศูนย์ประสาน ระดมทุน ทรัพยากรต่างๆ และสรรหามูลากรมาช่วยในการพัฒนาการศึกษา มีตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) ส่งผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และประเมินสภาพโรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และส่งบุคลากรมาเป็นวิทยากรด้วย” (สมาชิกประชาคม 5, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2550)

“ประชาคมมีหน่วยงานและองค์กรที่ร่วมมือกัน โดยมีสมาคมถิ่นไทยซึ่งเป็นการรวมตัวกันของบุคลากรที่มีชื่อเสียงและหน้าที่การงานหลากหลาย เข้ามาเป็นคณะกรรมการ ประชาคมยังมีหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามาเป็นที่ปรึกษา และให้คำปรึกษาทางวิชาการ หน่วยงานจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด ที่มีผู้อำนวยการเขตพื้นที่ รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่ และศึกษานิเทศก์เข้าร่วมทำงานกับสถานศึกษา และเป็นกรรมการในการติดตามผลงาน” (พันเอกนายก, (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

“ประชาคมมีความร่วมมือจากฝ่ายเอกชน บุคคล สมาคมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ช่วยในการระดมทุน และเข้าร่วมประชุมวางแผนการพัฒนาด้วย ส่วน สพท. สพฐ. ช่วยเป็นฝ่ายประสานการทำงาน เป็นฝ่ายเสริมด้านวิชาการ และให้คำปรึกษา ส่วนโรงเรียนนั้นเป็นฝ่ายปฏิบัติและสะท้อนปัญหาให้ประชาคม” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“เอกชนต่าง ๆ เช่น สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) สมาคมผู้ปกครอง ศิษย์เก่า กรรมการสถานศึกษามีหน้าที่ในการระดมทุนเข้ามาช่วยเหลือ โดยมี สพฐ. เข้ามาช่วยเป็นที่ปรึกษาในทิศทางของการพัฒนา และ สพท. ช่วยดูแลโรงเรียน และมีโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ และพัฒนาตนเอง.. นอกจากนั้นมีวัดซึ่งเป็นแกนนำในการพัฒนาในท้องถิ่น มาช่วยเป็นภูมิปัญญาในการพัฒนาโรงเรียนด้วย” (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

2.1.3 การทำงานของกระบวนการประชาคม ก

เมื่อเกิดการรวมตัวกันเป็นกระบวนการประชาคมที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ประชาคมจึงมีขั้นตอนในการทำงานเพื่อที่จะทำให้การดำเนินงานของประชาคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จากการวิเคราะห์พบว่ากระบวนการประชาคม ก มีกระบวนการการทำงานดังต่อไปนี้

1) ประชาคมใช้วิธีการประชุมในการสร้างความเข้าใจและวางแผนการทำงาน การประชุมเป็นวิธีการที่ประชาคม ก ได้ใช้ในการทำงานเพื่อก่อให้เกิดการพบปะ และพูดคุยกันของสมาชิกประชาคม โดยการประชุมแต่ละครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์ในการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งการประชุมจะจัดเป็นระยะ ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.1) การประชุมสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์และกระบวนการทำงาน

เป็นขั้นตอนแรกที่กระบวนการประชาคมได้มีการนัดพบปะกันเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งการพบปะกันครั้งแรกเป็นการเชิญภาค

ส่วนต่างๆ เข้าร่วมการประชุมในสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งเป็นการประชุมที่เป็นลักษณะที่เป็นทางการ เนื่องจากได้มีการเชิญองค์กรภาครัฐ ซึ่งมีตัวแทนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรภาคเอกชน หน่วยงานท้องถิ่น พร้อมกับตัวแทนของโรงเรียนเป้าหมายที่ประชาคมจะเข้าไปขับเคลื่อน โดยมีแกนนำประชาคมเป็นผู้นำในการชี้แจงและแจ้งเจตจำนงในการจะเข้ามาแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

1.2) การประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน

ประชาคมได้ใช้วิธีการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน เป็นการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ ระดมความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ ที่อาสาเข้าร่วมการทำงานในครั้งนี้เพื่อที่จะหาแนวคิด แนวทางในการทำงานและการวางแผนในการระดมทุน ทรัพยากรเพื่อนำเป็นทุนในการทำงาน โดยการประชุมพบปะกันครั้งนี้มีการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นทางการทุกฝ่ายในประชาคมได้รับทราบแผนการทำงานอย่างทั่วถึง ดังเช่น สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) มีหน้าที่ในการประสานงานภาคส่วนต่างๆ นัดหมาย ประชุม และเป็นผู้นำกิจกรรมการระดมทุน และภาคส่วนต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกทำหน้าที่ในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีหน้าที่เข้าร่วมการประชุม ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วมในการตรวจสอบการทำงาน ขณะเดียวกันประชาคมได้แจ้งการดำเนินงานให้ผู้ว่าราชการได้รับทราบ ซึ่งผู้ว่าราชการในฐานะพ่อเมืองได้เห็นด้วยกับการทำงาน จึงได้ทำหน้าที่ประสานและนัดพบปะพูดคุยกันระหว่างตัวแทนประชาคมและหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ และผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นเป้าหมายการพัฒนา จึงทำให้ทุกฝ่ายตระหนักและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน

“ผู้ว่าราชการจังหวัดได้เชิญผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนพัฒนา 1 โรงเรียนเครือข่าย 2 และผู้อำนวยการสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของประชาคมในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนพัฒนา 1 ให้เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในทุกด้านทัดเทียมกับโรงเรียนเครือข่าย 1 เหมือนกับเป็นโรงเรียนเครือข่าย 1” (รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) , 5 เมษายน 2549)

1.3) การประชุมเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการทำงานร่วมกัน

กระบวนการประชาคมมีการประชุมเพื่อที่จะกำหนดทิศทางการทำงานและจัดทำแผนการพัฒนาการทำงานร่วมกัน โดยการประชุมไม่ได้จำกัดเฉพาะสมาชิกประชาคมแต่มีการเชิญโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงให้มาร่วมในการดำเนินการวางแผนการทำงานร่วมกับประชาคมด้วย โดยจัดประชุมพบปะกันในลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ตัวแทนจากทุกภาคส่วนได้มีส่วนในการคิด การนำเสนอและการวิเคราะห์วิพากษ์การทำงานร่วมกัน

การประชุมเพื่อกำหนดทิศทางและแผนการพัฒนาร่วมกันของประชาคม ก จึงเกิดขึ้นหลายครั้งทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการทำงานเป็น 5 ขั้น คือ (1) ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอความคิด (2) ขั้นการจัดทำแผน (3) ขั้นนำเสนอแผนเพื่อวิเคราะห์วิพากษ์ (4) ขั้นนำแผนไปปรับปรุง (5) ขั้นการนำเสนอแผนที่สมบูรณ์ต่อสมาชิกประชาคมทั้งหมด ซึ่งกระบวนการพัฒนาแผนเพื่อจะนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเป้าหมายมีการทำงานแบบมีส่วนร่วม ตัวแทนทุกภาคส่วนได้เข้าร่วมในการพัฒนาแผนจนเกิดแผนที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาค่าการศึกษาที่เกิดขึ้น

2) การระดมทุน และทรัพยากร

การระดมทุนและทรัพยากรเป็นขั้นตอนสำคัญที่แกนนำและภาคส่วนต่างๆ ของประชาคมจะต้องจัดหาทุนและทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานและการพัฒนา ซึ่งประชาคมได้ระดมทุนและทรัพยากรต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา 4 วิธีดังนี้

2.1) การระดมทุนจากสมาชิกประชาคม โดยให้สมาชิกแต่ละฝ่ายนำเสนอจุดแข็งในด้านทรัพยากร หรือด้านทุนและให้สนับสนุนตามศักยภาพ เช่น สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หอการค้า ร่วมสนับสนุนทุน เป็นต้น

2.2) การใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของสมาชิกประชาคม เป็นการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของสมาชิกประสานเครือข่ายต่างๆ ให้สนับสนุนด้านทุนและทรัพยากร เช่น แกนนำประชาคมซึ่งเคยทำงานในระดับสูงมาก่อนจึงใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมาประสานบุคคล องค์กรทั้งภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัดให้เข้าร่วมสนับสนุนทุน และทรัพยากร เช่น กองทุนไทย (นามสมมติ) โรงงานเจริญดี (นามสมมติ) บริษัทไทย (นามสมมติ) โรงแรมบุรี (นามสมมติ) ในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) เป็นต้น

“การระดมทุนส่วนหนึ่งตนเองอาศัยโอกาสที่เคยได้ทำงานในระดับสูงคือ การเป็นรองเลขาธิการฝ่ายการเมืองของรัฐบาลและได้เรียนรู้วิสัยทัศน์ และรู้จักคนมากขึ้น จึงได้ของบประมาณทั้งจากกองทุนไทย (นามสมมติ) โรงงานยาสูบ รีสอร์ท บริษัทและสมาคมต่างๆ เช่น สมาคมถิ่นไทย สมาคมผู้ประกอบการ กรรมการสถานศึกษา ศิษย์เก่าต่างๆ ได้ระดมทุนกันมาพัฒนาโรงเรียน โดยสนับสนุนโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) มากที่สุด รวมทั้งได้สนับสนุนโรงเรียนเครือข่าย 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ด้วย แล้วขอความร่วมมือกับ สพฐ. และสพท. มาตรวจสอบโรงเรียนว่า โรงเรียนมีความจำเป็นอะไร แค่ไหน ร่วมกับโรงเรียน” (พลโท รักเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“ด้านการระดมทุนนั้น พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) เป็นแกนนำในการประสานหน่วยงานต่างๆ เช่น บริษัทเอไอไทย (นามสมมติ) ที่แหลมฉบัง กองทุนไทย (นามสมมติ) ไทยก้าวหน้า (นามสมมติ) ศิษย์เก่าต่างๆ สมาคมถิ่นไทย ได้งบประมาณประมาณ 5.4 ล้านบาท เข้ามาเป็นทุนในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนพัฒนา 1 แห่งนี้” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

2.3) การระดมทุนผ่านกิจกรรมของสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ประสานเครือข่ายของประชาคม โดยได้จัดกิจกรรมเพื่อระดมทุน เช่น การจัดโต๊ะจีน การจัดมวย การแข่งขันแรลลี่การกุศล เป็นต้น ทำให้ได้ทุนจำนวนหนึ่งมาร่วมสนับสนุนการพัฒนา

“มีการระดมทุนจากการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะสมาคมถิ่นไทยจะเป็นหลักในการทำงาน เช่น จัดมวยการกุศล การแข่งแรลลี่ และการขอบริจาคจากบริษัทต่างๆ เช่น กองทุนไทย (นามสมมติ) และโรงงานยาไทย(นามสมมติ)” (พันเอกนายก (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

2.4) การระดมทุนจากศิษย์เก่าและสมาคมผู้ปกครอง เป็นการประสานงานของศิษย์เก่าที่ได้ทราบถึงปัญหาการศึกษาของโรงเรียนโดยการประชาสัมพันธ์และหางบประมาณมาร่วมสนับสนุนเพิ่มเติม

“รุ่นพี่ และศิษย์เก่าที่จบการศึกษาจากทั้ง 3 โรงเรียนได้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาเป็นอย่างดี” (พันเอกนายก (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

นอกจากการระดมทุนแล้วกระบวนการประชาคม ก ได้ระดมทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ เช่น การขอความร่วมมือจากบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีชื่อเสียงระดับประเทศมาเป็นวิทยากร และร่วมในการพัฒนา การขอสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น และการขอความร่วมมือจากภาครัฐเกี่ยวกับการประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ รวมถึงการขอสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้เข้าร่วมกระบวนการทำงาน

สรุปได้ว่าการระดมทุนของกระบวนการประชาคม ก ซึ่งเป็นการระดมทุน ทรัพยากรที่เป็นบุคคล ภูมิปัญญา รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาช่วยในกระบวนการพัฒนาโดยมียุทธวิธีที่หลากหลาย เช่น การใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ขององค์กร ความศรัทธาต่อแกนนำ และการระดมทุนผ่านกิจกรรมของสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ทำให้สามารถระดมทุนได้เพียงพอที่จะนำไปขับเคลื่อนการทำงานของประชาคมได้ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎี Structuration Theory

ของ Anthony Giddens จะเห็นได้ว่าผู้กระทำการ (Agency) โดยเฉพาะแกนนำและผู้ประสานโครงการได้ชี้นำทรัพยากร (Domination) ที่มีอยู่ในบุคคล องค์กรต่างๆ มาเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับประชาคม โดยทรัพยากรดังกล่าวมีทั้งทรัพยากรที่เป็นเครื่องมือ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์และทุน (Allocative Resources) รวมถึงทรัพยากรที่เป็นสิทธิอำนาจ (Authoritarian Resources) ซึ่งตัวอย่างของการควบคุมทรัพยากรจากแหล่งอื่นๆ มาร่วมในการพัฒนาได้แก่ การขอความร่วมมือจากสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) มาเป็นผู้ประสานเครือข่าย เป็นแกนนำในการระดมทุน การขอสนับสนุนงบประมาณจากภาคธุรกิจ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) การของบประมาณร่วมจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด การขอสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน และวัด รวมถึงการขอสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐมาร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ และการนำบุคลากร และทรัพยากรจากโรงเรียนใกล้เคียงมาเป็นพี่เลี้ยงและเครือข่ายร่วมการพัฒนา เป็นต้น ซึ่งการระดมสรรพกำลังทั้งหลายเหล่านี้ก่อให้เกิดประชาคมมีพลังอำนาจที่เข้มแข็งมีสิทธิในการคิดตัดสินใจในการทำงาน และมีอำนาจในการวางแผนการทำงานให้กับท้องถิ่นของตนเอง โดยปราศจากอำนาจรัฐ

3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาคม

ประชาคม ก มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกประชาคมอย่างต่อเนื่องและทำให้ประชาคมเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจในการทำงาน โดยลักษณะของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นมีหลากหลายวิธี ดังนี้

3.1) การอบรมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การอบรมและการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นวิธีการที่กระบวนการประชาคม ก ได้นำมาใช้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในประชาคม ซึ่งการฝึกอบรมมีการจัดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งจะมีวัตถุประสงค์ในการจัดที่แตกต่างกัน ดังเช่น การฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งกระบวนการประชาคมได้จัดเวทีเล็กๆ สำหรับกลุ่มผู้นำเช่น การเชิญตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นสมาชิกประชาคมร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำงาน และการจัดเวทีใหญ่โดยการเชิญสมาชิกกระบวนการประชาคมทุกฝ่าย เช่น สมาคมถิ่นไทย หอการค้า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะครูทั้งหมดในโรงเรียนทั้งสามโรงเรียนและตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมการรับรู้และเตรียมพร้อมสำหรับการพัฒนา

3.2) การอภิปรายและการบรรยายพิเศษ

การอภิปรายและการบรรยายพิเศษเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ประชาคมได้นำผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกประชาคม เช่น การจัดอภิปราย เรื่อง “การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน” โดยนายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ)

ซึ่งเป็นสมาชิกประชาคมที่เป็นผู้นำทางวิชาการอีกคนหนึ่งในกระบวนการประชาคม ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) ได้เข้ามาเป็นวิทยากรในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับสมาชิกประชาคม และคณะครูในโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาทั้งสามโรงเรียน มีการจัดการบรรยายพิเศษเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกประชาคมในหัวข้อเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในการบริหารโรงเรียนยุคหลังการเปลี่ยนแปลง โดยดร.ปราชญ์ (นามสมมติ) ซึ่งถือว่าเป็นคนภายในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีบทบาททางการศึกษาและมีบทบาททางการเมืองของประเทศ

“มีการพัฒนาสมาชิกประชาคม และบุคลากรในโรงเรียน โดยการเชิญประชาคมที่มีความสำเร็จ มีประสบการณ์ด้านการทำงานเครือข่าย การทำงานด้านการศึกษา เช่น ดร.ปราชญ์ (นามสมมติ) รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจาก สพฐ. เข้ามาเป็นวิทยากรในการพัฒนาครู ร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนความรู้ด้วย” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“มีการเชิญบุคลากรที่มีชื่อเสียงและมีความรู้มาเป็นวิทยากรเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้กับประชาคมและโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ มากขึ้น” (พันเอกนายก (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

4) การจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

“ได้ร่วมคิด ประชุม วางแผนกับประชาคม และผู้ที่เข้ามาพัฒนาโรงเรียน กรรมการสถานศึกษาก็ได้รับรู้และร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ทำให้รับรู้ข้อมูลตลอด โดยเฉพาะการได้ข้อมูลจากผู้บริหาร และการทำรายงานนำเสนอผลการทำงานให้ทราบอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์ จะทำให้มีเครือข่ายเข้ามาช่วยมากขึ้น” (กรรมการสถานศึกษา 1, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของกระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) มีวิธีการบริหารข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้สมาชิกประชาคมทุกภาคส่วนได้รับรู้ เรียนรู้ เพื่อที่จะนำไปพัฒนาตนเองและพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้แก่ การแก้ปัญหาการศึกษา ในสถานศึกษาที่ประสบปัญหาให้สำเร็จ และช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและของจังหวัดให้สูงทัดเทียมกับเมืองใหญ่ได้ ซึ่งการทำงานของกระบวนการประชาคมได้สะท้อนให้เห็นว่ามีการจัดการความรู้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยประชาคมมีการแสวงหาความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลของสมาชิกประชาคม หรือในองค์กรภาคส่วนต่างๆ นำออกมาใช้ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน

กระบวนการประชาคม ก ได้จัดประชุมแลกเปลี่ยน และระดมความคิดจากทุกภาคส่วนเพื่อที่จะหาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาสถานศึกษาที่เป็นเป้าหมาย สมาชิกประชาคมซึ่งเป็นนักคิดนักพัฒนา ดังเช่น นายแพทย์จันทร์และพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเครือข่ายเข้าร่วมการพัฒนา หรือ “Big Three schools” เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันสามารถเทียบเคียง (Benchmark) กันได้ เป็นที่ไว้วางใจ ศรัทธาเชื่อถือของผู้ปกครองและชุมชนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ผู้เรียนมีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหรือสาขาวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวิธีการพัฒนา 4 ข้อ ดังนี้

- (1) มีการวางแผนการรับนักเรียนร่วมกัน
- (2) มีการใช้ทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยีร่วมกัน
- (3) การพัฒนาครูและบุคลากรร่วมกัน
- (4) มีการใช้หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระและกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียนร่วมกัน

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวคิดที่นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) ได้นำเสนอและสมาชิกกระบวนการประชาคมทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าจะนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นและขยายผลสู่การพัฒนาในแหล่งอื่นๆ ต่อไปด้วย ดังนั้นประชาคมจึงได้จัดเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้าใจยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อที่จะได้มีความชัดเจนในกระบวนการพัฒนาของประชาคม

ขณะเดียวกันกระบวนการประชาคม ก มีการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ให้กับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอโดยการจัดประชุม อบรม สัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกเพื่อที่จะทำให้การพัฒนาการศึกษาขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น ประชาคมได้เชิญ ดร.ปราชญ์ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น เป็นนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปมาเติมเต็มความรู้เรื่อง “การเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในการบริหารโรงเรียนยุคหลังการเปลี่ยนแปลง” รวมถึงนายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) ผู้เชี่ยวชาญจาก สพฐ. และรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) มาร่วมอภิปรายเรื่อง “การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน” ในวันที่ 30 ตุลาคม 2549

“คุณหมอได้ลงมาช่วยในการสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาตามแนวทางที่ชื่อว่า “Big Three schools” ให้กับประชาคม และได้เชิญทุกฝ่ายลงมาแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น สพฐ. ชุมชน กรรมการสถานศึกษา และเชิญ ดร.ปราชญ์ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นคนในจังหวัดได้ลงมาช่วยเติมเต็มความรู้ให้กับทุกฝ่ายด้วย” (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาได้นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการพัฒนาตนเองด้วย ขณะเดียวกันประชาคม ก ได้นำความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการทำกิจกรรมของประชาคม และของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนานำเสนอข้อมูลเผยแพร่ผ่านทางหนังสือ วารสารของสมาคม รวมถึงเผยแพร่ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (เว็บไซต์) ของท้องถิ่น และของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา ซึ่งทุกภาคส่วนสามารถเข้าไปศึกษาและเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

“การทำงานของพวกเราจะมีการเผยแพร่ให้ทุกคนรับรู้กันอย่างต่อเนื่อง เช่น เรามีวารสารของสมาคม มีเว็บไซต์ของท้องถิ่น ซึ่งข่าวสารข้อมูลต่างๆ เราจะนำเสนอให้ทุกคนได้รู้อย่างทั่วถึง” (พันเอกนายก (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

5) การใช้ยุทธศาสตร์การทำงานที่หลากหลาย

การพัฒนาของกระบวนการประชาคม ก มียุทธศาสตร์การทำงานเพื่อทำให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายของประชาคม ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปเป็นยุทธศาสตร์ในการทำงานของกระบวนการประชาคม ก ได้ดังนี้

5.1) ยุทธศาสตร์การทำงานแบบร่วมมือ

กระบวนการประชาคม ก ได้ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานแบบร่วมมือมาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญเพื่อให้ทุกภาคส่วนของประชาคมได้เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาโดยใช้ความร่วมมือในแนวราบ ทุกภาคส่วนมีความเท่าเทียมกัน ทั้งการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การติดตามผล และการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ดังนั้นกระบวนการทำงานของประชาคม ก จึงอาศัยความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกันและกันตลอดกระบวนการพัฒนา

“ผู้นำในการเข้ามาคือ พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ที่เข้ามาเริ่มต้นพัฒนา และหาเครือข่ายในการเข้าร่วมในการพัฒนา เช่น การชักชวนให้สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ได้มาเป็นแรงสนับสนุนอีกแรง โดยการขอความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยการนำผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือ และเขตพื้นที่การศึกษาผู้ดูแลสถานศึกษาในพื้นที่ก็มาร่วมกัน รวมถึงการขอสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน และศิษย์เก่าต่างๆ เข้ามาช่วยในการพัฒนาด้วย” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

5.2) ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ

แนวคิดของการใช้ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐเกิดจากการที่แกนนำประชาคมเห็นว่าการทำงานด้านการศึกษา คนที่อยู่ในวงการศึกษาอย่ามัวรู้ดี รู้ลึกมากกว่าฝ่ายใด ประกอบกับภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษาจำนวนมาก จึงควรที่จะประสานภาคส่วนเหล่านี้มาร่วมมือในการพัฒนาด้วย มิควรทำงานโดยลำพัง เนื่องจากคนในท้องถิ่น องค์กรเอกชน อาจจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศึกษาน้อยกว่า การเชื่อมโยงภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและดึงจุดเด่นขององค์กรเหล่านี้มาช่วยจะทำให้การพัฒนาเป็นไปแบบสมานฉันท์และเกิดความราบรื่นทุกฝ่ายต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน ภาครัฐเองเมื่อมีคนในท้องถิ่นให้ความสนใจการศึกษา อาสาเข้ามาช่วยในการพัฒนา ก็ยิ่งเพิ่มเครือข่ายในการพัฒนาเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้การศึกษาเป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชนไปด้วย

การทำงานในครั้งนี้นี้ประชาคมยังได้ประสานกับผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้รับรู้ รับทราบการทำงานของประชาคม ซึ่งทำให้การทำงานได้รับการเอื้ออำนวยเป็นอย่างดีจากผู้ว่าราชการจังหวัด ทำให้การทำงานเป็นที่รับรู้แก่ทุกฝ่าย ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามการที่ภาครัฐมาร่วมการพัฒนา กับประชาคม ภาครัฐก็ได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็นผู้มีอำนาจ ชี้นำ มีกฎระเบียบบังคับต่อโรงเรียน โดยเปลี่ยนบทบาทมาเป็นคุณเอื้อ หรือให้การเอื้ออำนวยมากขึ้น เช่น การเอื้ออำนวยนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถ มาให้คำปรึกษาและร่วมกระบวนการพัฒนา ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ส่ง ดร.ติงาม (นามสมมติ) มาร่วมในการเป็นผู้สำรวจ วิเคราะห์หาปัญหาและความต้องการ และร่วมเป็นวิทยากรในการพัฒนาครู เป็นต้น ซึ่งบทบาทภาครัฐในกระบวนการประชาคม ก มีบทบาทในการเป็นผู้สำรวจปัญหาร่วมกับประชาคม และมาร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้และร่วมติดตามผลกับประชาคม และเอื้ออำนวยขั้นตอนการทำงานให้ลดขั้นตอนลักษณะการทำงานจึงเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยที่ภาครัฐให้การช่วยเหลือหรือเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ไม่เป็นการทำงานแบบสั่งการ (Top – Down) หรือมีการใช้ระเบียบบังคับ แต่มีความเสมอภาคทางความคิดและการปฏิบัติ

“กระทรวงศึกษาเข้ามาช่วยตรวจ คงไม่มีใครรู้ดีเท่ากับคนของกระทรวง และคนในพื้นที่ การทำงานเป็นไปอย่างประสาน คือ คำพูดท่านพุทธทาส กล่าวว่า คว้าโยน คว้าต้องมีตัวรู้ กับตัวแรง ตัวช่วยตัวฉลาด ตัวขวาจะโง่ ไข้แรง การทำงานต้องหาผู้รู้ กับแรง โรงเรียนเขาจะรู้ว่าโรงเรียนต้องการอะไร จากนั้นก็ประสานให้กระทรวงไปตรวจสอบดูว่าโรงเรียนต้องการจริง ๆ หรือไม่ เมื่อต้องการจริงก็มีประธานตรวจสอบ แล้วต้องเติมอะไร เติมที่เดียวหรือเติมทีละน้อย” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2551)

5.3) ยุทธศาสตร์การนำเครือข่ายของสมาชิกประชาคมเข้าร่วมการทำงาน

ประชาคม ก (นามสมมติ) มีการประสานเครือข่ายเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาใน 3 โรงเรียนหลัก ซึ่งการประสานเครือข่ายเข้าร่วมการทำงานนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญได้แก่ นำเครือข่ายของแต่ละภาคส่วนเข้าร่วมการทำงาน และขอความร่วมมือในการสนับสนุนด้านทุน และทรัพยากร จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กระบวนการประชาคม ก มีการประสานเครือข่ายภายในและภายนอกท้องถิ่น ดังนี้

(1) เครือข่ายภายในท้องถิ่น เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการที่แกนนำและสมาชิกประชาคมได้ประสานงานกับบุคคล องค์กร ภาคส่วนต่างๆ ที่รู้จักและคุ้นเคยมาร่วมในการทำงาน และการสนับสนุนทุนและทรัพยากร ตัวอย่างเช่น แกนนำประชาคมรู้จักและคุ้นเคยกับโรงแรมแห่งหนึ่งในท้องถิ่นจึงได้ประสานความร่วมมือโดยการขอสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาคเอกชน เช่น โรงแรมในจังหวัด หอการค้าต่างๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี การประสานบุคคลในจังหวัดที่ไปเจริญก้าวหน้าในที่อื่น ๆ หรือการประสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นวิทยากรร่วมกระบวนการพัฒนาหรือพัฒนาผู้เรียนโดยตรง ซึ่งการประสานงาน ที่มประสานต้องจัดทำโครงการให้มีความน่าสนใจและให้ตัวแทนนำโครงการนำเสนอกับหน่วยงาน องค์กรโดยตรง ซึ่งจะช่วยให้เครือข่ายที่ได้รับการประสานเข้าใจในเป้าหมายการทำงานได้ชัดเจน

“เครือข่ายการทำงานกับหน่วยงานเอกชน หน่วยงานของรัฐ และศิษย์เก่าในจังหวัดที่มีความรู้ความสามารถ โดยมีสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) เป็นผู้ประสานงาน และมีพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ที่เข้ามาช่วยประสานกับเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน” (สมาชิกประชาคม 7, กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเครือข่าย 2, สัมภาษณ์ 3 สิงหาคม 2550)

(2) เครือข่ายภายนอกท้องถิ่น เป็นการใช้ความสามารถ และความสนิทสนมคุ้นเคยของแกนนำประชาคมเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร บริษัท ห้างร้านต่างๆ เพื่อเข้ามาสนับสนุนในด้านทุนและทรัพยากร เช่น การประสานผู้รู้และนักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมการพัฒนาตลอดกระบวนการ โดยการประสานผ่านบริหารของกระทรวงศึกษา เช่น หัวหน้าสำนักในกระทรวงศึกษา และประสานการทำงานร่วมกับผู้ประสานการทำงานของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้ลงพื้นที่ติดตามโรงเรียนในพื้นที่อยู่เสมอ แกนนำและสมาชิกกระบวนการประชาคมจึงหาโอกาสเพื่อได้พบปะพูดคุยเพื่อขอคำปรึกษาและสร้างเครือข่ายในการทำงานเพื่อให้เกิดความราบรื่นในการประสานงาน ทำให้สามารถติดต่อกันแบบไม่เป็นทางการได้สะดวก จึงเป็นการลดขั้นตอนการทำงานกับภาครัฐ ทำให้การทำงานมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น

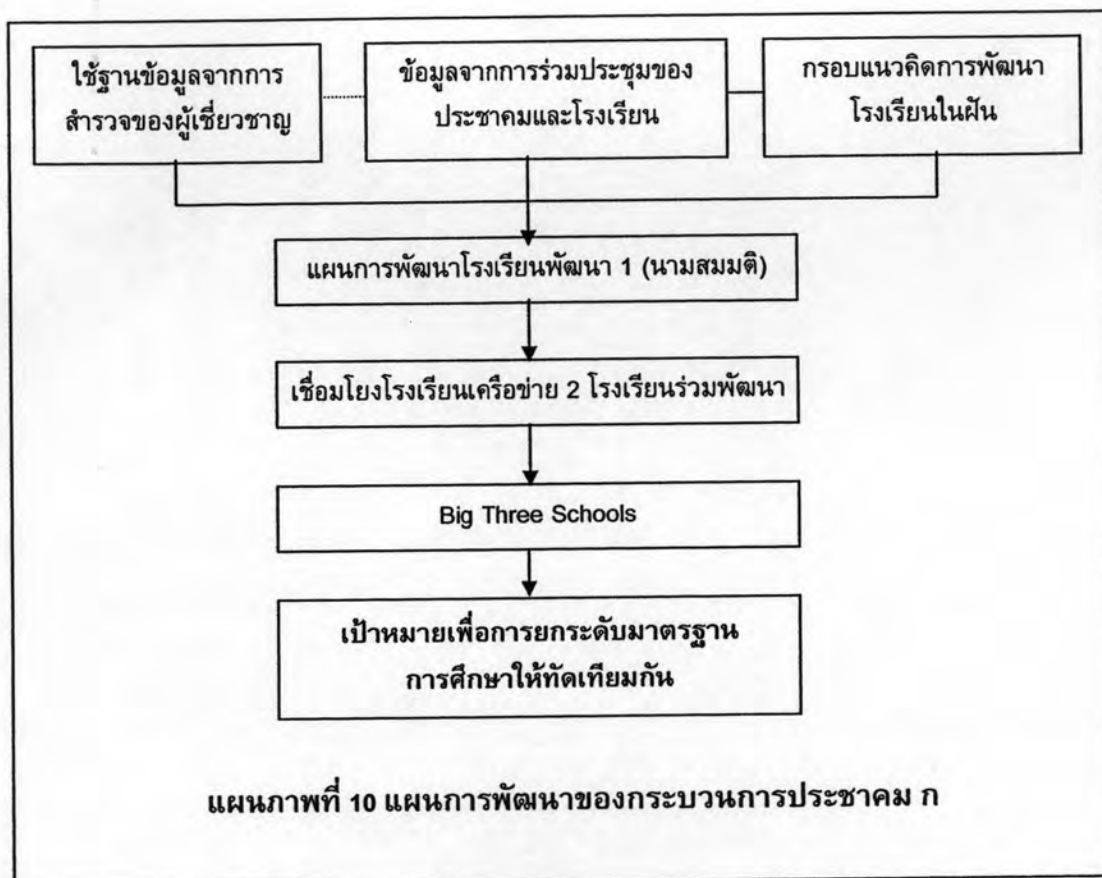
“มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาในงานที่ถนัดและสนใจ เช่น เครือข่ายด้านวิชาการ จะนำผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานเขตพื้นที่และจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาช่วย” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 2, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2550)

นอกจากนั้นประชาคม ก ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการทำงานกับเครือข่ายภายนอก ท้องถิ่นเพื่อขอความร่วมมือและขอการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ นั้น ผู้ขอต้องเขียนโครงการให้เห็นภาพการทำงาน วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการทำงานให้ชัดเจนเพื่อที่ว่าผู้ที่ได้รับการติดต่อจะเกิดความเข้าใจในเป้าหมายและการทำงานที่ชัดเจน ขณะเดียวกันผู้ประสานงานต้องมีการสื่อสารที่ดี มีเหตุผลและแสดงให้เห็นประโยชน์การพัฒนาที่มีต่อบุคคลในสังคม ก็จะทำให้ได้รับการตอบกลับที่ดี ดังเช่น ประชาคมได้ประสานกองทุนไทย (นามสมมติ) บริษัทไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครเพื่อขอความร่วมมือในการทำงานเมื่อใช้เทคนิคดังกล่าวทำให้ได้รับการสนับสนุนที่ดี เป็นต้น

2.1.4 การพัฒนาและผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ก

1) การพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม

การพัฒนาของประชาคมตามแผนปฏิบัติการที่เป็นการหลอมรวมแนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ทุกฝ่ายมองเห็นถึงความสำคัญ โดยเฉพาะจุดเน้นการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในโลกกว้างและทันต่อเหตุการณ์ของโลก โดยแผนการพัฒนาดังกล่าวต้องให้ทุกภาคส่วนทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกิจกรรมในแผนที่ประชาคมได้ร่วมกันวางแผนไว้คือ การสร้างความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ด้านห้องเรียน สื่อการเรียนรู้ และเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อที่จะจัดการเรียนรู้ให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยให้ความรู้กับนักเรียน และให้นักเรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเองให้ลึกซึ้งมากขึ้น นอกจากนี้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อตอบสนองอาชีพในท้องถิ่นด้วย ซึ่งแผนการพัฒนาของประชาคมสามารถสรุปได้ดังแผนภาพ

ประชาคมจึงได้ดำเนินการพัฒนาตามแผนเพื่อที่จะแก้ปัญหาตามโจทย์ที่ค้นพบ ได้แก่ โรงเรียนพัฒนา 1 เป็นโรงเรียนที่นักเรียนในจังหวัดไม่นิยมเข้าเรียนและผู้ปกครองไม่เชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงส่งผลให้มีอัตราการสมัครเข้าเรียนต่อของนักเรียนมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งมีความเสี่ยงต่ออนาคตความมั่นคงของโรงเรียน ขณะเดียวกันนักเรียนในจังหวัดได้หลั่งไหลไปสมัครเรียนในโรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ) และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการสมัครเข้าเรียนของนักเรียนจำนวนมากเกินจนไม่สามารถรับได้หมด เมื่อผู้เชี่ยวชาญและประชาคมได้เข้ามาสำรวจปัญหาที่แท้จริงก็พบว่า โรงเรียนยังขาดความพร้อมหลายด้าน ทั้งด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ ครูมีน้อยและต้องการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนอีกมาก ดังนั้นประชาคมจึงได้ดำเนินการพัฒนาตามแผนที่ได้กำหนดร่วมกันดังต่อไปนี้

1.1) การดำเนินการพัฒนาของประชาคม

1.1.1) โรงเรียนพัฒนา 1 โรงเรียนได้รับการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ก ตามแผนที่ประชาคมได้ร่วมกันกำหนดไว้ ดังนี้

(1) การสร้างความพร้อมให้กับโรงเรียน โดยการดำเนินการสร้างความพร้อมทั้งด้านห้องเรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การจัดซื้ออุปกรณ์ ICT จัดทำห้องปฏิบัติการในวิชาหลัก และจัดให้ทุกห้องเรียนมีคอมพิวเตอร์และเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทันสมัยจำนวนทั้งหมด 12 ห้อง และคอมพิวเตอร์จำนวน 134 ชุด

โดยวันที่ 10 พฤษภาคม 2549 ประชาคมได้ส่งทีมงานลงมาสำรวจและวางแผนการติดตั้งระบบเครือข่าย ระบบเคเบิล และอุปกรณ์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ในโรงเรียนพัฒนา 1 และประชาคมได้ทำพิธีส่งมอบห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 12 ห้อง พร้อมคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ 134 ชุด ให้กับโรงเรียนพัฒนา 1 ในวันที่ 11 มิถุนายน 2549

“โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์และจัดทำห้อง ICT สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ทั้งหมดประมาณ 12 ห้อง โดยทุกห้องมีระบบอินเทอร์เน็ต และคอมพิวเตอร์ มีโปรเจคเตอร์ในทุกห้องปฏิบัติการ นอกจากนั้นยังมีนักวิชาการ ผู้รู้ได้เข้ามาจัดประชุมและอบรมวางแผนการพัฒนาครูและพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน โดยมีโรงเรียนเครือข่ายอีก 2 โรงเรียนมาร่วมในการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งได้ดำเนินการให้ 3 โรงเรียนมาวางแผนการสอนร่วมกัน มีการเทียบเคียงหลักสูตรร่วมกัน” (ครูโรงเรียนพัฒนา 1, การสนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

“ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ ICT ห้องเรียนห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย และได้รับการพัฒนาการเรียนการสอนที่ทันสมัยมากขึ้น ครูได้รับการพัฒนาเพื่อนำแนวคิดใหม่ๆ มาพัฒนาการเรียนการสอนมากขึ้น เช่น นักเรียนได้เรียนคอมพิวเตอร์ โปรแกรมการสอนภาษาอังกฤษที่ทันสมัย เช่น Tell me more, Publisher, Micro media และอื่นๆ อีกมากมาย” (นักเรียนโรงเรียนพัฒนา 1, การสนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

(2) การพัฒนาครู การพัฒนาของกระบวนการประชาคม ก ไม่เพียงแต่การสนับสนุนด้านสื่อ เทคโนโลยีเท่านั้น ประชาคมมีแนวคิดที่ว่าเมื่อโรงเรียนพร้อมด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนแล้ว การเรียนรู้อาจมีประสิทธิภาพคนที่ใช้สื่อต่างๆ ก็ต้องมีศักยภาพและสามารถใช้สื่อได้ถูกต้องและคุ้มค่ากับการพัฒนาด้วย จึงได้ดำเนินการพัฒนาครูซึ่งจะส่งผลไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาคม ก จึงได้สร้างความพร้อมให้กับบุคลากรโดยการพัฒนาครูตามความต้องการและความสนใจของโรงเรียน ตัวอย่างเช่น การพาครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนเครือข่าย 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนในฝัน การพัฒนาความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ การพัฒนาการสอนแนวใหม่

การพัฒนาการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ และการอบรมเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในการบริหารโรงเรียนยุคหลังการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นต้น

นอกจากนั้นประชาคมได้พยายามสร้างความร่วมมือหรือการพัฒนาที่เป็นลักษณะการทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ จึงได้ประสานโรงเรียนที่มีคุณภาพมาตรฐานสูงเป็นที่ยอมรับของคนในจังหวัดเข้าร่วมเป็นพี่เลี้ยงและเพื่อนร่วมพัฒนา โดยการนำทั้ง 3 โรงเรียนมาดำเนินการพัฒนาและทำงานร่วมกัน เรียกว่า การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาาระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียนหลัก หรือ "Big Three schools" ตัวอย่างเช่น การนำครูทั้ง 3 โรงเรียนมาวางแผนทำหลักสูตรร่วมกันตามกลุ่มสาระ 8 สาระเพื่อกำหนดกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นทั้ง 3 โรงเรียนได้มีกิจกรรมการแข่งขันกีฬาพร้อมกันอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมการแข่งขันกีฬานี้ตั้งชื่อว่า "กีฬาไตรมิตรสัมพันธ์" ซึ่งได้ดำเนินการเป็นครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 21 - 23 พฤศจิกายน 2550

"การดำเนินการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน นอกจากการได้รับการสนับสนุนด้าน IT ให้เท่าเทียมกันแล้ว ประชาคมเห็นว่าการใช้ IT ยังไม่คุ้มค่า จึงต้องนำครูมาสัมมนาพร้อมกันทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยเชิญผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงศึกษา สพฐ. ดร.ปราชญ์ (นามสมมติ) และประชาคม คือตัวหอมเองได้ลงมาช่วยกัน โดยการนำแต่ละกลุ่มสาระทั้ง 3 โรงเรียนมาพูดคุยกันวางแผนการทำงานร่วมกัน ซึ่งแนวคิดตรงนี้คือ โรงเรียนไหนมีความเข้มแข็งตรงไหนก็พยายามชูตรงนั้นแล้วนำมาพัฒนา หรือใช้ร่วมกัน ซึ่งตรงไหนสามารถทำได้ก่อนทำไปได้เลย และให้เขตพื้นที่การศึกษาช่วยดูแล กิจกรรมที่ดำเนินการได้มาอย่างต่อเนื่อง เช่น การมีการแข่งขันกีฬาร่วมกัน ประกวดวงโยธวาทิตร่วมกัน และนำเสนอผลงานร่วมกันทั้งสามโรงเรียน" (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

"โรงเรียนได้เข้าร่วมประชุมโดยผู้บริหารทั้ง 3 โรงเรียนได้เข้าร่วมประชุมกับประชาคม และได้มีกิจกรรมการประชุมครูทั้ง 3 โรงเรียน โดยประชาคมได้สร้างความเข้าใจให้กับครู ให้ทุกคนได้รับรู้วิธีการดำเนินงานทั้งหมด จากนั้นได้ดำเนินการทำตามแผน คือเริ่มต้นด้วยการแยกกลุ่มสาระเพื่อจัดทำหลักสูตรร่วมกัน วางแผนการดำเนินงานการพัฒนาแบบเครือข่าย โดยทั้งสามแห่งทำเหมือนกันเป็นโรงเรียนเดียวกัน โดยที่ผ่านมากิจกรรมที่ทั้งสามโรงเรียนได้ดำเนินการประสบความสำเร็จแล้วคือ การจัดกิจกรรมกีฬาร่วมกัน ซึ่งได้ดำเนินการในปี 2549 ส่วนแผนอย่างอื่นกำลังวางแผน" (ครูผู้สอน 5, โรงเรียนเครือข่าย 1, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2550)

1.1.2) โรงเรียนเครือข่าย 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2

โรงเรียนเครือข่ายทั้งสองแห่งนั้นถือว่าเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนพัฒนา 1 ได้เข้ามาเป็นโรงเรียนเครือข่ายในการพัฒนาและเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยงโดยการนำจุดแข็งและประสบการณ์ที่มีคุณค่ามาร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมสนับสนุนบุคคลที่มีศักยภาพเข้าช่วยในการพัฒนา ขณะเดียวกันโรงเรียนเครือข่ายที่เข้ามาร่วมก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาคมด้วยเช่นกัน โดยประชาคมได้สนับสนุนและเพิ่มเติมสิ่งที่โรงเรียนทั้งสองยังคงต้องการการพัฒนา เช่น การสนับสนุนสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติมเนื่องจากปริมาณเด็กมีจำนวนมาก อุปกรณ์ไม่เพียงพอจึงได้ช่วยสนับสนุน คอมพิวเตอร์ สื่อ อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพิ่มเติม

ปัญหาด้านจำนวนเด็ก และการรับเด็กที่ทั้งสามโรงเรียนประสบปัญหาอยู่นั้น หลังจากที่ได้ออกแผนการทำงานร่วมกันแล้ว ในทางปฏิบัติจึงเกิดแผนการรับนักเรียน ซึ่งเป็นแผนที่ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนด โดยการให้แต่ละโรงกำหนดปริมาณการรับนักเรียนในแต่ละห้องเรียนที่โรงเรียนจะรับได้ และกำหนดเกณฑ์ในการรับให้เหมาะสม ขณะเดียวกันโรงเรียนพัฒนา 1 ซึ่งได้รับการพัฒนาความพร้อมทั้งด้านห้องเรียน สื่อวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการพัฒนาครู ก็ได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับรู้และเปิดรับชุมชนให้เข้ามาดูความพร้อมในโรงเรียนเพื่อประกอบการตัดสินใจส่งลูกหลานเข้าเรียน

นอกจากการได้รับการพัฒนาที่ทันสมัย กระบวนการประชาคม ก ก็ไม่ได้หยุดนิ่งแค่การพัฒนาผู้เรียนที่เน้นแต่เทคโนโลยีประชาคมยังได้เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยให้ความรู้กับนักเรียน เช่น การไปเรียนรู้ธรรมะในวัด หรือเชิญพระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน หรือฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อตอบสนองอาชีพในท้องถิ่น เช่น การเน้นให้นักเรียนได้เรียนภาษาต่างประเทศ โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าช่วย จากการที่ประชาคมมองว่าจังหวัดเป็นพื้นที่แห่งการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างชาติ จึงต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาที่หลากหลายเพื่อที่จะทำให้ผู้ที่จบการศึกษาสามารถทำงานในท้องถิ่นได้

“ปัญหาการจัดการศึกษาต้องมาดูว่าอาชีพในท้องถิ่นและการพัฒนาเป็นอย่างไร จะผลิตนักเรียนและให้เขากลับมาทำงานในจังหวัดอย่างไร...จังหวัดเราก็เป็นจังหวัดท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวหลากหลายประเทศ ควรจะต้องปูพื้นฐานให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย เด็กจะได้มีงานทำและเป็นงานที่อยู่ในท้องถิ่นของเขา”
(ข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม, 24 กรกฎาคม 2551)

1.2) ยุทธศาสตร์การพัฒนา

กระบวนการประชาคม ก ได้สร้างแนวคิดใหม่เพื่อที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาครั้งนี้ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาที่น่าสนใจ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวคือ การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียนหลัก หรือ Big Three Schools เป็นการนำโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน มีความเข้มแข็งมาเป็นเครือข่ายในการพัฒนาโดยมีเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันสามารถเทียบเคียง (Benchmark) กันได้ เป็นที่ไว้วางใจศรัทธาเชื่อถือของผู้ปกครองและชุมชนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ผู้เรียนมีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหรือสาขาวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีวิธีการพัฒนาร่วมกัน 4 ข้อ ดังนี้

- (1) มีการวางแผนการรับนักเรียนร่วมกัน
- (2) มีการใช้ทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยีร่วมกัน
- (3) การพัฒนาครูและบุคลากรร่วมกัน
- (4) มีการใช้หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน

กระบวนการประชาคม ก มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่ช่วยให้กระบวนการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้า เนื่องจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นวิธีการที่เป็นเหมือนแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

“ยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกันคือ การทำงานตั้งแต่การร่วมคิดวางแผนร่วมติดตาม ในด้านการศึกษาเช่นกัน ครูในกลุ่มสาระวิชาทั้ง 3 โรงเรียนต้องวางแผนร่วมกัน กำหนดเวลาร่วมกัน และต้องเป็นความร่วมมือที่ชัดเจน” (นายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ นั่นคือ การร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือเป็นพันธมิตรกับองค์กรอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคนในจังหวัด” (สมาชิกประชาคม 3, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2550)

“ให้ 3 โรงเรียนมารวมกัน และกระจายคนที่รู้ เก่งช่วยเหลือกัน และมี การ Bench Mark หรือเทียบเคียง 3 โรงเรียน” (สมาชิกประชาคม 8, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2550)

“ใช้เทคนิควิธีการจัดการศึกษาร่วมกัน ที่เรียกว่า Big Three Schools ซึ่งเป็นการพยายามเทียบเคียงระบบทางวิชาการ (Bench Mark) และมีการใช้ทรัพยากร

ทั้งครู และสื่อร่วมกัน มีการผลิตแผนการสอนร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วย” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

“ใช้เทคนิค Big Three schools คือ นำโรงเรียนที่มาเป็นเครือข่ายพัฒนาโดยพยายามนำจุดแข็งของแต่ละแห่งมาช่วยในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ปัญหาด้านอุปกรณ์ และปัญหาการโยกย้ายของนักเรียน” (ครูผู้สอน 5, โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2550)

1.3) การติดตามและประเมินผลการพัฒนา

กระบวนการประชาคม ก มีการติดตามการดำเนินงานและการทำงานของประชาคมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการติดตามและประเมินผลแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปผลดังนี้

1.3.1) การติดตามและประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ

กระบวนการประชาคม ก มีการติดตามและประเมินผลการทำงานในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยมีแกนนำประชาคม สมาชิกประชาคม และคณะกรรมการเข้าไปติดตามการดำเนินงานและความก้าวหน้าในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยเข้าไปพูดคุย ชักถามกับครู ผู้บริหาร และนักเรียนของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา โดยการเข้าไปเป็นลักษณะของการเยี่ยมเยียน สอบถามข้อมูล ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือซึ่งไม่ได้สร้างความกดดันให้กับคณะครู มีบรรยากาศการติดตามแบบสบายๆ ทำให้ผู้บริหารและครูทำงานได้เป็นปกติ

“การติดตามจากประชาคม เช่น พลโทรักเจริญและสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) มีการติดตามอย่างสม่ำเสมอ โดยการถามไถ่ และรายงานผลให้ทราบ ความก้าวหน้า แต่ยังไม่มีการประเมินที่เป็นระบบชัดๆ” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“ประชาคมมีการติดตาม สอบถามอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้ให้หรือเข้ามาพัฒนาแล้วผ่านไปเลย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและต่อเด็ก” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

1.3.2) การติดตามแบบเป็นทางการ มี 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การติดตามโดยทีมประเมินของประชาคม ซึ่งเป็นคณะทำงานที่ประชาคมได้แต่งตั้งเพื่อดำเนินการติดตามการดำเนินงานของประชาคมและติดตามผลการพัฒนา ซึ่งคณะกรรมการที่เข้าไปติดตามมีประมาณ 12 คน ลักษณะของการติดตามจะเป็นทางการ โดยการให้

โรงเรียนที่ได้รับการพัฒนานำเสนอผลความก้าวหน้าของการได้รับการพัฒนา ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน

ลักษณะที่ 2 เป็นการติดตามผลโดยภาครัฐและผู้เชี่ยวชาญของประชาคมซึ่งเป็นอีกทีมงานหนึ่งที่ได้เข้ามาติดตามและให้ความช่วยเหลือ โดยองค์กรภาครัฐร่วมกับผู้เชี่ยวชาญของประชาคมได้ติดตามและประเมินผลความสำเร็จและความก้าวหน้าของการพัฒนา เพื่อที่จะนำผลการพัฒนาหลักต้นสู่นโยบายของภาครัฐ ซึ่งการทำงานมีภาครัฐนำโดยผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการแต่งตั้งทีมติดตามและช่วยเหลือ 2 ทีม โดยทีมแรกเป็นชุดประเมินเตรียมความพร้อมหรือช่วยวิเคราะห์จุดที่ต้องแก้ไขหรือเติมเต็มก่อนที่ทีมที่สอง ซึ่งเป็นผู้ประเมินระดับผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศจะลงมาประเมินผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมและช่วยชี้แนะการพัฒนาของโรงเรียนต่อไป

“วันที่ 1 ธันวาคม 2549 พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) พร้อมด้วยนายแพทย์จันทร์ (นามสมมติ) กรรมการสมาคมถิ่นไทย ได้นำผู้เชี่ยวชาญชาวสวีเดนและแลนด์มาเยี่ยมชมโรงเรียนพร้อมกับฟังการบรรยายสรุปการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานต่อไป” (รายงานการดำเนินโครงการโรงเรียนพัฒนา 1, ศึกษาเอกสาร, 2 สิงหาคม 2550)

“มีทีมติดตาม 2 ทีม ทีมหนึ่งลงมาช่วยวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและช่วยเหลือและให้คำปรึกษา ส่วนทีมที่ 2 จะลงมาประเมินผลการพัฒนาและรายงานผลต่อทุกภาคส่วนและหาแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน” (นักวิชาการ 2, 5 มีนาคม 2551)

2) ผลการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ก

กระบวนการประชาคม ก ได้เข้ามาพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น โดยเข้าไปแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูง มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดผลในมิติการศึกษาและมิติทางสังคม ดังนี้

2.1) มิติการศึกษา

ในมิติการศึกษา พบว่าการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) สามารถแก้ปัญหาการศึกษาและพัฒนาการศึกษาใน 3 โรงเรียนเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนพัฒนา 1 โรงเรียนเครือข่าย 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ได้ผลจากการพัฒนา ดังนี้

2.1.1) โรงเรียนพัฒนา 1 เป็นโรงเรียนเป้าหมายที่กระบวนการประชาคมได้เข้าไปพัฒนาและช่วยแก้ปัญหาเนื่องจากประสบปัญหาที่วิกฤตต้องรีบแก้ไขด่วน โดยกระบวนการประชาคมได้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาตามแนวคิดที่ทุกฝ่ายของประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศ

ทางการพัฒนา จนสามารถแก้ปัญหาโรงเรียนไม่ได้รับความนิยมในการเข้าเรียนต่อ และการที่ชุมชนไม่เชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม และเห็นผลของการเข้าไปพัฒนาการศึกษาในระยะเวลา 2-3 ปี ตั้งแต่ปีที่ได้รับการพัฒนา ปี พ.ศ. 2547 - 2550 ดังนี้

โรงเรียน

- มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางการศึกษา มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม
- โรงเรียนได้รับการพัฒนาด้านห้องเรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การจัดซื้ออุปกรณ์ ICT จัดทำห้องปฏิบัติการในวิชาหลัก และจัดให้ทุกห้องเรียนมีคอมพิวเตอร์และเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทันสมัยจำนวนทั้งหมด 12 ห้อง และคอมพิวเตอร์จำนวน 134 ชุด ดังนี้

1) ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์	2 ห้อง
2) ห้องสมุด (E – Library)	1 ห้อง
3) ห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ (ฟัง พูด อ่าน เขียน)	2 ห้อง
4) ห้องวิทยาศาสตร์กายภาพ	1 ห้อง
5) ห้องปฏิบัติการทางเคมี	1 ห้อง
6) ห้องปฏิบัติการชีววิทยา	1 ห้อง
7) ห้องปฏิบัติการทางฟิสิกส์	1 ห้อง
8) ห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์	1 ห้อง
9) ห้องมัลติมีเดีย	1 ห้อง
10) ห้องควบคุมเครือข่าย	1 ห้อง
- นักเรียนที่เข้าเรียนต่อในโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน จากปีการศึกษาที่ผ่านมา (พ.ศ.2549) จากจำนวนนักเรียน 612 คน มีนักเรียนเพิ่มเป็น 742 คน โดยเพิ่มขึ้นประมาณ 130 คน คิดเป็นร้อยละ 20
- โรงเรียนได้รับการยอมรับและศรัทธาจากสังคม ชุมชน หน่วยงานภายนอกดีขึ้น โดยส่งลูกเข้าเรียนมากขึ้น สังเกตได้จากจำนวนนักเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้น
- โรงเรียนเริ่มมีเครือข่ายและเกิดสมาคมผู้ปกครอง ศิษย์เก่าต่างๆ กลับเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น
- โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
- โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนในฝันรุ่นที่ 2 หรือเรียกว่า โรงเรียนดีใกล้บ้านตามนโยบายของรัฐบาล

“ได้มีหน่วยงานจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เข้ามาติดตาม และทำให้โรงเรียนถูกเสนอชื่อเข้าเป็นโรงเรียนในฝันกรณีพิเศษในระยะต่อมา เนื่องจาก สพฐ. ได้มาเห็นความพร้อมของโรงเรียน (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“โรงเรียนได้รับการพัฒนาจากภาคส่วนต่างๆ โดยมีพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) และสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) เป็นแกนนำในการพัฒนา สพฐ. ก็เข้ามาช่วย รวมถึงมีโรงเรียนใกล้เคียง 2 โรงเรียนมาร่วมในการพัฒนาด้วย การพัฒนาทำให้โรงเรียนพัฒนา 1 ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นักเรียนเข้ามาเรียนมากขึ้น ชุมชนตอบรับและส่งลูกมาโรงเรียนมากขึ้น และโรงเรียนมีความพร้อมด้านสื่อห้องเรียนที่ทันสมัยมาก ๆ ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัดเจน บัดนี้โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนในฝันรุ่นที่ 2 แล้ว” (นักวิชาการ 2, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“แต่ก่อนโรงเรียนเรายังด้อยกว่าโรงเรียนอื่นมาก แต่ปัจจุบันมีความพร้อมมากขึ้น จำนวนนักเรียนก็เพิ่มมากขึ้น มีโรงเรียนอื่นมาดูงานด้วย” (นักเรียน 18, นักเรียนโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

“โรงเรียนมีเครื่องมือเครื่องมือด้าน ICT จำนวนมาก การเรียนการสอนไปในทางที่ดี โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสภาพแวดล้อม สื่อ และจำนวนนักเรียน การทำงานลักษณะนี้ทำให้เห็นถึงการทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันด้วย” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์ 2 สิงหาคม 2550)

ผู้บริหารและครู

- ผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลงการบริหาร โดยบริหารแบบมีส่วนร่วมกับคณะครูและชุมชน และให้โอกาสชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น
- ครูมีพัฒนาการด้านการจัดการเรียนการสอน โดยครูมีการปรับเปลี่ยนและวางแผนการเรียนการสอนกันใหม่ มีการนำแนวคิดจากการที่ได้รับการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครูในกลุ่มสาระเดียวกันทั้งในโรงเรียนและต่างโรงเรียนมาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้น่าสนใจขึ้น
- ครูมีความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์มากขึ้นปัจจุบันพบว่าครูร้อยละ 100 ที่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ และสามารถใช้อีเมลคอมพิวเตอร์ช่วยในการจัดการเรียนการสอนและจัดระบบการทำงาน
- ผู้บริหารและครูมีความกระตือรือร้นเพื่อที่จะได้รู้เท่าทันกับสื่อ และนำสื่อมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนให้คุ้มค่า

- เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างครูกลุ่มสาระเดียวกัน

“โรงเรียนต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอนใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาครู ซึ่งครูต้องไม่อยู่นิ่งแล้ว” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์ (นามสมมติ), 2 สิงหาคม 2550)

“การเรียนการสอน ง่ายและรวดเร็วขึ้น ครูมีการกรอกคะแนนลงคอมพิวเตอร์และสรุปข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งนักเรียนและครูมีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้น” (นักเรียน 15, โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สทนากลุ่ม 2 สิงหาคม 2550)

“ครูมีความมุ่งมั่นในการเรียนการสอนมากขึ้น” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์ 2 สิงหาคม 2550)

นักเรียน

- มีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น และมีนักเรียนเก่งๆ สนใจเข้ามาเรียน ตัวอย่างเช่น นางสาวดอกกรัก (นามสมมติ) เป็นเด็กที่เรียนเก่งให้ความสนใจในการเข้าเรียนในโรงเรียนพัฒนา 1 เพราะว่า โรงเรียนมีความพร้อมมากขึ้น ครูและนักเรียนได้ใกล้ชิดกันสามารถดูแลกันได้อย่างทั่วถึง แม้จะไม่ใหญ่โตเท่าอีกสองโรงเรียน เป็นต้น
- นักเรียนมีความรู้และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ได้สืบค้นข้อมูลที่ทันสมัย
- นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และวินัยดีขึ้น ซึ่งสังเกตจากผลการเรียนของนักเรียนที่เรียนอ่อน ไม่ค่อยสนใจ มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น
- การเรียนการสอนสนุกขึ้น ทำให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนการสอน นักเรียนมีความสุขในการเรียนการสอนโดยมีครูสามารถดูแลได้ทั่วถึง

“เด็กนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น และมีวินัยดี” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์ 2 สิงหาคม 2550)

“มีเด็กที่ดี เด็กเก่งมาสมัครเรียนที่นี้เพิ่ม นับตั้งแต่โรงเรียนได้รับการพัฒนา” (ครูโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สทนากลุ่ม 2 สิงหาคม 2550)

“ที่มาเรียนที่นี่เพราะมีเครื่องไม้เครื่องมือในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ และใช้ได้อย่างเต็มที่มากขึ้นและครูสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง” (นักเรียน 16, โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

“เกรดดีขึ้น จากแต่ก่อนอยู่ระดับปานกลาง พอมีสื่อเข้ามาได้ลำดับการเรียนที่ดีขึ้น เป็นอันดับ 10 ของโรงเรียน เพื่อนบางคนมี เจตคติที่ดีต่อวิชาเรียนดีขึ้น เด็กกลุ่มหนึ่งไม่ชอบเรียน ปัจจุบันหันมาเข้าเรียนกันหมด เพราะเขาชอบที่มีสื่อที่ทันสมัย” (นักเรียน 12, นักเรียนโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

ผู้ปกครองและชุมชน

- ให้ความชื่นชม มองโรงเรียนในแง่ดี และมีความมั่นใจในโรงเรียนที่จะอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข
- ชุมชนตระหนักถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน โดยการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษากับโรงเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมจัดกิจกรรมในด้านการจัดการศึกษา ร่วมประชุมวางแผนการทำงานและร่วมชื่นชมผลงานของลูกหลานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

“ผู้ปกครองและผู้ที่อยู่รอบ ๆ ข้าง เริ่มพูดถึงโรงเรียนในแง่ดีมากขึ้น ภาพพจน์โรงเรียนดีขึ้น ผู้ปกครองมีความตื่นตัวและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนมากขึ้น และเห็นถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน มาช่วยจัดการและร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“ได้ร่วมคิด ประชุม วางแผนกับประชาคม และผู้ที่เข้ามาพัฒนาโรงเรียน กรรมการสถานศึกษาก็ได้รับรู้และร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ทำให้รับรู้ข้อมูลตลอด โดยเฉพาะการได้ข้อมูลจากผู้บริหาร และการทำรายงานนำเสนอผลการทำงาน และกรรมการสถานศึกษาได้มาติดตามและดูรายงานผลการดำเนินงานอยู่เสมอ” (กรรมการสถานศึกษา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

2.1.2) โรงเรียนเครือข่าย 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2 เป็นโรงเรียนเครือข่ายที่ได้รับการประสานให้เข้าร่วมโครงการเนื่องจากมีผลกระทบในด้านของจำนวนนักเรียนที่เข้ามาสมัครเรียนมากจนล้น โรงเรียนไม่สามารถรับได้หมด ผลของการเข้าร่วมเป็นที่เล็งและได้รับการพัฒนาจากกระบวนการประชาคมทำให้โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

โรงเรียน

- โรงเรียนสามารถรับผู้เรียนได้ตามจำนวนที่เหมาะสมตามเกณฑ์
- ได้รับสื่อ ICT และห้องเรียนที่ทันสมัยเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
- โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ มากขึ้น
- มีส่วนช่วยให้ทั้งสองโรงเรียนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.)

ผู้บริหารและครู

- ผู้บริหารมีความรู้เรื่องสื่อและเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น
- ครูได้รับการพัฒนา มีการแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน มีเครือข่ายการทำงานและเครือข่ายทางวิชาการเพิ่มขึ้น
- ครูมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะพัฒนาความรู้ด้านการใช้สื่อ อุปกรณ์ ICT ในการเรียนการสอน โดยครูร้อยละ 80 สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ และครูสามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการวางระบบการทำงาน และช่วยประเมินผลการเรียนซึ่งทำให้เกิดความรวดเร็วในการรายงานผล

นักเรียน

- นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยโรงเรียนเครือข่าย 1 มีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยภาพรวมปี 2549 ของโรงเรียนจาก 2.64 เป็น 2.70 และโรงเรียนเครือข่าย 2 มีผลการเรียนเฉลี่ยภาพรวม 2.83 เป็น 2.90
- นักเรียนได้เรียนกับสื่อและอุปกรณ์ที่มีจำนวนเพียงพอกับการศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติจริง

ผู้ปกครองและชุมชน

- ชุมชนได้เข้ามาช่วยในการพัฒนาการศึกษาที่โรงเรียนมากขึ้น
- ผู้ปกครองให้การสนับสนุน ให้ความสนใจกับผู้เรียนและสนใจด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น

“โรงเรียนเครือข่าย 1 นั้น เห็นได้ว่าครูมีการติดตามเด็ก การวางระบบที่ดีขึ้น ครูมีการวางแผนร่วมกันกับฝ่ายวิชาการ ครูมีการทำสัญญากับเด็กในเรื่องการส่งงาน พฤติกรรมและความตั้งใจเรียน โดยมีผู้ปกครองรับทราบ ผลการดำเนินงานพบว่าผลการเรียนเฉลี่ยของเด็กทั้งหมดจากค่าเฉลี่ย 2.63 เพิ่มเป็น 2.70 เห็นได้ว่าแนวโน้มเด็กมีผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น ครูมีการช่วยเด็กมากขึ้น เช่นมีการทำวิจัยในชั้นเรียน เด็กกล้านำเสนองาน สามารถใช้สื่อที่ทันสมัยได้ ผู้บริหารได้เรียนรู้เรื่องสื่อมากขึ้น ครูมี Internet ใช้เชื่อมโยงทุกแห่ง ทำงานได้สบายขึ้น ระบบวิชาการมีการพัฒนา และมี

การเทียบเคียงกับโรงเรียนอื่น มีวิธีการประเมินที่รวดเร็วเนื่องจากมีสื่อเข้ามาช่วย”
(ผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

“เด็กได้เรียนรู้ มีอุปกรณ์การเรียนรู้มากขึ้น เด็กมีคุณภาพดี สามารถสอบ
เรียนต่อได้ มีค่าคะแนน NT สูงถึงร้อยละ 80 สภาพแวดล้อมของโรงเรียนได้รับการ
พัฒนา ครูมีความกระตือรือร้น โรงเรียนมีเครือข่ายเพิ่มขึ้น มีหลายหน่วยงานเข้ามา
ช่วยเหลือ” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 3
สิงหาคม 2550)

“โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือด้านสื่อ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น
โรงเรียนผ่านการประเมินจากหน่วยงานการประเมิน และนักเรียนมีคุณภาพ
การศึกษาที่ขึ้น เช่น ได้รางวัลทางวิชาการ ผลคะแนน A-Net O-Net ผ่านเกณฑ์”
(นักเรียนโรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สันทนาการกลุ่ม, 1 สิงหาคม 2550)

“หลังจากที่กระบวนการประชาคมเข้ามาพัฒนาการศึกษา ทำให้โรงเรียน
ได้รับการพัฒนาในด้านสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านเว็บไซต์
ต่างๆ สามารถเรียนรู้คอมพิวเตอร์ได้ทำเทียมกับที่อื่นๆ อย่างน้อยทุกชั้นได้เรียน
คอมพิวเตอร์ 1-2 คาบ ทำให้เป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น สืบค้นข้อมูลได้มาก
ขึ้น แต่ก็จะมีปัญหาเรื่องการควบคุมเว็บไซต์ของอาจารย์ และการเล่นเกมของนักเรียน
ด้วย และครูต้องมีการพัฒนาตนเอง เช่น การไปอบรมเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ในการ
เรียนการสอน เห็นที่โรงเรียนครูร้อยละ 80 ใช้คอมพิวเตอร์ได้หมด ทำให้การสอนมี
การผสมผสานระหว่างการใช้ ICT มาช่วยในการสอน และเห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองให้
ความสนใจ” (นักเรียนโรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สันทนาการกลุ่ม, 1 สิงหาคม
2550)

“โรงเรียนมีชื่อเสียงและได้รับการสนับสนุนมากขึ้น จำนวนเด็กนักเรียนมาก
ขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เด็กได้มีโอกาสในการเข้าแข่งขันและได้มีคุณภาพเท่า
เทียมที่อื่นมากขึ้น เช่น การได้รับรางวัลในระดับประเทศ มีการสอบโควตาติดจำนวน
มากขึ้น ครูได้รับการแลกเปลี่ยน และได้นำประสบการณ์มาถ่ายทอดให้นักเรียน”
(นักเรียนโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ), สันทนาการกลุ่ม, 3 สิงหาคม 2550)

2) มิติทางสังคม

ผลการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ด้านการศึกษาแล้วยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนด้านสังคมโดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ประชาคมกับโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนากับโรงเรียนเครือข่าย ด้านความ
ร่วมมือ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร การเปิดพื้นที่ทางสังคม ดังนี้

ด้านภาวะผู้นำพบว่า แกนนำกระบวนการประชาคม ก มีความเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ การเป็นบุคคลที่กล้าคิด กล้าทำ เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นนักอ่าน สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว เมื่อแกนนำได้เข้ามาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาจึงทำให้แกนนำมีการทำงานที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมดังคำพูดที่แกนนำได้กล่าวไว้ว่า

“การที่ต้องการความเป็นเลิศทางการศึกษา ชุมชนถือเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญ” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

“อยากให้โรงเรียนเป็นอย่างไร ต้องมีการวางแผน ให้เจ้าของโรงเรียนมีส่วนร่วม เอาคนที่รู้เรื่องจริง ๆ เข้ามาช่วย เมื่อพัฒนาแบบนี้งานจะเดินหน้าและพัฒนาได้ อาจจะไปขอความร่วมมือหลายๆ แหล่ง แหล่งละอย่างก็ได้มารวมกัน มีหลายวิธี ผ่อนเงินดีกว่าผ่อนโอกาส ต้องให้เด็กมีโอกาสมากๆ” (พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2551)

แกนนำยังได้เื้ออำนวยการทำงาน โดยไม่สั่งการเพียงอย่างเดียว มีหลักการประสานงานที่ดีเพื่อที่จะทำให้ภาคส่วนอื่นๆ ได้เข้าร่วมการพัฒนาด้วยความเต็มใจ รวมทั้งเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดเวทีที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นและในสังคมได้มีโอกาสพบปะและได้ทำงานร่วมกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร และสมาชิกประชาคมต่างให้ความเห็นคล้ายคลึงกันในประเด็นของการทำงานที่ผู้นำประชาคมได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการให้โอกาสกับคนที่เป็นเจ้าของการศึกษาทุกคนได้เข้าร่วมสนับสนุนทรัพยากรและร่วมมือในการพัฒนา

ด้านปฏิสัมพันธ์พบว่า สมาชิกประชาคมทุกภาคส่วนมีปฏิสัมพันธ์กันดี สังเกตได้จากการทำงานของภาคส่วนต่างๆ เป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดเครือข่ายการทำงานที่กว้างขวางเพิ่มขึ้น การทำงานของหน่วยงานภาครัฐก็ลงมติดตามการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของประชาคมยังคงมีการพบปะกันตามสมาคมถิ่นไทย และแกนนำประชาคมและสมาชิกของประชาคมก็ได้มาเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันเป็นการเพิ่มความใกล้ชิดกันในการทำงานด้าน การศึกษาระหว่างบุคคล องค์กรในท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจกันและกันมากขึ้น

“สพฐ. เป็นภาคีที่ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาซึ่งกระบวนการทำงานมีการวางแผนร่วมกัน มีการประชุมร่วมกันทุกฝ่ายซึ่งทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี” (นักวิชาการ 1, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2550)

“สังคมให้การช่วยเหลือภาคการศึกษามากขึ้น ทั้งด้านความรู้ และงบประมาณ มีการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน กรรมการสถานศึกษา” (พลโทรัก เจริญ (นามสมมติ) สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2550)

นอกจากนั้นผลของการทำงานของประชาคมทำให้มีการประชุม การเปิดเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง เป็นการทำงานร่วมกันของคนในท้องถิ่นที่หันมามีส่วนร่วมในการทำงานด้านวิชาการเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดเวทีวิชาการที่ให้คนในท้องถิ่น ภูมิปัญญา หรือผู้รู้ในท้องถิ่นได้มีโอกาสในการนำเสนอแนวคิดดีๆ และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น ดังเช่น การที่นายแพทย์จันทร์ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาแบบ Big Three Schools ให้ทุกภาคส่วนของกระบวนการประชาคมให้นำมาใช้ในการพัฒนาซึ่งก็ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้ในการพัฒนาในครั้งนี้

ในส่วนของโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนามีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ได้แก่ การที่โรงเรียนได้รับการยอมรับและศรัทธาจากสังคม ชุมชนมากขึ้น มีการส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนมากขึ้น เนื่องจากชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและมองว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ถูกทิศทางแล้ว โรงเรียนมีการเปิดรับชุมชน หน่วยงานต่างๆ จึงทำให้ชุมชนมีโอกาสดูผลงานและใช้บริการสื่อ ห้องเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนมีการนำเสนอผลงานของนักเรียนกับชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนได้ชื่นชมและเห็นถึงความสามารถของลูกหลานของตนเอง อีกทั้งโรงเรียนยังเป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานอื่นๆ อีก

“เกิดผลดีต่อสังคม โรงเรียนอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีชุมชน นี่เป็นการจัดการศึกษาที่ถูกทิศทางแล้ว โรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง” (กรรมการสถานศึกษา 1, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“โรงเรียนมีการเปิดรับชุมชน หน่วยงานต่างๆ และให้โอกาสชุมชนเข้ามาใช้บริการที่โรงเรียน และชุมชนได้เข้ามาเป็นวิทยากร และเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้กับโรงเรียนด้วย” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

ส่วนภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นพบว่าผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่มีการทำงานร่วมกับภาคประชาคม เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม การวางแผนการทำงานต่างๆ จะให้ครู กรรมการสถานศึกษา และนักเรียนได้มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นร่วมกันอยู่ตลอด ผู้บริหารจะเข้าถึงชุมชน ทำให้เป็นที่ไว้วางใจและยอมรับจากชุมชนด้วย

“ได้ร่วมคิด ประชุม วางแผนกับประชาคม และผู้ที่เข้ามาพัฒนาโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ก็ได้รับรู้และร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ทำให้รับรู้ข้อมูลตลอด โดยเฉพาะการได้ข้อมูลจากผู้บริหาร และการทำรายงานนำเสนอผลการทำงาน” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนพัฒนา 1, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

ในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู พบว่า ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนเนื่องจากมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพบปะกันมากขึ้น และมีโอกาสการนำเสนอสิ่งดีๆ ต่อกัน ส่วนนักเรียนได้มีโอกาสใช้ทรัพยากรที่ดีมีคุณภาพร่วมกัน มีการพบปะกันระหว่างนักเรียน มีการพัฒนาทักษะ และทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน การพัฒนาดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร เช่น โรงเรียนมีการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น มีการทำงานที่เชื่อมโยงกับชุมชน รวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลในท้องถิ่นอย่างชัดเจน

“ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กดีขึ้น ได้ใกล้ชิดกัน ครูและผู้ปกครองมีความสนิทสนมกันมากขึ้น เพราะต้องประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลกับผู้ปกครอง มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น เพื่อจะได้หาทุนในการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ศิษย์เก่าต่างๆ ได้เข้ามาเยี่ยมโรงเรียนและเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน เกิดสมาคมผู้ปกครองและครู ทำให้การทำงานร่วมกันมากขึ้น โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเพิ่มเครือข่าย” (ครูผู้สอน 9, ครูโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

“คุยกับเพื่อนต่างโรงเรียนได้ ปัจจุบันเรารู้แล้ว ได้คุย ได้พูดกับเพื่อนอย่างมั่นใจถึงวิธีการใช้คอมพิวเตอร์ การค้นหาข้อมูลความรู้ต่างๆ” (นักเรียน 15, โรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 2 สิงหาคม 2550)

โรงเรียนเครือข่าย 1 และโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนเครือข่ายที่ได้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง และเพื่อนร่วมเส้นทางพัฒนากับโรงเรียนพัฒนา 1 และได้รับการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ใช้ชื่อว่า “Big Three Schools” ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติสังคม ได้แก่ การเกิดความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างดีระหว่างโรงเรียนทั้งสามแห่ง กระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมีการพึ่งพาอาศัยครูที่เก่งมีความรู้ความชำนาญมาเป็นวิทยากร อีกทั้งการใช้ทรัพยากร สื่อ ห้องเรียนร่วมกัน แต่การพัฒนาความร่วมมือด้านวิชาการ เช่น การนำครูโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองโรงเรียนมาร่วมมือกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระวิชา ซึ่งพบว่ามีควมคืบหน้าไปน้อยมาก แต่ถือว่าเป็นสัญญาณที่ดีในการเริ่มต้นให้เกิดความร่วมมือ ทำให้ครูได้มีโอกาสพบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระการ

เรียนรู้ ขณะเดียวกันกิจกรรมที่มีความคืบหน้าและประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมร่วมกันทั้งสามโรงเรียนคือ การจัดการแข่งขันกีฬาไตรมิตรสัมพันธ์ ซึ่งข้อมูลปัจจุบันพบว่า มีการจัดงานครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 21 – 23 พฤศจิกายน 2550

“ความร่วมมือระหว่างครูกันเองได้พบปะกันมากขึ้น ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์มากขึ้น และชุมชนได้มีโอกาสเข้าใกล้โรงเรียนมากขึ้น โดยการเข้ามาใช้อุปกรณ์ในการอบรม” (ครูผู้สอน 2, โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2550)

“โรงเรียนสามารถเป็นเครือข่ายและให้ความช่วยเหลือกับโรงเรียนอื่นได้ในฐานะที่เลี้ยงในการพัฒนาตามแนวคิด Big Three Schools ได้มีการจัดอบรมให้ โดยครูในโรงเรียนเป็นวิทยากร โดยการคัดเลือกวิทยากรที่เข้มแข็งมาช่วยพัฒนาโรงเรียนใกล้เคียง” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2550)

“ชุมชนเกิดความร่วมมือดี โรงเรียนมีเครือข่ายการพัฒนาการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาการศึกษา ครูมีความร่วมมือและมีเปิดใจกว้างกันมากขึ้น ไม่แบ่งแยกโรงเรียน คิดว่าเป็นโรงเรียนเดียวกัน” (ครูผู้สอน 5, โรงเรียนเครือข่าย 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2550)

นอกจากนั้นการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมยังทำให้ผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กันดีขึ้น ผู้ปกครองและชุมชนให้ความสนใจในการศึกษา ทำให้มีเครือข่ายผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนยังได้ให้บริการแก่ชุมชน คือ ให้ชุมชนได้มีโอกาสในการใช้สื่อ อุปกรณ์ของโรงเรียนในการใช้ประโยชน์กับชุมชน ขณะเดียวกันนักเรียนก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การลงไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกระตุ้นให้ท้องถิ่นได้มีบทบาททางการศึกษาที่ชัดเจนขึ้น

“นักเรียนมีเวทีสาธารณะได้ลงไปร่วมทำงานกับชุมชนและตอบแทนคุณกับชุมชน และชุมชนก็ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียนมากขึ้น ต่างคนต่างให้ และเป็นผู้รับด้วย และที่สำคัญคือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้คนเข้ามาใช้บริการในโรงเรียนมากขึ้น” (นักเรียนโรงเรียนเครือข่าย 2 (นามสมมติ), สันทนากลุ่ม, 3 สิงหาคม 2550)

“เกิดความร่วมมือที่ดีของคนในท้องถิ่น และเห็นว่าคนในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการศึกษา และเข้ามามีบทบาทในการศึกษามากขึ้น เห็นว่ามีการ

เชื่อมโยงเครือข่ายของหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และคนในท้องถิ่นที่ชัดเจน”
(ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

2.1.5 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกระบวนการประชาคม ก ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

1) ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการทำงานของกระบวนการประชาคม ก ที่เข้าไปดำเนินการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้

1.1.) ปัจจัยด้านผู้นำ ได้แก่ การมีแกนนำที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูงในการเป็นผู้นำและผู้กระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นมีความเชื่อมั่นและศรัทธาที่จะเข้าร่วมในการพัฒนา ซึ่งสามารถวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้นำได้ดังนี้

- เป็นผู้ที่มีหลักคิดกล้าลงมือทำ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง
- มีความน่าเชื่อถือทั้งบุคลิกภาพ การพูดและการปฏิบัติ
- มีจิตสำนึกสาธารณะ มีการทำงานด้วยใจรักและมีความภาคภูมิใจต่อการทำงานที่ทำ
- เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์การทำงานที่กว้างไกล คิดหาวิธีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ
- เป็นผู้ที่อ่านมาก รู้มาก สามารถเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีนำไปสู่การปฏิบัติได้
- เป็นผู้ประสานงานที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีเทคนิคการประสานงานมีการใช้วาจาได้มีประสิทธิภาพ
- มีการใส่ใจ คลุกคลีและเข้าร่วมการทำงานอย่างต่อเนื่อง
- ให้โอกาสผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน และทำงานเป็นทีมได้

1.2) ปัจจัยด้านศูนย์ประสานการทำงาน จะพบว่ากระบวนการประชาคม ก นั้นมีการทำงานที่มีสมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นศูนย์กลางของคนหลากหลายอาชีพในท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานการทำงานให้กับประชาคม การมีศูนย์ประสานงานทำให้ข้อมูลส่งผ่านไปได้อย่างรวดเร็ว มีผู้ประสานการทำงาน และทำงานด้านการประสานที่ชัดเจน

1.3) ปัจจัยหน่วยงานภาครัฐ กระบวนการประชาคม ก มีหน่วยงานจากภาครัฐ 2 แห่ง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) ซึ่งมีการเปลี่ยนบทบาทการทำงานจากแนวตั้งมาร่วมทำงานในแนวราบไม่เข้ามาสั่งการ หรือครอบงำความคิดแต่เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการทำงานร่วมกับประชาคม ซึ่งได้สนับสนุนวิทยากร ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญและการให้คำปรึกษาด้านวิชาการ

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

2.1) ปัจจัยด้านกฎระเบียบของสมาชิกประชาคมบางแห่งไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามาสนับสนุน เช่น งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความลำบากและยุ่งยากในการนำงบประมาณที่มีอยู่มาสนับสนุนการศึกษา เนื่องจากติดปัญหาเรื่องระเบียบและกฎหมายที่ถูกตีกรอบไม่ให้อำนาจดำเนินการได้อย่างคล่องตัวเนื่องจากโรงเรียนไม่ถูกถ่ายโอนการศึกษา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ต่างให้ความสำคัญและเป็นประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐ เช่น ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เสนอแนะให้มีการพิจารณาในประเด็นเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เพื่อที่จะทำให้เกิดการผ่อนปรนและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสถานศึกษาที่ไม่ใช่สถานศึกษาที่ถ่ายโอนได้เช่นเดียวกัน

“ทุกวันนี้มีมติมน อปท. ขาดองค์ความรู้ การที่ อบจ. หลายแห่งเขาไปสนับสนุนการศึกษา ทำผิดทั้งหมดแต่เขายินดีที่จะต่อสู้กับองค์กร เพราะถูกจำกัดด้วยระเบียบ 13 สิงหาคม 46 ให้อุดหนุนอาคารสถานศึกษาไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้แต่ อปท. ก็อยากช่วย ทำอย่างไรจะช่วยให้ บางครั้งต้องเลี้ยงบาลี ใช้วิธีการให้ยืม เราเป็น อปท. แต่เรามีกฎหมายตีกรอบ ซึ่งหลายๆ แห่งก็โดนหมด” (สมาชิกประชาคม 6, อภิปรายกลุ่ม, 24 กรกฎาคม 2551)

“อยากฝากเรื่องของการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย อยากให้ถูกให้นโยบายของการสนับสนุนและช่วยเหลือ โดยเฉพาะด้านงบประมาณมีความคล่องตัวและช่วยเอื้ออำนวยโรงเรียนได้มากขึ้น” (นักวิชาการ 1, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การอภิปรายกลุ่ม, 24 กรกฎาคม 2551)

2.2) ปัจจัยด้านวาระหรือความรับผิดชอบของหน่วยงานบางแห่งที่เป็นสมาชิกประชาคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่รับผิดชอบงาน เช่น หน่วยงานในท้องถิ่น ที่มีวาระการทำงานเมื่อครบกำหนดต้องมีการเปลี่ยนแปลง และหน่วยงานทหารที่มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าหรือทีมที่รับผิดชอบซึ่งไม่มีการส่งมอบงานอย่างเป็นระบบส่งผลต่อให้การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง

2.2 กระบวนการประชาคม ข (นามสมมติ)

2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานกระบวนการประชาคม ข และโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

กระบวนการประชาคม ข เป็นการรวมตัวกันของคนกลุ่มหนึ่งในอำเภอแดนไกล (นามสมมติ) ซึ่งเป็นอำเภอขนาดเล็กของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) อยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดไทยเจริญประมาณ 55 กิโลเมตร อำเภอแดนไกลมี 5 ตำบล 34 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและพื้นที่ราบ จึงมีหน่วยงานทหารอยู่ในพื้นที่ทั้งหน่วยตำรวจตระเวนชายแดน และหน่วยทหารพราน

ชุมชนในอดีตมีอาชีพทำพลอยแดงหรือทับทิมสยามซึ่งเป็นอัญมณีที่ดีที่สุดในโลก ชนิดหนึ่งทำให้คนทุกทิวสารทิศได้มุ่งสู่อำเภอแดนไกลเพื่อแสวงหาโชคจนกลายเป็นเมืองใหญ่เท่ากับอำเภอเมือง ป่าที่เคยทึบถูกขุดเป็นหลุมป่อ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 พลอยเริ่มลดน้อยลงผู้คนได้ออกไปทำมาหากินที่อื่นทำให้เมืองกลายเป็นเมืองร้าง เหลือไว้ซึ่งอาคารบ้านเรือนทิ้งไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ผู้คนไม่มีความแน่นอนในการประกอบอาชีพ ครั้นจะหันไปทำเกษตรกรรมสภาพพื้นที่ที่ถูกขุดหน้าดิน เป็นหลุมเป็นป่อเนื่องจากการขุดเจาะหาพลอย จึงไม่เหมาะที่จะทำการเกษตรกรรม จากพื้นที่ 425,000 ไร่ ปัจจุบันถูกใช้เป็นที่ทางการเกษตร 64,536 คิดเป็นร้อยละ 15.18 คนในชุมชนต้องเปลี่ยนอาชีพไปรับจ้าง และทำการเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของคนในอำเภอ โดยการปลูกพืชสวน เช่น เงาะ มังคุด ทุเรียนและปลูกพืชไร่ เช่น สับปะรด และการปลูกปาล์ม ปลูกยางพารา และไม้หอม ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อยทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมขึ้น บทเรียนสภาวะการเปลี่ยนแปลงจึงทำให้ผู้คนอำเภอแดนไกลถือเป็นเรื่องเล่าและเป็นเครื่องเตือนใจทุกคนในชุมชนให้มีความระมัดระวังกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมและการดำรงชีวิต วิกฤตการณ์ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีการทำงานแบบร่วมมือกันมากขึ้น

ส่วนความร่วมมือกันของคนในท้องถิ่นพบว่ามีความร่วมมือกันดีซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์มากมายหลายกิจกรรม เช่น การร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ หรือกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชน เช่น การทำถนนเด็กเดิน การทำให้อำเภอแดนไกล (นามสมมติ) เป็นอำเภอน่าอยู่ ซึ่งมีป้ายขนาดใหญ่ติดกลางเมือง “แดนไกลเมืองน่าอยู่” ซึ่งเมื่อสังเกตสภาพแวดล้อมรอบอำเภอจะพบที่มีการจัดโซนของเมืองได้น่าอยู่ เช่น มีโซนสุขภาพให้ผู้คนในอำเภอได้ออกกำลังกาย มีเครื่องไม้เครื่องมือออกกำลังกาย มีสระว่ายน้ำ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นพลังของผู้นำในท้องถิ่นและความร่วมมือของชุมชนที่ต้องการพัฒนาคนในอำเภอให้มีศักยภาพที่เข้มแข็ง

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาจากประชาคม ข เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง อยู่ในอำเภอแดนไกล จังหวัดไทยเจริญ ปัจจุบันเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งสิ้น 929 คน ข้าราชการครู 29 คน พนักงานราชการ 7 คน ครูอัตราจ้าง 2 คน นักการภารโรง 2 คน พนักงานขับรถ 1 คน ตั้งอยู่ในพื้นที่ 72 ไร่ 3 งาน มีอาคารทั้งหมด 7 หลัง ได้แก่ อาคารเรียน 3 หลัง โรงฝึกงาน 2 หลัง หอประชุม 1 หลัง ห้องน้ำ-ห้องส้วม 3 หลัง 20 ที่นั่ง บ้านพักครู 13 หลัง บ้านพักนักการ ภารโรง 3 หลัง ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 56 อาชีพค้าขายร้อยละ 20 และอาชีพเกษตรร้อยละ 14 ภาพรวมด้านการศึกษาของโรงเรียนแดนไกลพัฒนาเมื่อสำรวจผลการเรียนเฉลี่ย (GPAX) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี พ.ศ. 2548 – 2550 พบว่า โรงเรียนแดนไกล

พัฒนามี GPAX เท่ากับ 2.82 2.70 และ 2.64 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งที่มา <http://GPa.moe.go.th>)

นอกจากนี้ยังมีคะแนนจากการทดสอบระดับชาติ ได้แก่ คะแนน NT ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และคะแนน O-Net ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 – 2550 ซึ่งมีผลดังนี้

ตารางที่ 8 คะแนนเฉลี่ยร้อยละผลการทดสอบระดับชาติ (NT) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ (O-Net) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) ตั้งแต่ปี 2548 – 2550

วิชา	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (NT)			คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (O-Net)		
	2548	2549	2550	2548	2549	2550
ภาษาไทย	49.43	44.07	47.04	46.65	50.71	46.58
คณิตศาสตร์	50.20	34.21	29.89	24.44	25.35	27.85
วิทยาศาสตร์	42.05	40.07	32.99	30.85	31.03	31.29
สังคมศึกษา	45.3	43.98	40.17	39.89	35.48	36.62
ภาษาอังกฤษ	25.36	30.79	26.26	26.44	27.60	26.62
รวม	212.34	191.12	176.35	168.27	170.17	168.96

ผลของคะแนนการทดสอบระดับชาติของโรงเรียนแดนไกลพัฒนาอยู่ในระดับกลาง เมื่อเทียบกับคะแนนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด และจากการศึกษาพบว่าในปี 2548 โรงเรียนมีคะแนน O-Net ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเท่ากับ 168.27 ซึ่งมีคะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของจังหวัดซึ่งมีค่าเท่ากับ 188.86 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งที่มา <http://GPa.moe.go.th>)

โรงเรียนเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา แม้ว่าในช่วงของการพัฒนาการศึกษาผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวัดผลของโรงเรียนจะมีการเพิ่มและลดลงไม่คงที่ ทำให้ผลของคะแนนในแต่ละปีนำมาเปรียบเทียบกันไม่ได้เนื่องจากกลุ่มเด็กมีการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับตัวแปรเรื่องการสอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ รวมถึงการมีเป้าหมายในการเรียนแล้ว เป็นอีกสาเหตุหนึ่งทำให้นักเรียนไม่มีความสนใจในการทดสอบระดับชาติ และนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการสอบประเมินผลปลายปีลดน้อยลง แต่ความสำเร็จของการศึกษาโดยการพัฒนาของกระบวนการประชาคม ข มิได้มองเพียงแค่เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพียงอย่างเดียว หากมองไปถึงเรื่องความสัมพันธ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน พฤติกรรมของผู้เรียน ความสุขในการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนด้วย มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“นักเรียนที่สอบเรียนต่อได้แล้ว หรือมีเป้าหมายในการจบเรียบร้อยแล้วจึงไม่ค่อยได้สนใจกับการสอบวัดผลปลายภาคเรียนมากนัก จึงทำให้ผลการเรียนเฉลี่ยรวมในปีหลังๆ เริ่มที่จะลดน้อยลง รวมถึงการสอบ NT และ O – Net ด้วย ” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), 5 มีนาคม 2551)

“ผลสัมฤทธิ์ เด็กที่นี้หลายคนไม่ต้องการเรียนต่อมหาวิทยาลัย NT และ O – Net A - Net ไม่จำเป็นสำหรับเขา...วันนี้เป็นเพียงความรู้สึก เด็กมีความสุข ครูสบายใจขึ้น ตัวเลขของ สมศ. ก็ี้อะไรได้มาก มาตรฐานอื่นๆ ก็ดี ดีมาก ผ่านหมด ยกเว้นด้านผลสัมฤทธิ์ แต่อย่างน้อยครูมีความสุขในการสอน คิดว่าต่อมาอย่างอื่นจะพัฒนาต่อไป ต้องมุ่งมั่นให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุข และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานของเขาเองมากกว่า” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

2.2.2 การเกิดกระบวนการประชาคม ข

1) เงื่อนไขการเกิดกระบวนการประชาคม ข

การเกิดกระบวนการประชาคม ข เป็นการรวมตัวกันของบุคคล องค์กรภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นที่เห็นภาพของความร่วมมืออย่างชัดเจน โดยเฉพาะการที่องค์กรภายนอกท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นและร่วมกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบการพัฒนา เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีเงื่อนไขหลายประการที่ทำให้บุคคล องค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรภายนอกท้องถิ่น และบุคคล องค์กรภายในท้องถิ่นได้เข้ามารวมตัวกันจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ข ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1.1) เงื่อนไขขององค์กรภายนอกท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกัน

การที่องค์กรภายนอกได้เข้ามาเป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในครั้งนี้ เกิดจากการที่องค์กรภายนอกได้รับรู้รับทราบนโยบายการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน โดยการเปิดให้องค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ

รัฐบาลได้กำหนดโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อต้องการพัฒนา ร.ร.ในท้องถิ่นในระดับอำเภอให้มีโรงเรียนดี ๆ เทียบเท่ากับ ร.ร.ในเมือง เป็นการลดค่าใช้จ่ายเด็กที่จะเข้าไปเรียนในเมือง รัฐบาลได้เชิญบริษัทต่างๆ ไปร่วมรับฟัง วัตถุประสงค์แนวทาง ซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่ดี นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทางการศึกษา และหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จด้าน

อื่นๆ มาร่วมช่วยกันพัฒนาโรงเรียน” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

การได้รับการประสานงานจากแกนนำในท้องถิ่น ได้แก่ พลโทรักเจริญ (นามสมมติ) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานภาคส่วนต่างๆ ให้เข้ามาสนับสนุนการศึกษา ทำให้องค์กรภายนอกท้องถิ่น ได้แก่ บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ อยู่นอกพื้นที่สนใจและยินดีเข้ามาร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในชนบทแห่งนี้ จากการศึกษาพบว่าบริษัทรักเมืองไทยมีนโยบายในการพัฒนาสังคม การศึกษาและต้องการที่คืนกำไรสู่สังคมอยู่แล้ว เมื่อได้รับรู้นโยบายของหน่วยงานด้านการศึกษา ได้รับการประสานงานจากคนในท้องถิ่น และได้ลงสำรวจพื้นที่ด้วยตนเอง จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานในท้องถิ่นแห่งนี้

การทำงานของบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง หรือให้การสนับสนุนงบประมาณและสิ่งของแล้วเสร็จสิ้น แต่มีแนวทางการทำงานที่ใช้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา การเริ่มต้นทำงานในพื้นที่แห่งนี้จึงค่อยๆ เริ่มต้นจากการให้คนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าบ้านได้สะท้อนปัญหาของท้องถิ่น โดยเฉพาะปัญหาด้านการศึกษาซึ่งเป็นปัญหาที่คนในยอมรู้ดียิ่งกว่าคนภายนอกท้องถิ่นและจะเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ตรงตามความเป็นจริง ดังนั้นการทำงานครั้งนี้จึงมีหน่วยงานภายนอกเข้าช่วยกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นที่มีทุนทางสังคมสูงมารวมตัวกัน และช่วยกระตุ้นให้ร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีข้อมูลสนับสนุน

“การเข้ามาทำงานในครั้งแรกคิดว่าถ้าโรงเรียนอยากได้อะไรก็ให้ไป แต่ทีมงานคิดว่าแบบนี้ไม่ใช่การพัฒนาการศึกษา อาจเป็นการสร้างปัญหา การให้ของหรือให้งบประมาณไปถ้าใช้ไม่เป็นอาจจะไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นต้องทำงานจริงจัง ต้องใช้เวลามาก ก็มานั่งคุยกันว่าถ้าจะทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนในฝันของคนทั้งอำเภอ คงไม่ใช่ฝันของครู ของนักเรียนเพียงอย่างเดียว ต้องเป็นคนทั้งอำเภอ ลูกหลานของคนในอำเภอ ต้องมาร่วมกันคิด จึงเป็นที่มาของการทำเวทีประชาคม ตั้งเป้าว่าโรงเรียนในฝันของคนอำเภอแดนไกล (นามสมมติ) จะเป็นอย่างไร โดยการระดมสมองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งอำเภอ โดยบริษัทได้สนับสนุนวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ คือ อาจารย์เอนก นาคะบุตร มาช่วยในการสังเคราะห์ วิเคราะห์ความคิดความฝันในอำเภอนี้เป็นประเด็นออกมา จะได้ประเด็นความฝันของคนในอำเภอเป็นอย่างไร และ อยากเห็นบุตรหลานที่จบที่นี้เป็นอย่างไร” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

“โรงเรียนเราโชคดีที่มีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะหน่วยงานภายนอกได้เข้ามาพูดคุยและให้มีการจัดเวทีประชาคม ซึ่งบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ที่เข้ามาช่วยในการพัฒนาโรงเรียนของเรา เขาเข้ามาช่วย

จริง ๆ ช่วยตั้งแต่ต้นจบจบ ไม่เหมือนกับบริษัทอื่น ๆ ที่ได้เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนอื่น ๆ โดยทั่วไป ส่วนใหญ่ก็มาให้งบประมาณเท่านั้น แต่ของเราไม่ใช่ เราได้โอกาสจากการพัฒนาโดยองค์กรภายนอก และภาคส่วนต่างๆ ที่เข้ามาช่วยในการพัฒนา มาก” (ครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

1.2) เงื่อนไขการจัดเวทีประชาคม

การจัดเวทีประชาคมขึ้นในท้องถิ่นโดยการเชิญภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่ เช่น ทหาร ไฟฟ้า สาธารณสุข อื่นๆ ผู้นำท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ครู อาจารย์ ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนนักเรียน โดยมีองค์กรภายนอกท้องถิ่น ได้แก่ บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) เข้ามาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดเวทีประชาคม ในขณะเดียวกันก็ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากหน่วยงานท้องถิ่น จึงทำให้การจัดเวทีประชาคมเป็นเวทีที่ค้นหาคนที่มีภาวะผู้นำ ผู้ที่มีจิตอาสา และผู้ประสงค์ในการมีส่วนร่วม มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“การมีหน่วยงาน กรรมการสถานศึกษา ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้าไปเสนอ แนวความคิดว่าจะให้นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา เป็นอย่างไร มีการกระจายกัน ทุกหน่วยงาน โดยจะมีบริษัทรักเมืองไทยเข้ามาสนับสนุนหลักและมีท้องถิ่นและชุมชนให้การสนับสนุน มีการเข้ารับของนายกเทศมนตรีโดยการให้การสนับสนุน และพยายามให้เกิดความยั่งยืน และพัฒนาต่อเนื่อง” (สมาชิกประชาคม ข6, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“หน่วยงานทหารได้มาร่วมทำประชาคม โดยส่งนายทหารเสนารักษ์การ เข้ามาร่วมระดมความคิดเห็น วางแผนร่วมกับทุกฝ่ายเพื่อกำหนดทิศทาง การพัฒนา โรงเรียน” (ทหาร 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

ในการจัดเวทีประชาคมเพื่อหาความร่วมมือ ค้นหาศักยภาพของบุคคลและองค์กร รวมถึงการได้ความคิดเห็นหลากหลายมุมมองจึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้มีผู้คนเข้ามาช่วยรับทราบและอาสาสมัครเข้าเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการทำงานเพื่อท้องถิ่น มีข้อมูลสนับสนุน ดังนี้

“การทำประชาคมเป็นการนำหลายคนมาช่วยกันคิด ถ้าคิดไม่กี่คน บางเรื่อง ก็อาจจะตกหล่นไป บางเรื่องก็ไม่คิด ซึ่งการมีมุมมองจากหลายฝ่ายก็ทำให้มีความคิดที่หลากหลาย ซึ่งคนเราจะมี ความชำนาญไม่เหมือนกัน คนที่ไปร่วมประชาคม ก็ได้แนวคิด อย่างตนเองได้เข้าร่วมประชาคม ก็ได้รู้และนำแนวคิดมาทำต่อ เช่น สิ่งแวดล้อม ก็ฝึกเด็กให้แยกขยะเป็น อคติภัยต่างๆ ทำจากคน จากธรรมชาติ ควรดูแลอย่างไร ก็ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย ประชาคมก็เอาความรู้ไปใช้ สอง

สามารถมองเห็น อาจเหลือแค่ห้าหกมิติก็เป็นได้” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

1.3) เจือนไขผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพในการทำงาน

การมีผู้นำท้องถิ่นที่มีศักยภาพและเป็นผู้นำในการพัฒนานับเป็นต้นทุนที่สำคัญของการทำงาน การที่ผู้นำมีศักยภาพที่จะประสานให้คนในท้องถิ่นหันมาให้ความสนใจและเข้าร่วมการทำงานจนเกิดเป็นประชาคมขึ้นมานั้น จากการศึกษาพบว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่เป็นที่เคารพศรัทธาของคนในท้องถิ่น รวมถึงการเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ มีวิสัยทัศน์การทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น ซึ่งผู้นำท้องถิ่นในกระบวนการประชาคม ข ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลทุกข์ สุขของคนในท้องถิ่น มีแนวคิด แนวปฏิบัติการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมทั้งการให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนบทบาทในการเป็นผู้นำในท้องถิ่นซึ่งต้องทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น ประกอบกับการมีภาวะผู้นำสูง จึงทำให้แกนนำได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นแกนนำในการทำงานร่วมกับองค์กรภายนอกท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นให้มีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนในเมืองและจังหวัดใหญ่ๆ ซึ่งการเข้าร่วมการพัฒนานับเป็นการต่อยอดการทำงานด้านการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำในท้องถิ่นเองก็ได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“พอเป็นนายกเทศมนตรีก็มองปัญหาว่าคนในพื้นที่ ก็ต้องพูดถึงคุณภาพชีวิต ทำอย่างไรให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แผนนโยบายจึงเน้นในเรื่องคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่ ซึ่งมีหลายเรื่องทั้งการเจ็บป่วย การออกกำลังกาย มีโครงการทั้งด้านการตรวจโรคและให้ความรู้การดูแลสุขภาพตนเอง ก็ให้ประชาชนฟรีหมด ซึ่งก็ได้คำแนะนำจากแพทย์ มีเครื่องออกกำลังกายให้ มีศูนย์ฟิตเนส มีสระว่ายน้ำ และการออกกำลังกายกลางแจ้ง จากนั้นก็หันมามองเยาวชน เห็นว่าคุณภาพชีวิตที่พ่อแม่ลำบากก็เพื่อลูก ก็ได้เข้าไปพูดคุยกับพ่อแม่ อยากให้มีการเลี้ยงลูกให้ถูกต้อง ดูแลลูกจะทำอย่างไร ต้องสอนเขาอย่างไร ก็เลยมานั่งคุยกันกับผู้ใหญ่ในชุมชนก่อนว่าจะวางแผนและดำเนินการอย่างไร ทำอย่างไร ให้เด็กและเยาวชนทำงาน ไม่เที่ยวเตร่ มีอะไรให้เทศบาลช่วย ส่งเสริมอาชีพ หรือกีฬา หรือสวนสาธารณะ หรือจะมีการทำงานร่วมกัน มีนโยบายและส่งเสริม สนับสนุนด้านการศึกษากันอย่างไร” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

จากการศึกษาประวัติของผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้เข้ามาเป็นแกนนำประชาคมร่วมกับองค์กรภายนอกท้องถิ่น พบว่าเป็นบุคคลที่มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์ มีหน้าที่การงานที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนา และมีประสบการณ์ในการทำงานที่คลุกคลีกับชุมชนมายาวนาน เนื่องจากแกนนำนั้นมีอาชีพการงานหรือเติบโตมาจากการเป็นผู้ใหญ่บ้านพัฒนา

มาเป็นกำนัน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จนกระทั่งปัจจุบันได้เป็นนายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าแกนนำในท้องถิ่นเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับชุมชนและได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนให้เป็นตัวแทนการทำงานเพื่อท้องถิ่นมาโดยตลอด

ผู้นำท้องถิ่นยังเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรักในท้องถิ่น ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และการเป็นคนในท้องถิ่น ทำงานให้กับท้องถิ่นมาเนิ่นนานทำให้เกิดความรักและความผูกพันกับผู้คนและท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้แกนนำได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางอนาคตที่ดีให้กับคนในท้องถิ่นมาโดยตลอด และการพัฒนาการศึกษาครั้งนี้ก็ได้รับการยืนยันจากหลายแหล่งที่สะท้อนว่า นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ได้เข้ามาช่วยเหลือ และได้ชักนำคนในชุมชน และนางบประมาณของเทศบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้มีความก้าวหน้า ซึ่งมีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“ก็อาศัยบารมีของคนที่เคยอยู่ที่นี้มาก่อน ถ้าเป็นเพียงการส่งหนังสือแล้วให้เขาเข้ามาร่วมคงไม่เพียงพอเราก็มีการโทรติดตามตลอด จุดแข็งของที่นี่คือ การมีชุมชนเข้มแข็ง มีผู้นำชุมชนที่ให้ความร่วมมือและให้ความสนใจกับการศึกษา เช่นนายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เราจึงมีเทศบาลเป็นผู้ที่สนับสนุนอีกภาคส่วนหนึ่ง” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“การพัฒนาที่มักจะเข้ามาช่วยโรงเรียนอย่างเป็นทางการจะเป็นรูปธรรม จะมีเทศบาลพลอยงาม (นามสมมติ) ซึ่งเป็นแกนนำในท้องถิ่นของเรา รวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เข้ามาทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ร่วมกับบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) เทศบาลก็จะสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และอุปกรณ์ต่างๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านช่วยสนับสนุนเครื่องมือ เครื่องมือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นวิทยากรให้โรงเรียน” (ตัวแทนชุมชน 2, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

นอกจากนั้น ผู้นำท้องถิ่นยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานด้านเด็กและเยาวชน โดยการเป็นผู้นำการประชุม จัดกิจกรรมร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับอำเภอและในระดับจังหวัดซึ่งมีความเชื่อมโยงการทำงานกับแกนนำจังหวัดหลายๆ ฝ่าย การได้มีโอกาสในการทำงาน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้คนหลายระดับ ตั้งแต่เด็ก เยาวชนไปจนถึงผู้ประกอบการอยู่เป็นประจำ ประกอบกับนายกเทศมนตรีเองมีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเหมือนกับการพัฒนาลูกของตนเองที่ต้องให้แต่สิ่งที่ดีกับเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ เพื่อที่จะได้มีภูมิคุ้มกันในการเผชิญโลกกว้างได้ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้แกนนำในท้องถิ่นเกิดความสนใจและตั้งใจที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของตนเองอย่างเต็มที่ มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“ตัวของนายกเทศมนตรีเอง มีพ่อเป็นทหาร แม่ขายข้าวแกง แม่ชอบทำมาหากิน คำขาย ก็ถูกสั่งสอนและฝึกมาแต่เด็ก ถูกฝึกให้ลำบาก รู้จักคิด รู้จักทำงาน เพราะคนเราต้องการหนีความลำบากจึงจะเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงอยากได้แนวคิดดีๆ มาทำกับเด็ก เนื่องจากอยากให้เด็กได้รับการศึกษาที่ดี...การที่ทุกฝ่ายได้เข้ามาเป็นเจ้าของร่วมกับโรงเรียนแล้ว ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะทำให้มีความหวังโย และสนใจที่จะติดตาม ยิ่งก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการพัฒนาที่ตนเองได้ทำด้วย” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“นายกเทศมนตรีเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และกรรมการบริหารโรงเรียนในฝัน และเป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนา มีโครงการหรือมีข้อมูลต่างอะไรท่านทราบอยู่ตลอดและมีใจมาช่วยเหลือโรงเรียนตลอด ประกอบกับท่านเป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล จึงทำให้ท่านเข้ามาร่วมมือและทำให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดี” (ตัวแทนครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา, สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“หัวใจการพัฒนาชุมชน คือ คุณภาพการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งการศึกษาจะดีขึ้นหรือจะสำเร็จได้ท้องถิ่นต้องเข้ามาช่วยกันพัฒนา” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

เมื่อวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่น ได้สนใจเข้ามาเป็นแกนนำในท้องถิ่นทำงานร่วมกับแกนนำภายนอกท้องถิ่นพบว่ามีความลักษณะดังนี้

- (1) การมีจิตใจที่ซื่อซอบช่วยเหลือ การมีสำนึกรักท้องถิ่น
- (2) การมีภาวะผู้นำ และมีวิสัยทัศน์การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- (3) การมีความพร้อมด้านทรัพยากร เช่น ทุน หรือความรู้
- (4) การมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อส่วนรวม ได้รับรู้ปัญหาของท้องถิ่น การได้คลุกคลี

กับคนในท้องถิ่น

1.4) เจื่อนไขท้องถิ่นมีบทเรียนด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งที่เตือนใจ

จากการศึกษาพบว่าคนในท้องถิ่นเคยมีประสบการณ์และบทเรียนทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดจากความไม่รอบคอบ และความไม่ร่วมมือกันของคนในท้องถิ่น เมื่อได้สืบย้อนข้อมูลพบว่าท้องถิ่นแห่งนี้เคยมีความรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจ ผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นเนื่องจากมีพลอยอัญมณีจำนวนมากมาย แต่ต่อมาระยะหนึ่งกลับกลายเป็นเมืองร้างที่ผู้คนอพยพย้ายถิ่นออกไปทำมาหากินภายนอกท้องถิ่น เงินทองที่ได้จากการทำพลอย ค่อย ๆ หมดไป การไม่ได้วางแผนอนาคตทำให้ไม่มีที่อยู่ หรืออาชีพรองรับในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นประสบการณ์และเป็นบทเรียนที่เป็นเครื่องเตือนใจให้คนในท้องถิ่นต้องทำทุกอย่างอย่างรอบคอบ มีการวางแผนชีวิตและการทำงานอย่างมี

เป้าหมาย ซึ่งบทเรียนดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นหันมาให้ความร่วมมือกันจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“บทเรียนของการที่อำเภอเราเคยรุ่งเรืองมาก่อน เนื่องจากแต่คนต่างคนต่าง กอบโกย ไม่มีการเอื้ออาทรและคิดวางแผนร่วมกัน ทำให้ความรุ่งเรืองนั้นหมดไป ตามทรัพยากร จึงเป็นบทเรียนสำคัญที่เราต้องนึกถึง ดังนั้นคนในชุมชนเมื่อจะ ดำเนินการหรือทำกิจกรรมอะไร เราต้องคิด ต้องวางแผนและร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่นและรอบคอบ” (ตัวแทนชุมชน 2, อำเภอแดนไทร, 6 มีนาคม 2551)

“การที่เราเป็นคนในท้องถิ่น อะไรที่พัฒนาคนในท้องถิ่นก็จะช่วยกัน และคนในชุมชนก็มีความสามัคคีกันดี โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องของลูกหลาน เรา เราต้องช่วยกัน เพื่อจะได้พัฒนาทั้งการศึกษาและท้องถิ่นของเรา” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนแดนไทรพัฒนา, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“ชาวบ้านเราอย่างน้อยก็มีกำลังใจ กำลังแรง แม้ว่าจะมีทุนน้อย แต่ก็ช่วยเติมที่เพื่อลูกหลานของเรา เขาคือความภูมิใจของเราและของท้องถิ่นของเรา” (ตัวแทนชุมชน 1, อำเภอแดนไทร, 6 มีนาคม 2551)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการรวมตัวกันของบุคคล องค์กรภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นจนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ข ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นนั้นมีเงื่อนไขสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- (1) เงื่อนไขการมีองค์กรภายนอกเข้ามากระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่น
- (2) เงื่อนไขการมีเวทีประชาคม
- (3) เงื่อนไขด้านผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพในการทำงาน
- (4) เงื่อนไขท้องถิ่นมีบทเรียนด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งเตือนใจ

2) ขั้นตอนการเกิดกระบวนการประชาคม ข

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของบุคคล องค์กร ภาคส่วนต่าง ๆ เมื่อได้ลำดับขั้นตอนของการรวมตัวกันสามารถวิเคราะห์และสรุปขั้นตอนของการทำให้เกิดกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นได้ดังต่อไปนี้

2.1) ชั้นการสะท้อนปัญหาและเสาะแสวงหาภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งเข้าร่วมกระบวนการประชาคม

เริ่มต้นจากปัญหาด้านการศึกษาของโรงเรียนในท้องถิ่นที่มีคุณภาพการศึกษาไม่สูงมากนัก ยิ่งเมื่อเทียบกับโรงเรียนในเมืองแล้วเห็นว่าคุณภาพการศึกษายังด้อยกว่ามาก ส่งผลให้คนในท้องถิ่นนิยมส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง หรือต่างจังหวัดที่มีชื่อเสียงและมีความพร้อมมากกว่า ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้คนในท้องถิ่นหันมาให้ความสนใจการศึกษาและมีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ขณะเดียวกันได้มีนโยบายของภาครัฐในการให้องค์กร หรือหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาโดยดำเนินการโครงการนำร่องคือ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ซึ่งทำให้หน่วยงานภายนอกท้องถิ่น ดังเช่น บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ซึ่งได้รับการติดต่อและประสานงานจากพลโทรักเจริญ (นามสมมติ) บุคคลในท้องถิ่นมีหน้าที่เป็นผู้ประสานงานภาคส่วนต่าง ๆ ให้มาร่วมสนับสนุนโรงเรียนในฝัน

การสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นผ่านผู้ประสานงานโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น มีความกระตือรือร้นในการเสาะแสวงหาภาคีเครือข่ายต่าง ๆ มาสนับสนุนการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งการทำงานดังกล่าวบังเกิดผลให้องค์กรภายนอกท้องถิ่น ได้แก่ บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) เป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีนโยบายในการพัฒนาสังคมและการศึกษาอยู่แล้ว แม้ว่าพื้นที่ในการพัฒนาจะเน้นพื้นที่หรือโรงเรียนที่อยู่ในสถานที่ตั้งของบริษัท ซึ่งโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) นั้นไม่ใช่พื้นที่เป้าหมายแต่ก็ได้รับความสนใจในการเข้าร่วมการพัฒนาเนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่น่าสนใจและท้าทายในการทำงาน เช่น เป็นพื้นที่ชายแดน มีความห่างไกลจากอำเภอเมือง มีรากฐานความเป็นชุมชนชนบท มีความเข้มแข็งโดยเฉพาะการมีผู้นำท้องถิ่นที่ให้ความสนใจและสนับสนุนการศึกษามาโดยตลอด ซึ่งแกนนำในท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้นำท้องถิ่นยังมีแนวคิดด้านการศึกษาที่เน้นให้คนรักท้องถิ่นของตนเอง มีอาชีพการทำงานในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ทำให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นห่วงเป็นใยและช่วยดูแลรักษาโรงเรียนในชุมชนของตน

“การเลือกพื้นที่ต้องเลือก 2 ประเด็น 1) จำนวนโรงเรียนต้องไม่มากนัก 2) น่าจะมีพื้นที่ที่มีบริษัทหรือหน่วยงานเราอยู่ ส่วนที่แดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) ที่จังหวัดไทยเจริญนี้ ไม่มีพื้นที่การทำงาน แต่เห็นว่าโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ชายแดนและห่างไกล การพัฒนาจึงน่าจะเป็นการสร้างโอกาสอันดีให้กับเด็ก และที่นี้ก็มีผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ชุมชนให้ความร่วมมือดี จึงได้เลือกที่นี่”
(ตัวแทน บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

บริษัทรักเมืองไทยจึงเป็นภาคีเครือข่ายหนึ่งที่เข้ามาเป็นแกนนำในการพัฒนาโดยมีบทบาทการสนับสนุน และเอื้ออำนวยความสะดวกการทำงานของกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษา และทำงานร่วมกับทุกฝ่ายในท้องถิ่นตลอดแนวการพัฒนา และยังเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกับประชาคมในท้องถิ่นและการศึกษามาจนถึงปัจจุบัน

2.2) ขั้นตอนการจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมสมาชิกร่วมอุดมการณ์

“สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนคือต้องเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน การพัฒนาโรงเรียนคือการพัฒนาเด็กนักเรียน ต้องนำสิ่งดี ๆ มาให้เด็ก และให้เด็กได้คิดเอง อย่าบอกเขาว่าเขาต้องทำอะไร ต้องทำให้เด็กมีความสุขเหมือนสร้างสมอง แต่เขาจะคิดอะไรสร้างอะไรปล่อยให้เขาคิดเอง แต่เราจะช่วยดู และช่วยสนับสนุนเขา... ภาคีเครือข่ายแม้ไม่มีความรู้การศึกษามาก ก็ต้องฟัง ทุกความคิดมีค่า ให้รับฟังอย่างมีคุณค่าแล้วไปทำทำไม่ได้ต้องให้เหตุผลได้ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง สพร. กระทรวงต้องเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง แต่ต้องลดละเลิก ยานาจ เอาข้อดีมาช่วยกัน” (ตัวแทน บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

คำกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึงแนวทางการดำเนินงานของบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ซึ่งเป็นองค์กรภายนอกท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นจากบุคคล องค์กรภายในท้องถิ่น และภายนอกท้องถิ่นเพื่อสรุปข้อมูลแนวทาง และความคาดหวังของชุมชนต่อการพัฒนาโรงเรียนจึงได้มีการจัดเวทีประชาคมขึ้นครั้งใหญ่ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงเรียนแดนไทรพัฒนา (นามสมมติ) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 130 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่มหลัก ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรง คือ ผู้บริหารและครูของโรงเรียน ตัวแทนนักเรียนทุกห้อง จำนวน 22 ห้อง ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะนักเรียนที่เรียนดีเท่านั้น หากยังรวมถึงเครือข่ายผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่โดยมีนายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เป็นประธานในพิธีและให้ความสนใจอยู่ร่วมแสดงความคิดเห็นตลอดการประชุม และเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนที่อยู่ในความดูแลของทหาร หน่วยงานทหารในพื้นที่ 3 หน่วย จึงเข้าร่วมงานในฐานะผู้ร่วมสนับสนุนในพื้นที่ด้วย ดังนั้นการมาพบปะกันในเวทีประชาคมโดยมีภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมการคิด การวางแผนการทำงาน และการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาการศึกษาแล้วยังเป็น เวทีที่แสดงให้เห็นศักยภาพและเปิดให้ผู้ร่วมอุดมการณ์เดียวกันได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันจนเกิดเป็นพลังที่เข้มแข็งและมีเป้าหมายการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การจัดเวทีประชาคมจึงเป็นเวทีที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้เห็นถึงแนวคิดแนวทางการพัฒนาและการทำงานของแต่ละภาคส่วน ซึ่งเป็นเวทีที่ทำให้เห็นผู้ที่อาสาเข้าร่วมกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเวทีนี้เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้คนได้นำเสนอแนวคิด แนวทาง และทรัพยากรต่างเพื่อร่วมสนับสนุนและร่วมกระบวนการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

2.3) การรวมกลุ่มเป็นกระบวนการประชาคม

การพบปะกันในเวทีประชาคมทำให้เกิดการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่น ทำให้เห็นผู้กล้าและอาสาสมัครที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมที่จะเข้ามาพัฒนาการศึกษาชัดเจนมากขึ้น จากนั้นสมาชิกที่มารวมตัวกันจะได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ แต่มีอิสระในการทำงาน ทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน ซึ่งการรวมตัวกันมีองค์กรภายนอกท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนหลักทั้งด้านทรัพยากรและงบประมาณ ขณะเดียวกันก็มีแกนนำภายในท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) เข้ามาเป็นแกนนำประชาคมร่วมกับแกนนำภายนอกท้องถิ่นโดยมีสมาชิกที่อาสาเข้าร่วมการทำงาน เช่น หน่วยงานทหาร ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า เป็นต้น นอกจากนั้นแกนนำทั้งสองหน่วยงานได้ประสานหน่วยงานต่างๆ ให้เข้าร่วมกระบวนการเพิ่มจนกระบวนการประชาคมมีสมาชิกที่หลากหลายทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

(1) องค์กรภายนอกท้องถิ่น ได้แก่

(1.1) บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) เป็นแกนนำที่เข้ามากระตุ้นให้เกิดการพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน โดยเปิดเวทีประชาคมขึ้นเพื่อให้ทุกภาคส่วนในท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาร่วมกัน โดยทำงานภายใต้เงื่อนไขของประชาคม คือมีความเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน แต่อาศัยการพึ่งพาอาศัยกัน โดยบริษัทรักเมืองไทยมีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นและโรงเรียน รวมทั้งเป็นผู้ประสานบุคคล องค์กร ภายนอกท้องถิ่นให้เข้าร่วมสนับสนุนการพัฒนาและเป็นผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ให้กับโรงเรียนเป็นหลักด้วย

(1.2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้รับการประสานงานจากประชาคมจังหวัดให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา เป็นฝ่ายสนับสนุนด้านวิชาการ โดยการนักวิชาการเข้ามาช่วยให้คำปรึกษา คอยช่วยเหลือโรงเรียน เป็นพี่เลี้ยง และร่วมติดตามประเมินผลการพัฒนา

(1.3) มหาวิทยาลัยไทยพัฒนา (นามสมมติ) เป็นภาคีเครือข่ายที่บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ได้เป็นผู้ประสานให้เข้ามารวมในกระบวนการพัฒนาการศึกษา โดยเข้าร่วมสนับสนุนบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องมือ สื่อต่างๆ อีกทั้งส่งบุคลากรเข้ามาสำรวจระบบ ICT

ระบบห้องสมุด และร่วมดำเนินการวางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(1.4) มหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันออก (นามสมมติ) เป็นเครือข่ายความรู้ด้านวิชาการ เป็นสถาบันพี่เลี้ยงที่เข้ามาสนับสนุนวิทยากรและเข้ามาช่วยพัฒนาครู

(1.5) โรงเรียนกรุงเทพ (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนเครือข่ายในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นโรงเรียนที่สมาชิกของโรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกที่จะให้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงและเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของโรงเรียน ซึ่งได้รับการประสานงานจากภาครัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เข้าร่วมการพัฒนา

(2) องค์กรภายในท้องถิ่น ได้แก่

(2.1) เทศบาลตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) โดยมีแกนนำได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) ที่ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิดและผู้สนับสนุนร่วมกับบริษัทรักเมืองไทย เช่น การสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากร รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานกับคนในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

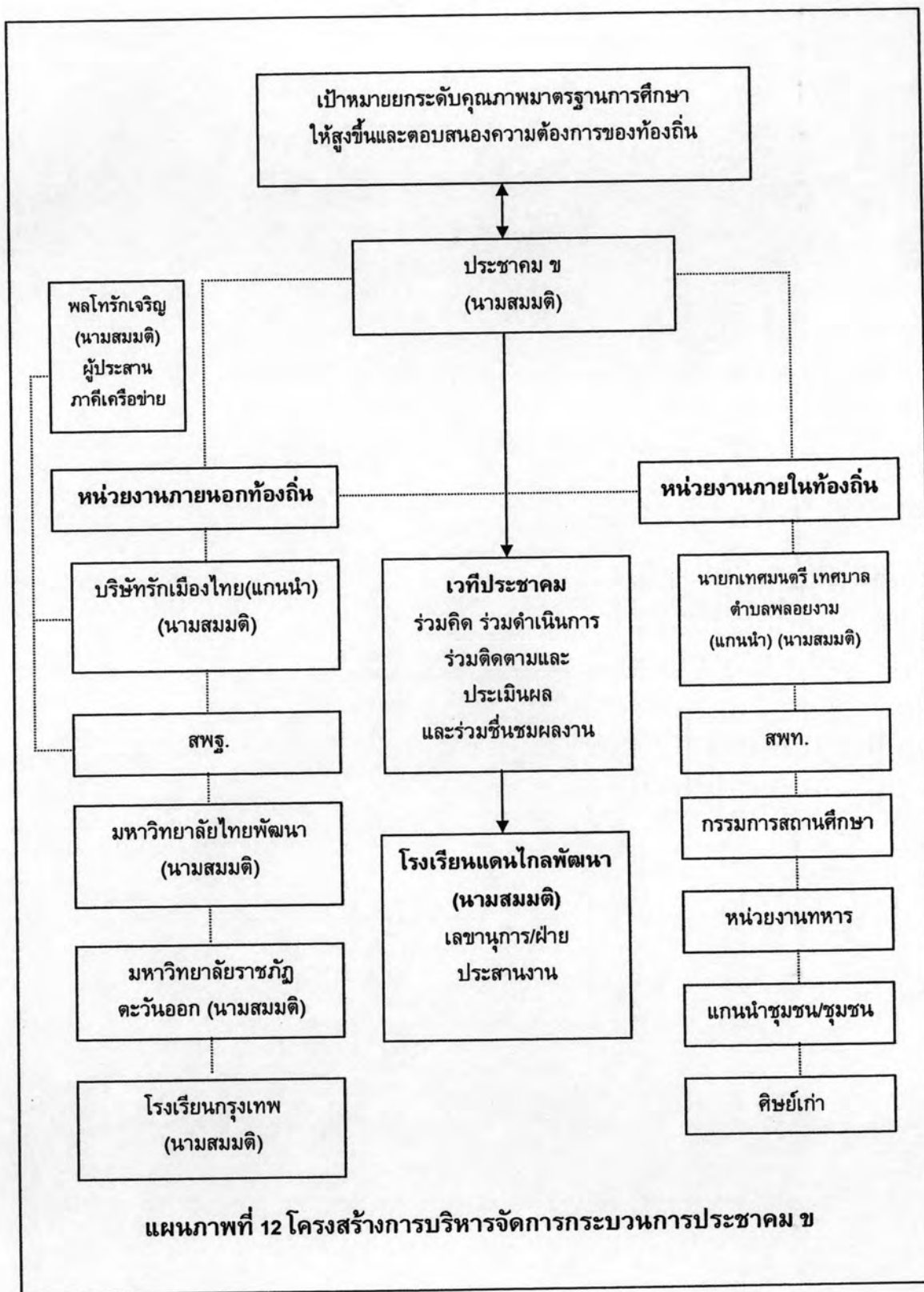
(2.2) หน่วยงานทหารที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งในนี้มี 3 หน่วย คือ หน่วยทหาร 1 (นามสมมติ) และหน่วยทหาร 2 (นามสมมติ) หน่วยงานทหาร 3 (นามสมมติ) จะเป็นอีกหนึ่งภาคส่วนที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา โดยการสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และการสนับสนุนด้านกำลังพล ทรัพยากรต่างๆ เช่น การฝึกระเบียบวินัยของนักเรียน รถรับส่งในการทำกิจกรรม อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

(2.3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) จะเป็นฝ่ายสนับสนุนนักวิชาการให้เข้ามาช่วยดูแลและเป็นพี่เลี้ยงด้านวิชาการ

(2.4) กรรมการสถานศึกษานั้นเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาโรงเรียนโดยตรง เป็นผู้ให้ความรู้ เสนอแนวความคิด และเป็นพี่เลี้ยงของโรงเรียนและเชื่อมโยงกับชุมชนให้ทราบความก้าวหน้าของโรงเรียน

(2.5) ชุมชน เช่น หัวหน้าชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงผู้มีความรู้ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการด้วย ซึ่งชุมชนมีหน้าที่สะท้อนข้อมูลของชุมชนรวมถึงช่วยเป็นรั้วให้กับโรงเรียนโดยช่วยกันสอดส่องดูแลนักเรียน และความเรียบร้อยให้กับโรงเรียน

(2.6) สมาคมศิษย์เก่า จะร่วมจัดหาทุนสมทบและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
โครงสร้างการบริหารจัดการของประชาคม ข (นามสมมติ) จึงเป็นลักษณะการทำงานในรูปของคณะกรรมการ ไม่ได้ก่อรูปเป็นองค์กรที่ชัดเจน แต่ทุกฝ่ายจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการทำงานโดยมีการแบ่งหน้าที่การทำงานตามศักยภาพที่แต่ละฝ่ายมีความเข้มแข็ง และระดมทรัพยากรมาช่วยกันพัฒนาการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตามแนวคิดของประชาคม สามารถสรุปแผนภาพโครงสร้างการบริหารจัดการกระบวนการประชาคม ข ดังแผนภาพ

เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิด Structuration ของ Giddens กระบวนการประชาคม ข ซึ่งมีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ โดยมีผู้กระทำการ (Agency) ทั้งสองภาคส่วน ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นซึ่งตระหนักถึง “ความเป็นเจ้าของ” หรือ “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน” ร่วมกับหน่วยงานที่เข้มแข็งจากภายนอกที่ไม่หวังผลกำไร มีจุดประสงค์การทำงานเพื่อสังคม ซึ่งร่วมมือกันและสามารถสร้างพลังอำนาจให้กับประชาคมด้วยการมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ทรัพยากร เป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ชี้นำทรัพยากร (Domination) จากภาคส่วนต่างๆ มาร่วมในการพัฒนา ดังตัวอย่างที่แกนนำภายนอกท้องถิ่นได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยไทย พัฒนา (นามสมมติ) ให้ส่งบุคลากรมาช่วยในการวางระบบ ICT ในโรงเรียน รวมถึงประสานองค์กร หรือหน่วยงานที่มีความโดดเด่นด้านการศึกษาให้เป็นที่ศึกษาดูงานของบุคลากรครู นักเรียน และสมาชิกประชาคมของอำเภอแดนไกล เป็นต้น ส่วนแกนนำในท้องถิ่น ได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น งบประมาณจากเทศบาล ภูมิปัญญาจากชุมชน นอกจากนั้นยังมีผู้กระทำการอื่นๆ เช่น ทหาร ได้ชี้นำทรัพยากรจากองค์กรทหารมาร่วมในการพัฒนาด้วย เช่น การสนับสนุนด้านกำลังพล ให้เข้ามาฝึกระเบียบวินัยให้นักเรียน รวมถึงการสนับสนุนพาหนะในการทำกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรที่เป็นทั้งเครื่องมือเครื่องมือ (Allocative Resources) บุคลากร รวมถึงความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ที่แกนนำทั้งสองส่วนได้ชี้นำ และผู้กระทำการในประชาคมได้นำมาเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับกระบวนการประชาคมให้มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการทำงาน

2.2.3 การทำงานของกระบวนการประชาคม ข

เมื่อเกิดการรวมตัวกันของบุคคล องค์กรภาคส่วนต่างๆ จนเกิดเป็นกระบวนการประชาคม ข ขึ้นมาทำงานเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาของท้องถิ่น เมื่อได้วิเคราะห์กระบวนการทำงานของประชาคม ข พบว่ามีการทำงาน ดังนี้

1) การใช้เวทีประชาคมขับเคลื่อนการทำงาน

ประชาคม ข ใช้เวทีประชาคมเป็นเวทีที่ทำให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยนและวางแผนการทำงานร่วมกันของประชาคม ซึ่งเวทีประชาคมมีทั้งขนาดใหญ่และเล็กตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ รวมไปถึงการจัดเวทีประชาคมในชั้นเรียนและในโรงเรียน ซึ่งเวทีดังกล่าวนับเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้กับเยาวชน ฝึกความกล้าคิด กล้านำเสนอในสังคม ยังเป็นการฝึกทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม และสิ่งสำคัญของการจัดเวทีประชาคมไปสู่ห้องเรียนนั้นทำให้เกิดการคัดเลือกตัวแทนนักเรียนในแต่ละระดับชั้น ระดับโรงเรียนเพื่อที่จะเข้าร่วมการทำงานกับประชาคมระดับท้องถิ่น

“นักเรียนช่วยกันคิดแต่ละห้องทำ Mind map อยากรู้ให้โรงเรียนเป็นอย่างไร ให้เพื่อน ๆ แสดงความคิดเห็นกัน จากนั้นก็ส่งตัวแทนห้องไปร่วมกับหน่วยงานองค์กร ภาคีต่าง ๆ เช่น บริษัทรักเมืองไทย ชุมชน เทศบาล ผู้ปกครอง จากนั้นให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น และร่วมลงคะแนน ดูว่าจะให้สิ่งที่ทุกคนอยากเป็นแล้วให้คะแนนว่าจะทำกิจกรรมอะไรก่อนหลัง ประเด็นไหนสำคัญให้ดำเนินการก่อน พอได้มาให้แสดงความคิดเห็น นำมาวิพากษ์แสดงความคิดเห็นกัน อันไหนควรทำไม่ควรทำ ไม่ใช่เสนอแล้วทำเลย นำประเด็นมาวิพากษ์วิจารณ์กันก่อน” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“โรงเรียนได้ทำอะไรแล้วส่วนหนึ่ง แล้วก็นำมาวิเคราะห์ เราก็อยากรู้ว่าครูฝันอย่างไร เด็กเราฝันอย่างไร โดยเฉพาะเด็ก เราก็จะให้เด็กแต่ละห้องไปทำประชาคมในห้องของเขาเอง เขาฝันอยากให้โรงเรียนเป็นอย่างไร ก็ให้ทำออกมา โดยมีนักเรียนห้องละ 2 คน ออกมาเป็นตัวแทนว่าเขาอยากให้โรงเรียนในฝันของเขาเป็นอย่างไร และก็ให้ใช้คำถามง่าย ๆ ว่า อยากให้โรงเรียนเป็นอย่างไรในวันข้างหน้า พอได้คำตอบแล้วเราก็นำมาช่วยทำ ถ้าอยากได้แบบนี้เราก็โยงถึงเรื่องการศึกษา พอได้แผนของชุมชนแล้ว เราก็นำมาโยงกับแผนเด็กเพื่อหลอมรวมกัน แล้วก็ทำตามนั้นให้ได้ หลักจากทำเราก็นำมาคิดวิเคราะห์กันอีกที พอทำได้เราก็นำเป็นแผนออกมา” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

เวทีประชาคมจึงประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความพร้อมในการทำงาน มีความกล้าแสดงออกและเป็นบุคคลได้รับความไว้วางใจจากทุกฝ่าย ซึ่งการเข้าร่วมในการวิเคราะห์วิพากษ์การทำงานร่วมกันของสมาชิกประชาคมกันบ่อยๆ ยังช่วยให้ได้แนวคิดแนวทางการทำงานที่หลากหลาย การทำงานมีความต่อเนื่องและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการใช้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้เรียนให้เข้าร่วมเวทีประชาคมทุกครั้งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ใหญ่ใจดีเห็นถึงความสามารถของผู้เรียน และให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการและปัญหาที่พบได้

“การทำเวทีประชาคมต้องมองว่าจะมีใครกันบ้างที่จะมาช่วยทำแผนเหล่านี้ให้สำเร็จ จะต้องทำอะไร อยากให้เด็กมีความเป็นเลิศทางไหน ใครต้องรับผิดชอบแบบใด ภาคีเครือข่าย หรือใครจะมีส่วนไหน ซึ่งการจัดเวทีประชาคมทำให้เราได้เห็นทิศทางการทำงานและได้แผนการพัฒนาการศึกษาในอำเภอได้ชัดเจน เราจะได้จับมือกันเดินได้ถูกทาง ไม่ใช่ไปแบบไม่มีทิศทาง” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

2) การระดมทุนและทรัพยากร

ประชาคมมีการระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน โดยดำเนินการให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเวทีประชาคมได้นำเสนอจุดแข็งและความพร้อมของแต่ละฝ่ายและอาสาในการให้การสนับสนุนทุนและทรัพยากรตามศักยภาพของแต่ละองค์กร โดยมีบริษัท รักเมืองไทย (นามสมมติ) เป็นองค์กรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทุนและทรัพยากรเป็นหลัก ขณะเดียวกันองค์กรในท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนด้านทุนและทรัพยากรที่สำคัญเช่นกัน สำหรับหลักการในการระดมทุนและทรัพยากรของประชาคม ข นั้นไม่เน้นที่เงินเพียงอย่างเดียว แต่เน้นความหลากหลายของทรัพยากร เช่น คนพาหะและสิ่งของต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการศึกษา เป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนตามความสมัครใจ โดยเป็นการนำศักยภาพที่เข้มแข็งของแต่ละฝ่ายมาร่วมสนับสนุน โดยมีหลักการใช้ทุนและทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า

“โรงเรียน กับบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) และภาคีเครือข่ายก็ทำร่วมกันใหม่ ทำกันเอง การสอนให้เด็กเป็นศูนย์กลาง จึงต้องมีเครื่องมือเครื่องมือมาช่วยในนำเสนอ มาช่วยในการเรียนการสอน การพัฒนา หลักการทำของบริษัทรักเมืองไทยไม่เน้นที่เงิน ไม่ใช่ ขบฟุ่มเฟือย ไม่คิดว่าการเอาเงินเทไปให้เยอะ ๆ จะสร้างคุณภาพได้ ถ้ามีงบประมาณเท่านี้ จะเห็นคุณภาพออกมาได้ ทุกฝ่ายต้องมาช่วยกัน ดังนั้นหน่วยงานเทศบาลก็ได้เข้ามาช่วย มาระดมสมอง สนับสนุนงบประมาณ นายกเทศมนตรีให้งบมาก่อนหนึ่ง บริษัทก็ได้เข้ามาช่วย ส่งคนมาช่วย ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

การระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ของกระบวนการประชาคม ข (นามสมมติ) สามารถนำเสนอได้ดังตาราง

ตารางที่ 9 หน่วยงานที่สนับสนุนทุน ทรัพยากร และงบประมาณ

หน่วยงาน	การสนับสนุน
1. บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนทรัพยากรคน เช่น วิทยากรในการพัฒนาครู รวมทั้งประสานหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกประชาคม และโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาไปศึกษาดูงาน ดังรายละเอียด ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาตามแผนที่ประชาคมวางไว้ร่วมกัน และมอบทุนการศึกษาให้เด็ก - สนับสนุนค่าวิทยากรการอบรม และพาครูศึกษาดูงาน ดังนี้ - พาไปศึกษาดูงานสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนเครือข่ายการสนับสนุนของบริษัทรักเมืองไทย โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ซึ่งมีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

หน่วยงาน	การสนับสนุน
	<p>งานห้องสมุด และโรงเรียนวชิรธรรมสาธิตโดยศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ศึกษาดูงานด้านบรรณารักษ์ที่โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตดาราาม เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - พาไปศึกษาดูงาน TK Park ศูนย์ ICT รถไฟฟ้า BTS ห้องสมุดสวนสมุนไพรรและการดำเนินธุรกิจของบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) - อบรมและพัฒนาครู เรื่อง Knowledge - Based Management กิจกรรม 5 ส การทำเว็บไซต์ การซ่อมบำรุงและการแก้ไขปัญหาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น อบรมการสร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การใช้โปรแกรม “บริหารจัดการสถานศึกษา” และโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ LSpider เป็นต้น
<p>2. เทศบาลตำบลพลอยงาม (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สนับสนุนงบประมาณ ▪ สนับสนุนคอมพิวเตอร์จำนวน 30 เครื่อง ▪ สนับสนุนเจ้าหน้าที่ที่ปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียน ▪ มอบทุนการศึกษา ▪ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การจัดกิจกรรม เช่น เต็นท์ อุปกรณ์ทาสี ▪ สนับสนุนหนังสือเข้าห้องสมุด ▪ ปรับปรุงอาคารสถานที่
<p>3. ทหาร 1 (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ฝึกอบรมนักเรียน ▪ ปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพ ▪ สนับสนุนพาหนะ
<p>4. ทหาร 2 (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ฝึกระเบียบแถวนักเรียน ▪ สนับสนุนกำลังพลในการปรับปรุงไฟฟ้า ▪ สนับสนุนพาหนะในการบรรทุก โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ ที่บริษัทรักเมืองไทยจัดหาให้ ▪ สนับสนุนพาหนะรับ-ส่ง นักเรียนในการทำกิจกรรม เช่น การเข้าค่าย
<p>5. คณาจารย์มหาวิทยาลัยไทยพัฒนา (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ วางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และระบบไฟฟ้าในโรงเรียน ▪ เชื่อมโยงระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ พัฒนาระบบบรรณารักษ์ และติดตั้งตู้น้ำเย็น ▪ จัดทำแผนผังโรงเรียนและออกแบบระบบประปาภายในโรงเรียน
<p>6. มหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันออก (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ ▪ สนับสนุนอาจารย์พี่เลี้ยง ให้คำปรึกษา
<p>7. โรงเรียนกรุงเทพ (นามสมมติ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ส่งครูเข้ามาเป็นที่เลี้ยงและเครือข่ายการเรียนรู้ ▪ โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้

การระดมทุนของกระบวนการประชาคม ข จึงเป็นการระดมทุนจากสมาชิกของประชาคมและการชี้นำทรัพยากร (Domination) จากภาคส่วนต่างๆ มาร่วมในการพัฒนา ดังตัวอย่างแกนนำภายนอกท้องถิ่นได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยไทยพัฒนา (นามสมมติ) ให้ส่งบุคลากรมาช่วยในการวางระบบ ICT ในโรงเรียน รวมถึงประสานองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความโดดเด่นด้านการศึกษาให้เป็นที่ศึกษาดูงานของบุคลากรครู นักเรียน และสมาชิกประชาคมของอำเภอแดนไกล เป็นต้น ส่วนแกนนำในท้องถิ่น ได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น งบประมาณจากเทศบาล ภูมิปัญญาจากชุมชน นอกจากนี้ยังมีผู้กระทำกรอื่นๆ เช่น ทหาร ได้ชี้นำทรัพยากรจากองค์กรทหารมาร่วมในการพัฒนาด้วย เช่น การสนับสนุนด้านกำลังพลให้เข้ามาฝึกอบรมวินัยให้นักเรียน รวมถึงการสนับสนุนพาหนะในการทำกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรที่เป็นทั้งเครื่องมือเครื่องมือ (Allocative Resources) บุคลากร รวมถึงความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ (Authoritarian Resources) ที่ผู้กระทำกรทั้งสองภาคส่วน รวมถึงสมาชิกประชาคมได้นำมาเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับกระบวนการประชาคมมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3) การสร้างให้ประชาคมเป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้

กระบวนการประชาคม ข มีการทำงานโดยการนำแนวคิดองค์กรเอื้อการเรียนรู้มาเป็นฐานในการทำงาน เนื่องจากประชาคมเชื่อว่าการทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้แก่ การทำให้สมาชิกทุกภาคส่วนในองค์กรมีการรับรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดการความรู้ และพัฒนาความรู้แก่กันและกัน แม้ว่ากระบวนการประชาคมจะไม่มีองค์กรหรือที่ตั้งชัดเจนแต่ประชาคม ข สามารถที่จะพัฒนาการทำงานของประชาคมให้เป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้โดยดำเนินการดังนี้

3.1) การประชุมชี้แจงให้สมาชิกประชาคมได้รับรู้เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน จุดเริ่มต้นการทำงานของประชาคม ข ได้แก่ การสร้างความเข้าใจให้สมาชิกประชาคมทุกฝ่ายได้รับรู้เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน โดยการเชิญสมาชิกที่อาสาเข้าร่วมประชาคมเข้าแลกเปลี่ยนความรู้และจัดทำแผนการทำงานร่วมกัน

3.2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการทำงานที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกมีการพบปะและได้มีโอกาสการทำงาน การแลกเปลี่ยนความรู้กันเพื่อที่จะได้นำความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละองค์กรมาพัฒนาการทำงาน

3.3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เป็นการทำงานที่ประชาคมได้มีการจัดการอบรมสัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกประชาคมเพื่อให้ประชาคมได้มีโอกาสได้ความรู้อะไรใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาการทำงานในประชาคมหรือองค์กรของตนเอง ตัวอย่างเช่น สมาชิกกระบวนการประชาคม ได้เรียนรู้การทำงานในรูปแบบการทำงานของเอกชน ซึ่งมีการทำงานเป็นระบบและมีความรวดเร็ว การได้ร่วมงานกันทำให้สมาชิกได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบ ชัดเจน

ตามแบบของเอกชน เพื่อที่จะทำให้ลดขั้นตอนการทำงานให้สั้นลง มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานและที่สำคัญการทำงานทุกครั้งจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอ

“คนที่ไปร่วมกระบวนการประชาคม ก็ได้แนวคิดใหม่ๆ ต่างคนต่างมุมมอง สำหรับตนเองได้รู้และนำแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนมาพัฒนาการทำงานของตนเองต่อไป เห็นว่าก็ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย ประชาคมก็เอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนา งานที่เรากำลังทำอยู่ แต่บางเรื่องอาจจะปลื้กยอย เนื่องจากประชาคมก็มีตัวตนของคนทั้งอำเภอ มีท้องถิ่น นายก อบต. สาธารณสุข อนามัย ไฟฟ้า ประปา ทหารในพื้นที่ ทหารพัฒนา พระ เจ้าอาวาส ตัวอย่างของปัญหาหนึ่งที่สะท้อนจากการประชุม เช่น ปัญหาทำอะไรให้เด็กเข้าวัด ตนเองก็คิดต่อไปว่าเทศบาลก็ต้องมีโครงการที่จะช่วยส่งเสริมเช่น การมีโครงการบวชสามเณร บวชเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2551)

“ได้เข้าร่วมการประชุม สัมมนา ของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) และโรงเรียนเครือข่ายของบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ทำให้มีโอกาสได้ทราบ ได้เห็น และได้ความรู้ความก้าวหน้าของการทำงานและการพัฒนาการศึกษา อีกทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ทำให้ได้ความรู้ที่น่าสนใจซึ่งตนเองได้นำไปพัฒนาการทำงานของตนเองด้วย นอกจากนั้นการมาสัมมนานอกสถานที่ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ที่ตนเองไม่เคยรู้มาก่อน บางครั้งก็ได้มาเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งรู้สึกประทับใจ อยากไปทุกรอบ” (ทหาร 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

“กลุ่มประชาคมได้ไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพากันไปทัศนศึกษา มีโรงเรียนเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ได้เข้าร่วมการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้กัน ขณะเดียวกันมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการฝึก KM ซึ่งทางทหารเราก็ถือเป็นเรื่องใหม่ ก็ได้เรียนรู้เพื่อจะนำไปใช้ในหน่วยงานตนเอง นอกจากนั้น ได้เรียนรู้การปลูกป่าชายเลนซึ่งเป็นความรู้ที่บริษัทรักเมืองไทยได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับสมาชิกด้วย” (ทหาร 2 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกระบวนการประชาคม ข มีหลากหลายวิธีที่ได้ดำเนินการสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การสัมมนาเชิงวิชาการ เป็นเป็นการสัมมนาที่เปิดโอกาสและให้อิสระการเรียนรู้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ เป็นลักษณะเชิงทางการ โดยสมาชิกกระบวนการประชาคมที่เข้าร่วมการสัมมนาสามารถออกแบบกิจกรรมการพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้การสัมมนามีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สมาชิกที่เข้าร่วมการพัฒนามีความสุขในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดการทำงานของแต่ละฝ่ายได้ ซึ่งกระบวนการประชาคม ข ได้นำสมาชิก

กระบวนการประชาคมและคณะครู และนักเรียนไปร่วมการสัมมนาถึงวิชาการในบรรยากาศที่ทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาออกแบบการเรียนรู้กันเอง ซึ่งทำให้ทุกคนที่เข้าร่วมไม่เครียดและมีความสุขในการเรียนรู้

“ปีที่ผ่านมามีไปสัมมนากันที่ชะอำ มีการแบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิด เช่น กลุ่มการเรียนรู้ กลุ่มไอซีที กลุ่มวิชาการ โดยให้ผู้เข้าร่วมวางแผนและนั่งคุยกันเอง ซึ่งบรรยากาศก็มีการถกเถียงกันด้วยความสุข ประเทศไทยต้องแบบนี้ ความคิดไม่เหมือนกันได้ แต่เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน คือเพื่อเด็ก เป็นภาพทำให้เราทำ การพัฒนาเด็ก การทำไม่มีผลประโยชน์อะไร ก็มีหน่วยงาน สพท. ไปด้วย ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำสิ่งต่างๆ มาแชร์ และร่วมด้วย” (ตัวแทนบริษัทกเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

“ได้แบบอย่างการพัฒนาองค์กรเอกชน ซึ่งแต่ก่อนเราทำงานตามแนวราชการ มีการพาครูและนักเรียนไปเรียนรู้ ไปทัศนศึกษาดูงาน รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เข้ามาพัฒนาโรงเรียนก็ได้มีการพากันไปเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นภาพรวมการพัฒนา” (ครู 4, โรงเรียนแดนไถลพัฒนา (นามสมมติ), สันทนาการกลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

(2) การศึกษาดูงาน สมาชิกประชาคมและโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาได้ศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ที่พิเศษ ซึ่งหมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่มีความพร้อม น่าสนใจและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้ได้อย่างยอดเยี่ยม และมีผู้คนนิยมเข้าไปเรียนรู้และต้องใช้ระยะเวลาการติดต่อกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสที่ดีให้กับทุกฝ่าย ตัวอย่างของการได้ไปศึกษาดูงาน เช่น การดูงานบริษัทกเมืองไทย (นามสมมติ) การศึกษาดูงาน TK Park การไปดูศูนย์พลังงานคลอง 5 การศึกษาดูงานโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่ายของการพัฒนาของบริษัทกเมืองไทย 2 แห่งที่ภาคใต้ และที่ภาคเหนือ เป็นต้น

(3) การอบรมจากวิทยากร กระบวนการประชาคม ข ได้จัดอบรม และประสานการอบรมให้กับสมาชิกได้เข้าไปเรียนรู้ โดยสามารถสรรหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถระดับประเทศมาให้ความรู้กับประชาคมและโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาได้ เนื่องจากประชาคมมีเครือข่ายที่กว้างขวางและมีทุนในการสนับสนุนค่าวิทยากร จึงทำให้ทุกฝ่ายได้รับโอกาสที่ดีในการพัฒนาตนเองและนำความรู้ที่ได้มาพัฒนางาน เช่น การเชิญอาจารย์เอนก นาคะบุตรมาเป็นวิทยากรกระบวนการประชาคม เป็นต้น

กระบวนการประชาคม ข มีการทำงานโดยสร้างให้ประชาคมเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกของประชาคมเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาความรู้และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกกระบวนการ

ประชาคม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เสนอความคิด และความร่วมมือซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับทุกภาคส่วน (Legitimation)

4) การใช้ยุทธศาสตร์การทำงานที่หลากหลาย

ประชาคม ข ได้ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานที่ทำให้สมาชิกประชาคมได้มีส่วนร่วมในการทำงานและทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การทำงานของประชาคม ข ได้ดังนี้

4.1) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

เป็นยุทธศาสตร์การทำงานที่ให้สมาชิกของประชาคมได้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผนการทำงานตลอดกระบวนการพัฒนา และได้เป็นผู้ร่วมสนับสนุน ติดตามผล ชื่นชมผลงานและเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนร่วมโดยเฉพาะบุคคล องค์กรในท้องถิ่นรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการทำงานร่วมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกันของสมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการประชาคมในเวทีประชาคมระดับใหญ่และระดับย่อยซึ่งทุกคนได้มีโอกาสในการคิด การนำเสนอและการตัดสินใจร่วมกัน

4.2) ยุทธศาสตร์การทำงานแบบเพื่อนร่วมงาน

เป็นยุทธศาสตร์การทำงานแบบมีส่วนร่วมแต่เน้นการร่วมมือแบบเท่าเทียมและทำงานในลักษณะของเพื่อนร่วมงาน โดยการทำงานทุกฝ่ายได้แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นการทำงานที่ไม่มีเจ้านายลูกน้อง ไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน ทุกฝ่ายมีความสัมพันธ์กันในแนวราบ สมาชิกทุกคนเหมือนเพื่อนร่วมเส้นทางพัฒนา สามารถพบปะ พูดคุยกันได้ แม้กระทั่งนักเรียนผู้ซึ่งได้รับการพัฒนามีสามารถออกความคิดเห็นในวงประชุมได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันหน่วยงานภายนอกและภายในท้องถิ่นก็ต้องมีความเสมอภาคกัน ทุกฝ่ายมีจุดแข็งที่แตกต่างกันมาร่วมแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งการทำงานครั้งนี้ทำให้หน่วยงานภายนอกได้ข้อคิดสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ได้แก่ การเข้ามาทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่นต้องไม่ถือตนว่าเป็นผู้ให้ ควรทำงานเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน เนื่องจากข้อมูลบางอย่างท้องถิ่นอาจจะรู้ดีกว่า หรือโรงเรียนอาจจะรู้ดีกว่า ดังนั้นการทำงานจึงควรจะเป็นการเติมเต็มให้กันและกัน ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน จะทำให้ทุกฝ่ายมีความสุขและไว้วางใจกัน การทำงานก็จะสำเร็จด้วยดี

4.3) ยุทธศาสตร์การนำศักยภาพที่เข้มแข็งของแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการพัฒนา

เป็นการนำจุดแข็งของแต่ละภาคส่วนของประชาคมมาร่วมในการพัฒนา ดังเช่น บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) มีจุดแข็งด้านทุนและเป็นองค์กรใหญ่ที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ แล้วได้รับความร่วมมือดี มีทีมงานที่เข้มแข็ง จึงสามารถสนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนวิทยากร และส่งทีมงานมาร่วมในการพัฒนา ส่วนหน่วยงานทหารมีกำลังพล มีพาหนะ และวิทยากร

เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ก็สามารถที่จะสนับสนุนวิทยากรในการฝึกอบรมวินัย รวมไปถึงการนำพาหนะมาช่วยในการรับและส่งนักเรียนไปเรียนรู้นอกสถานที่ ส่วนหน่วยงานของท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลที่มีจุดแข็งด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนงบประมาณในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ พาหนะ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งเป็นผู้ที่รู้จักชุมชนและผู้คนในชุมชนเป็นอย่างดี สามารถประสานคน และทรัพยากรจากท้องถิ่นมาช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี รวมถึงภาควิชาการต่าง เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจุดแข็งด้านบุคคล ได้สนับสนุนคนให้เข้ามาเป็นวิทยากร เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาทางวิชาการ เป็นต้น เหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถอธิบายได้ว่ากระบวนการประชาคมใช้ยุทธศาสตร์การนำจุดแข็งแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4) ยุทธศาสตร์การประสานเครือข่ายของสมาชิกประชาคมเข้าร่วมการทำงาน

การประสานเครือข่ายของสมาชิกประชาคมเพื่อเข้าร่วมในการสนับสนุนและการทำงานเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่กระบวนการประชาคม ข ได้นำมาใช้ในการทำงานเพื่อเอื้ออำนวยให้การทำงานมีความเข้มแข็ง ซึ่งเครือข่ายการทำงานมีทั้งเครือข่ายที่อยู่ในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่น ซึ่งประชาคม ข ได้ประสานเครือข่ายดังต่อไปนี้

4.1) เครือข่ายภายนอกท้องถิ่น ประชาคม ข ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังหน่วยงานที่เข้มแข็งจากภายนอกท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น การที่บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ได้ประสานให้มหาวิทยาลัยไทยพัฒนา (นามสมมติ) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่สอนระดับอุดมศึกษาได้สนับสนุนบุคลากรช่วยในการสำรวจและติดตั้งระบบ ICT และระบบสาธารณูปโภคในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ เครือข่ายการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ ภายนอกท้องถิ่นจะเป็นลักษณะการขอความร่วมมือเพื่อให้องค์กรเหล่านั้นเอื้ออำนวยบุคลากร งบประมาณ มาช่วยสนับสนุนการพัฒนา ซึ่งการสร้างเครือข่ายลักษณะนี้อาศัยความสัมพันธ์ที่ดีในการประสานความร่วมมือของแกนนำและสมาชิกประชาคม

*บริษัทรักเมืองไทยได้ประสานมหาวิทยาลัยไทยพัฒนาให้มาช่วยสำรวจและวางระบบสาธารณูปโภคและวางระบบคอมพิวเตอร์ให้ เขาช่วยโรงเรียนเราเยอะมาก”
(ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)*

4.2) เครือข่ายภายในท้องถิ่น การทำงานของประชาคมจะอาศัยเครือข่ายโดยเฉพาะเครือข่ายภายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ใกล้ชิดกันเมื่อประชาคมขาดความพร้อมหรือต้องการใช้ทรัพยากรในการทำงาน ประชาคมสามารถประสานความช่วยเหลือภายในสมาชิกของประชาคมเพื่อให้เข้าร่วมการทำงานได้ โดยใช้หลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการยืมหรือนำทรัพยากรของแต่ละ

ฝ่ายมาช่วยเหลือหรือทำงานร่วมกัน ตัวอย่างเช่น เทศบาลตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) ได้จัดกิจกรรม การพัฒนาเด็ก หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการศึกษาได้ประสานความร่วมมือด้านรถรับส่งจากหน่วยงาน ทหาร หรือการที่หน่วยงานทหารและชุมชนขาดงบประมาณในการทำกิจกรรมจะขอความร่วมมือจาก เทศบาลให้มาช่วยสนับสนุน ดังนั้นลักษณะของความร่วมมือจะเป็นแบบการแลกเปลี่ยนและการเอื้อ ทรัพยากรที่เข้มแข็งให้กับเครือข่าย

“ได้ขยายและต่อยอดความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ มากขึ้น เช่น ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล และหน่วยงานทหารด้วยกัน มีความสัมพันธ์ ผูกพัน กัน มีอะไรดีก็นำมาช่วยกัน ใครสะดวก และมีทรัพยากรอะไรก็นำมาช่วยกัน อย่าง ทหารมีทรัพยากรคน ก็นำคนมาช่วย เทศบาลมีงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ ก็ นำมาช่วย ทำให้ต่างฝ่ายต่างก็ได้ประโยชน์ หน่วยงานทุกหน่วยงานจะมีความกลม กลืนกันโดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน ต้องกลมเกลียวกัน ถ้าแตกแยกก็ยาก” (ทหาร 2 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

2.2.4 การพัฒนาและผลการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ข

1) การพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ข

ประชาคม ข ได้ดำเนินการพัฒนาตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากการแลกเปลี่ยน วิเคราะห์วิพากษ์กันในเวทีประชาคม ซึ่งแผนดังกล่าวได้รับการพัฒนาจนเป็นแผนที่สมบูรณ์ ทุกฝ่าย ยอมรับ และการระดมทุนจนได้รับงบประมาณและทรัพยากรที่จะใช้เป็นทุนในการพัฒนา จึงได้ ดำเนินการพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและดำเนินการพัฒนาดังนี้

1.1) การดำเนินการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม

ประชาคม ข มีแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นให้มี คุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น มีการกิจกรรมการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1.1.1) การพัฒนาครู เป็นกิจกรรมที่กระบวนการประชาคม ข ได้ให้ความสำคัญและได้ ดำเนินการการพัฒนาเนื่องจากประชาคมมีแนวคิดที่ว่าถ้าครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดีมี ประสิทธิภาพ นักเรียนย่อมเกิดการพัฒนา คุณภาพการศึกษาก็จะสูงขึ้น การพัฒนาจึงเริ่มต้นโดย ประชาคมได้สร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาร่วมกับคณะครู โดยการให้ครูเป็นผู้สะท้อน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาครูด้วยตนเอง เนื่องจากครูย่อมรู้ถึงปัญหาอุปสรรคในการ การทำงานและการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูได้มีโอกาสในการวางแผนการพัฒนาตนเอง และนำเสนอแนวคิดต่อกระบวนการประชาคม แนว ทางการพัฒนาจึงมีหลายรูปแบบ เช่น การสัมมนา การศึกษาดูงาน การอบรม การเรียนรู้การ ปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครูและครูที่เลี้ยง โดยการพัฒนาครูต้องการให้เกิดการพัฒนากลุ่มเล็กๆ และ การได้มีโอกาสในการพัฒนากับผู้มีความรู้และมีชื่อเสียงระดับประเทศ

“การได้มีโอกาสได้รับการพัฒนาจากวิทยากรที่มีชื่อเสียง หายากและเกิดขึ้นบ่อย ซึ่งครูถ้ำคอยได้รับการอบรมจากหน่วยงานราชการก็ไม่ค่อยได้รับการเรียนรู้จากคนที่เก่งและมีชื่อเสียง ส่วนการอบรมจากหน่วยงานที่เข้ามาช่วย ครูเราจะได้รับการอบรมจากคนเก่งและมีชื่อเสียง และหาโอกาสการเรียนรู้ด้วยได้ยาก ซึ่งก็สามารถประสานมาจัดให้เราได้” (ครู 5 และครู 6, โรงเรียนแดนไกลพัฒนา, (นามสมมติ) การสนทนากลุ่มครู, 6 มีนาคม 2551)

“ก่อนนั้นครูได้รับการพัฒนาจำนวนมาก ๆ ไม่ค่อยได้รับความรู้ คนจำนวนมาก แต่พอได้รับการพัฒนา โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยสนับสนุน ทำให้ครูได้รับการพัฒนาเป็นกลุ่มเล็ก ทำให้ได้รับความรู้อย่างแท้จริง ได้สัมผัสวิทยากรได้เต็มที่ จึงสามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานได้อย่างเต็มที่เช่นกัน” (ครู 7, โรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

ตัวอย่างการพัฒนาครูโดยกระบวนการประชาคม ได้แก่ การพาคณะครูในโรงเรียนไปศึกษาเรียนรู้โรงเรียนสัตยาสัย วชิราวุธ โรงเรียนที่เน้นการพัฒนาด้านสมองเพื่อการเรียนรู้ (Brain Base Learning) ศูนย์บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ที่อยู่ในภาคตะวันออก ศึกษาวิธีการทำงานของภาคเอกชนและความรู้ด้านการผลิตพลังงาน พาไปศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่จังหวัดชุมพร มีการจัดการอบรมเรื่องความรู้พื้นฐานการใช้และซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ให้แก่คณะครูและนักเรียนโดยพนักงานของบริษัทรักเมืองไทย รวมทั้งมีการจัดอบรมกิจกรรม 5 ส ในโครงการ 5 ส สู่เยาวชนให้แก่คณะครูและนักเรียน ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่ประชาคมกำหนดไว้ในแผนการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการซึ่งการพัฒนาส่วนหนึ่งจะส่งผลให้ครูได้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองเพื่อที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพขึ้น ขณะเดียวกันความรู้ที่ได้รับการพัฒนาสามารถเชื่อมโยงผลสำเร็จไปสู่แผนพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไปได้อีก

“โรงเรียนวางแผนการพัฒนาบุคลากรโดยการให้ครูนำเสนอว่าอยากดูงานหรือทำกิจกรรมที่ไหนซึ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ครั้งละ 8 คน ในการไป บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) จะดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย ค่าที่พัก ดูแลให้หมดเลย และครั้งแรกสุดที่ 3 โรงเรียนเครือข่ายที่บริษัทรักเมืองไทยให้การสนับสนุนไปศึกษาดูงานร่วมกันคือจังหวัดชุมพรไปดูเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และครั้งที่ 2 แต่ละโรงเรียนไปกันเองซึ่งโรงเรียนแดนไกลพัฒนา(นามสมมติ)ของเราได้ไปฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ และครั้งที่ 3 การไปศึกษาดูงานซึ่งการไปแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของกลุ่มที่ไปและนำกลับมาขยายผลส่วนมากจะไปตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และนำกลับมาพัฒนา” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“การพัฒนาครูโดยประชาคมทำให้ครูได้รับโอกาสได้เรียนรู้กับวิทยากรระดับประเทศ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณที่สูงกว่าอัตราราชการ ใช้งบประมาณของราชการคงไม่ได้ ก็ทำให้ได้โอกาสมาก และได้รับการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้โอกาสดีๆ ในการไปศึกษาดูงาน ได้ไปดูงานโรงเรียนที่เก่งๆ เช่น โรงเรียนของคุณหนูดี วนิษา เรท ซึ่งจัดการเรียนรู้การพัฒนาสมอง (Brain Base Learning) ซึ่งโอกาสคนได้เข้าไปดูน้อย แต่โรงเรียนก็ได้รับโอกาสเข้าไปเรียนรู้ ซึ่งโชคดี เกิดจากการใช้เครือข่ายของทางผู้สนับสนุน หรือ โรงเรียนสัตยาไส โรงเรียนนวมิวิราชสามเสน ได้ไปเยอะ ซึ่งเขาให้เราเสนอ ว่าครูสนใจอยากเรียนรู้อะไรก็แจ้งไป ก็ได้รับการสนับสนุน” (ครู 5, โรงเรียนแดนไทรพัฒนา (นามสมมติ), สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

การพัฒนาครูของกระบวนการประชาคม ข อีกแนวทางหนึ่งได้แก่ การพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ได้แก่ โรงเรียนที่อยู่ในภาคเหนือ 1 แห่ง และภาคใต้ 1 แห่ง ให้เข้ามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน มีการอบรมสัมมนาร่วมกัน เพื่อให้โรงเรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อีกทั้งทำให้ครูและนักเรียนมีเพื่อนคู่คิดและมีเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายการทำงาน ข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“โรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนของบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ทั้งสามโรงเรียนได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ครูได้ไปศึกษาดูงานกัน เช่น ครูเครือข่ายภาคเหนือและครูเครือข่ายภาคใต้ ทำให้มีโอกาสเจอกันพูดคุยกัน มีเพื่อนร่วมทำงานด้วยกัน ครูก็มีแผนการทำงานทั้งสามโรงเรียน ได้มีโอกาสทำแผนและนำของดีแต่ละโรงเรียนมานำเสนอและแลกเปลี่ยนกัน มีเด็กเก่ง ส่งเด็กไปสอน” (ครู 3, โรงเรียนแดนไทรพัฒนา, สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“ได้มีการจัดเวทีให้โรงเรียนเครือข่ายของเรามาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน อีกทั้งเชิญชวนสมาชิกประชาคมที่ต้องการเรียนรู้ไปร่วมในกิจกรรมด้วย เราจัดกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ ถือเป็นสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

“เราก็มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยการพัฒนาร่วมกับโรงเรียนเครือข่ายของบริษัทรักเมืองไทย...มีการจัดสัมมนา ทั้ง 3 โรงเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เมื่อจัดทำมาได้ระยะหนึ่งแล้ว แต่ละโรงเรียนก็จะมีทิศทางในการดำเนินงานของตนเอง และของเราก็มุ่งเน้นในเรื่องขององค์กรแห่งการเรียนรู้ และก็จะมีวิทยากรเข้ามาร่วม” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไทรพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

นอกจากนั้นการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเครือข่ายที่โรงเรียนเลือกที่จะเข้าไปศึกษาเรียนรู้ เช่น โรงเรียนกรุงเทพ (นามสมมติ) โดยครูเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในโรงเรียนนั้นๆ ร่วมกับครูพี่เลี้ยง ฝึกสอนและช่วยเหลือแบบตัวต่อตัว และมีการติดตามการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพของครูในแต่ละกลุ่มสาระ

“เราได้ไปเรียนรู้กับครูตัวต่อตัวร่วมกับโรงเรียนที่เราอยากไปเรียนรู้และเทียบเคียงในกรุงเทพมหานคร ทำให้เราพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างมาก ที่นั่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดี เราสามารถเข้าไปเรียนรู้ในโรงเรียนเขาได้เลย ซึ่งทำให้เราได้เห็นการเรียนการสอนที่น่าสนใจและได้เพื่อนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างใกล้ชิดด้วย”
(ครู 2, โรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

สรุปได้ว่าการพัฒนาครูโดยกระบวนการประชาคม ข มีวิธีการที่หลากหลายช่วยให้ครูเกิดการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาครูตามความสนใจ ให้ครูมีโอกาสได้เลือกที่จะเรียนรู้ เลือกวิทยากร มีการอบรมเป็นกลุ่มเล็กๆ มีพี่เลี้ยงช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด และการได้โอกาสเรียนรู้กับบุคคลหน่วยงานที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และการได้เรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนเครือข่าย มีโรงเรียนพี่เลี้ยงคอยช่วยในการพัฒนาควบคู่กันไป จึงทำให้ครูได้รับประโยชน์จากการพัฒนาครูอย่างเต็มที่และซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดคุณภาพกับผู้เรียนเป็นอย่างดีนั่นคือนักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายจากครู

1.1.2) การปรับปรุงห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ

การปรับปรุงห้องเรียน ห้องปฏิบัติการให้มีความทันสมัยเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะช่วยทำให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นกระบวนการประชาคม ข จึงได้สนับสนุนและเข้าร่วมดำเนินการปรับปรุงห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องสมุด และมีสื่อ อุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน เช่น การปรับปรุงห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และเชื่อมโยงระบบไฟฟ้า และระบบอินเทอร์เน็ต จัดทำห้องสมุดให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้ ปรับปรุงห้องวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ให้เป็นห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย มีคอมพิวเตอร์ในการสืบค้น มีเครื่องฉาย Projector ทุกห้อง เป็นต้น

1.1.3) การจัดซื้อสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

กระบวนการประชาคมเห็นว่าเมื่อมีห้องเรียนที่ดี สื่อก็ต้องหลากหลายด้วยจึงได้ร่วมกันจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอน และอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือเครื่องมือในการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้เกิดความใฝ่รู้ โดยมีบริษัทรักเมืองไทยและเทศบาลเป็นผู้ให้การสนับสนุนหลักโดยการจัดซื้อคอมพิวเตอร์ไว้ในห้องเรียน และห้องปฏิบัติการ รวมถึงมีการซื้อสื่อที่ทันสมัยเพื่อ

ใช้ในการประกอบการเรียนการสอน เช่น การซื้อสื่อที่เรียกว่า New Call เพื่อประกอบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.1.4) การพัฒนาผู้เรียน

กระบวนการประชาคม ข เห็นว่ากิจกรรมบางอย่างสามารถพัฒนาได้โดยตรงกับผู้เรียน เป็นการฝึกประสบการณ์และการทำกิจกรรมกับผู้เรียนโดยตรง จึงได้จัดกิจกรรมขึ้นทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ตัวอย่างกิจกรรมในโรงเรียน เช่น การปรับพฤติกรรมการมีระเบียบวินัย จึงได้นำทหารซึ่งเป็นสมาชิกประชาคมเข้ามาให้ความรู้และฝึกระเบียบแถว หรือกิจกรรมการอบรมเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน โดยการเชิญพระสงฆ์ในท้องถิ่นมาเป็นภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ด้านนี้ให้กับผู้เรียนโดยตรง เป็นต้น และตัวอย่างกิจกรรมนอกโรงเรียนเช่น การจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การจัดทำถนนเด็กเดิน การจัดกิจกรรมปลูกหญ้าแฝก ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมเพื่อสังคม และตัวอย่างกิจกรรมนอกโรงเรียนเช่น การจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การจัดทำถนนเด็กเดิน การจัดกิจกรรมปลูกหญ้าแฝก ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมเพื่อสังคม

การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นเป็นการดำเนินการพัฒนาที่เป็นไปตามแผนการพัฒนาศึกษาที่สมาชิกกระบวนการประชาคม ข ทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยทุกฝ่ายของประชาคมได้รับรู้หน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาในส่วนของตน ซึ่งการลงมือปฏิบัติของประชาคมทุกส่วนมีเป้าหมายการพัฒนาคือ เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในสาระที่เป็นปัญหา ปัญหาด้านพฤติกรรมเด็ก และเป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงเพื่อที่ชุมชนจะได้มีความมั่นใจและนำลูกหลานมาเรียนต่อในท้องถิ่นของตนเอง

เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎี Structuration Theory ของ Giddens จะเห็นได้ว่ากระบวนการประชาคม ข ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ริเริ่ม กำหนดทิศทางการพัฒนาศึกษาให้กับท้องถิ่นของตนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการสร้างความหมายใหม่ (Signification) ให้กับการศึกษาของท้องถิ่น เช่น การมุ่งเน้นการพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถพัฒนาผู้เรียนและครูให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานของรัฐ และทำให้ทุกฝ่ายอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แม้ว่าทิศทางการพัฒนาศึกษาดังกล่าวมิได้มีแนวทางแตกต่างไปจากการพัฒนาศึกษาของภาครัฐมากนัก เนื่องจากมีการนำแนวคิดของภาครัฐซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจมาหลอมรวมในการพัฒนาควบคู่ไปกับแนวคิดของคนในท้องถิ่นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Stakeholder) จึงเป็นการสร้างความหมายใหม่ของการศึกษาที่มาจาก “คนใน” ท้องถิ่น เป็นผู้กระทำการกำหนดทิศทางการพัฒนาศึกษาาร่วมกันซึ่งแนวทางการพัฒนาดังกล่าวเป็นแนวทางที่ทุกฝ่าย ยอมรับและให้ความร่วมมือกับการพัฒนาศึกษา (Legitimation)

1.2) การติดตามและประเมินผล

กระบวนการประชาคม ข มีการติดตามและประเมินผลการทำงานหลากหลายวิธี ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สรุปได้ดังนี้

1.2.1) การติดตามและประเมินผลแบบเป็นทางการ มีวิธีการดังนี้

(1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้ข้อมูล โดยการนำเสนอผลการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย

(2) การแต่งตั้งคณะกรรมการของประชาคมเพื่อติดตามผลการพัฒนา โดยมีทุกภาคส่วนเข้าร่วมการติดตามและประเมิน โดยการลงติดตามตามแผนการพัฒนา

(3) การติดตามโดยภาครัฐ ภาครัฐเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมที่เป็นแหล่งทุน เสริมด้านวิชาการ และการมีผู้เชี่ยวชาญด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งได้มีบทบาทในการช่วยติดตามผลและกระตุ้นการทำงานของโรงเรียนให้มีความก้าวหน้าโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานเขตพื้นที่ (สพท.) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) โดยมีการแต่งตั้งทีมติดตามและช่วยเหลือ 2 ทีม โดยทีมแรกเป็นชุดประเมินเตรียมความพร้อมหรือช่วยวิเคราะห์จุดที่ต้องแก้ไขหรือเติมเต็มก่อนที่ทีมที่สอง ซึ่งเป็นผู้ประเมินระดับผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศ โดยลงมาประเมินและชี้แนะการพัฒนาของโรงเรียนต่อไป ซึ่งในขั้นการประเมินระยะที่สองนี้ แกนนำประชาคมได้ขอความร่วมมือให้ผู้ใหญ่ระดับผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ท่านรักเกียรติ (นามสมมติ) มาเป็นผู้ประเมินผลการพัฒนาด้วยตนเอง เนื่องจากประชาคมมีความเชื่อในมาตรฐานการประเมินที่มีความจริงจังและมีมาตรฐาน

“การติดตามผลโรงเรียนจะมีการประชุมเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทราบผลการดำเนินงานอย่างทั่วถึง ซึ่งทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โรงเรียนเองก็ได้สรุปการดำเนินงานแล้วนำเสนอรายงานให้ทราบว่าได้รับการพัฒนาอะไรบ้าง” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“มีการติดตามผล โดยตั้งกรรมการลงไปติดตาม ว่าดำเนินการแล้วตรงตามที่วางแผนไว้หรือไม่ แล้วมีปัญหาอะไร เมื่อสนับสนุนแล้วก็จะทำให้รู้ว่าโรงเรียนประสบปัญหาอะไร อย่างเช่น ทราบว่าโรงเรียนมีปัญหาเรื่องการซ่อมแซม ทางเทศบาลเลยรับอัตราคนเอกคอมพิวเคอร์ ช่วยซ่อมคอมได้ เมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือมากก็จัดส่งไปให้ได้ เป็นการช่วยเหลือกัน จะรู้ล่วงหน้าว่าสนับสนุนสิ่งนี้แล้วจะมีปัญหาอะไรก็วางแผนรองรับไว้เลย” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“ได้เชิญท่านรักเกียรติ (นามสมมติ) ผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการมาตรวจโรงเรียน เพื่อจะได้ทำให้โรงเรียนมีมาตรฐาน ตรงไหนที่ติด ก็ให้โรงเรียนปรับแก้ เหมือนเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี” (ตัวแทนบริษัทรักเมืองไทย, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551)

1.2.2) การติดตามแบบไม่เป็นทางการ เป็นการติดตามผลที่สมาชิกประชาคมเข้ามาเยี่ยมและซักถามการทำงาน เช่น บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) ส่งทีมงานมาติดตามและให้ความช่วยเหลือเป็นระยะ การติดตามจากเทศบาล เนื่องจากเป็นองค์กรที่อยู่ในท้องถิ่นจึงสามารถเข้าเยี่ยมโรงเรียนได้ตลอดเวลา ทำให้ได้ทราบความก้าวหน้าจากผู้บริหารและครูอยู่เสมอ ประกอบกับผู้นำท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาด้วย ทำให้ทราบความก้าวหน้าการทำงานอย่างต่อเนื่อง

“ทางบริษัทรักเมืองไทยมีการติดตามอย่างใกล้ชิด ลงมาอย่างต่อเนื่องไม่เป็นทางการ แต่การมาแต่ละครั้งคิดว่าเขาคงหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นการทำงานแบบเอกชน ทุกอย่างลงทุนต้องมีผลออกมา แต่ครูทุกคนบอกคุ้ม แม้จะเหนื่อย แต่ดี ทำงานแล้วออกมาได้ทั้งผลงานครูแยะและการทำงานเป็นระบบขึ้น” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), การสนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

2) ผลการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ข

การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ข ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบุคคลโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา ชุมชน รวมทั้งสมาชิกของประชาคม ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสรุปผลการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 2 มิติ ดังนี้

2.1) มิติการศึกษา

ผลจากการที่กระบวนการประชาคม ข ได้เข้ามาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ ดังข้อความที่บุคคลหลายฝ่ายได้กล่าวไว้ ดังนี้

“คนในท้องถิ่นกลับมาเรียนในบ้าน ชาวบ้านภูมิใจ ลูกหลานสามารถได้ไปร่วมแข่งขัน และมองว่าโรงเรียนไม่ด้อยกว่าใคร แข่งขันอะไรก็อยู่ลำดับต้น ๆ และลูกหลานได้ออกทีวี มีทีวีมาสัมภาษณ์เด็กได้ไปแข่งขันและชนะเลิศหลายด้าน ทั้งหุ่นยนต์ เด็กมีความสามารถหลายด้าน เช่น คอมพิวเตอร์ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ การเพาะปลูก โรงเรียนไม่ได้เน้นคอมพิวเตอร์อย่างเดียว” (ตัวแทนชุมชน 2, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

“ภาพที่เห็นชัดเจน มองเห็นเป็นรูปธรรม และเห็นการพัฒนาได้รวดเร็ว คือ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม การมีห้องเรียนที่ทันสมัย” (ทหาร 2 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“ความสำเร็จที่มองเห็นชัดเจน เป็นรูปธรรม คือสื่อการสอน คอมพิวเตอร์ เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการเพิ่มขึ้น เด็กที่เคยออกไปเรียนในจังหวัด กลับมาเรียนที่ โรงเรียนแดนไทรพัฒนา(นามสมมติ) เด็กนอกพื้นที่ก็เข้ามาเรียน ปริมาณนักเรียน เพิ่มขึ้นและได้รับการยอมรับ” (กรรมการสถานศึกษา 2, โรงเรียนแดนไทรพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“สิ่งที่น่าภาคภูมิใจ คือการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อาคารสถานที่ มีคนให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ เช่น ทหารเข้ามาช่วยพัฒนาระเบียงวินัย หรือคุณธรรมจริยธรรม มีวัดมาช่วย มีภาคีเครือข่ายเข้ามาช่วยอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งงบประมาณความรู้ โดยเฉพาะบริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) เขาให้โรงเรียนคิดและวางแผนว่าอยากพัฒนาอะไรก็จะช่วยหาวิทยากรหรือจัดอบรมให้ ส่งคนไปดูงาน อบรม” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“นักเรียนทุกคนรู้สึกดีที่มีอุปกรณ์ให้ใช้เท่าทันกับในเมือง และมีเด็กไปเรียนในเมืองลดน้อยลง ปัจจุบันเรียนที่นี่ก็เหมือนกับในเมือง” (นักเรียนโรงเรียนแดนไทรพัฒนา, สันทนาการ, 6 มีนาคม 2551)

“การได้เรียนรู้ ครูจะมีความละเอียด การทำงานมันจะซึมซับไปในตัวเอง อย่างไม่รู้ตัว วัฒนธรรมในองค์กรเปลี่ยน การทำงานรวดเร็วขึ้น มีความชัดเจนของระบบมากขึ้น ระบบราชการส่วนใหญ่มีขั้นตอนมากมาย คิดขั้นต่างๆ แต่พอได้ทำงานร่วมกับบริษัทรักเมืองไทยแล้วได้นำระบบเอกชนมาใช้ ทำให้การทำงานราบรื่นรวดเร็ว ครูทำงานได้คล่อง ย่นระยะเวลาทำงาน ทำให้ได้ผลงาน การทำงานส่วนใหญ่เน้นการวางแผนที่ชัดเจน และทำตามแผน แตกต่างจากเมื่อก่อน” (ครูโรงเรียนแดนไทรพัฒนา (นามสมมติ), สันทนาการ, 6 มีนาคม 2551)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

ภาพรวมของโรงเรียน ผลของการพัฒนาโรงเรียนแดนไทรพัฒนาซึ่งเป็นโรงเรียนเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ข พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากมาย ดังนี้

- ด้านคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีคุณภาพการศึกษาดีขึ้น โดยสิ่งที่ชี้วัดได้ชัดเจน คือ โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา (สมศ.) ทุกด้าน คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดย การนำลูกหลานกลับมาเรียนยังท้องถิ่นของตน

- ด้านความพร้อมด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคารและห้องเรียนในการจัดการเรียนการสอน พบว่าโรงเรียนได้รับการสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย มีห้องเรียนที่พร้อมในการ จัดการเรียนการสอน เช่น การมีห้องคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย มีระบบการสืบค้นข้อมูลและการ ติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็ว อีกทั้งครูผู้สอนมีสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

- ด้านวัฒนธรรมองค์กร การพัฒนาของประชาคมที่มีแนวคิดให้โรงเรียนเป็นองค์กร เอื้อการเรียนรู้ โดยการฝึกให้ครู นักเรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ สามารถทำงานเป็นทีม มีการ จัดระบบการเรียนและการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งการเป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้ทำให้ครู และนักเรียน เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงาน มีการทำงานที่เป็นระบบ มีการวางแผนที่ชัดเจน ทำให้ครู สามารถทำงานได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

ด้านผู้บริหาร และครู ผลการพัฒนาทำให้ผู้บริหารและครูเกิดการเรียนรู้และเกิดการ พัฒนา ดังนี้

- ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีโอกาสที่ดีในการได้รับการพัฒนาจากวิทยากรที่เก่ง และเชี่ยวชาญจากหลากหลายหน่วยงานซึ่งเป็นหน่วยงานชั้นนำ และหาโอกาสในการเรียนรู้ได้ด้วย ยาก ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาคมที่มีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายการทำงาน ระดับประเทศ เนื่องจากหน่วยงานชั้นนำย่อมมีตารางเวลาในการทำงานมาก ประกอบกับต้อง ใช้งบประมาณสูงในการจัดจ้างหรือจัดหา ทำให้การพัฒนาโดยภาครัฐเพียงอย่างเดียวบางครั้งไม่ สามารถจัดหาได้เนื่องจากต้องลงทุนสูง

“การพัฒนาครู ทำให้ครูได้รับโอกาสในการเรียนรู้กับวิทยากรระดับประเทศ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณที่สูงกว่าอัตราราชการ ใช้งบประมาณของราชการคง ไม่ได้ ทำให้ได้โอกาสมาก และการประสานงานที่ดีของบริษัทรักเมืองไทยทำให้ได้ โอกาสดีๆ ในการไปศึกษาดูงาน ได้ไปดูงานโรงเรียนที่เก่งๆ เช่น โรงเรียนที่เน้นการ สอนที่เป็นโครงการ การพัฒนาสมองหรือ Brain base learning โอกาสคนได้เข้าไป ดูน้อยนะ แต่โรงเรียนของเราได้รับโอกาสเข้าไปเรียนรู้ ซึ่งโชคดี เกิดจากการใช้ เครือข่ายของทางผู้สนับสนุน หรือ โรงเรียนสัตยาสัย โรงเรียนวชิราวุธ สามเสน ได้ ไปเยอะ ซึ่งการพัฒนานั้นเขาให้เราเสนอ ว่าครูสนใจอยากเรียนรู้อะไรเมื่อเขา พิจารณาแล้วเห็นว่าสมเหตุสมผลก็จะได้รับการสนับสนุน” (ครูโรงเรียนแดนไกล พัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

- ผู้บริหารและครูมีโอกาสไปศึกษาดูงานตามสิ่งที่ครูสนใจอยากศึกษาเรียนรู้ โดยสามารถออกแบบ และวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการประชาคม ข จะให้ครูนำเสนอ หลักการและเหตุผลก่อนที่จะพิจารณาให้การสนับสนุน นั้นแสดงให้เห็นว่า การทำงานทุกฝ่ายมีอิสระในการคิด และลงมติกันด้วยเหตุผล

- ผู้บริหารและครูนำความรู้ที่ได้จากการพัฒนาของประชาคมมาพัฒนาการทำงาน และการพัฒนาตนเอง เช่น ผู้บริหารมีการบริหารจัดการแบบองค์กรเอื้อการเรียนรู้ ผู้บริหารช่วยเอื้ออำนวยให้ครู และผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนครูนั้นได้นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ นอกจากนั้นครูส่วนหนึ่งได้ทุ่มเทร่างกายแรงใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่และนำความรู้นั้นมาใช้ในการเรียนการสอนอยู่เสมอ

- ครูมีเครือข่ายการทำงานและเครือข่ายทางวิชาการร่วมกัน เนื่องจากครูได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูต่างโรงเรียน ได้ร่วมกิจกรรม สัมมนาต่างๆ ในบรรยากาศที่เป็นกึ่งวิชาการ ไม่ขู่บังคับให้เข้าอบรมหรือให้กิจการงาน แต่เป็นบรรยากาศที่ให้ครูได้คิด ได้เรียนรู้ ได้วางแผนและออกแบบการสัมมนาด้วยตนเอง ซึ่งการพัฒนาครูลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดผลงานหรือความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

“ครูได้ไปศึกษาดูงาน และได้นำความรู้สิ่งที่ไปดูมาเล่าให้ฟัง หรือนำมาช่วยกันพัฒนา หรือนำมาพัฒนาในการเรียนการสอน เช่น การทำ brain gim การเรียนการสอนก็มีความทันสมัย มีการเปลี่ยนแปลง นักเรียนชอบ” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

ด้านนักเรียน ผลจากการพัฒนาการศึกษาของกระบวนการประชาคม ข ทำให้นักเรียนได้รับโอกาสที่ดีในการเรียนรู้ส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนา ดังนี้

- นักเรียนทุกคนในโรงเรียนจะมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งกล้าคิด กล้าทำ มีเอกลักษณ์ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

- นักเรียนทุกคนจะได้รับการเรียนรู้เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ต นักเรียนจะใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงาน นำเสนองานและในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ได้

- นักเรียนในโรงเรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี ทำงานร่วมกับบุคคลภายนอกและบุคคลอื่นๆ ได้เนื่องจากการเรียนการสอนของครูมีกระบวนการฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม

“เด็กได้รับการพัฒนา ทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก นอกจากพัฒนาการเรียนการสอนของครูแล้ว” (สมาชิกประชาคม 6, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“นักเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมการทำงาน เช่น โครงการถนนเด็กเดิน มีเทศบาลให้การสนับสนุน นักเรียนได้มีโอกาสนำสิ่งที่ตนเองหรือแสดงความสามารถของตนเอง” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม 6 มีนาคม 2551)

“เด็กนักเรียนเขาก็มีเอกลักษณ์ของบุคคลแห่งการเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง และสามารถที่จะหาข้อมูลต่างๆ จากอินเทอร์เน็ตได้....เขาสามารถทำงานกันเป็นทีม และมีระบบของการทำงาน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งสู่สังคม ณ วันนี้เขาสามารถที่จะออกไปทำงานร่วมกันได้” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

นักเรียนมีเป้าหมายชีวิตมากขึ้น นั่นคือ บางคนจบไปแล้วต้องการมีงานทำ สามารถที่จะทำงานได้และบางคนต้องการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาก็สามารถสอบเรียนต่อได้จำนวนมากขึ้นในแต่ละปี เริ่มจากปี 2546 สอบได้ 16 คน ปี 2547 สอบได้ 28 คนและ ปี 2548 สอบได้ 36 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงการมีเหตุการณ์ที่ดีขึ้นซึ่งผู้เรียนและสมาชิกประชาคมได้สะท้อนข้อมูล ดังนี้

“ช่วยแก้ปัญหาการศึกษา คือนักเรียนไม่ต้องไปเรียนนอกสถานที่ ต้องนั่งรถดูไปเรียนในเมือง กลับมาเรียนที่นี่ เด็กที่จบจากที่นี่แล้วสามารถสอบติดในมหาลัยที่มีชื่อเสียงได้มากขึ้น” (กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“ตัวชี้วัดสำคัญที่ทำให้เห็นถึงความสำเร็จ คือ เด็กนักเรียน มีอัตราการเข้ามหาวิทยาลัยมากขึ้น มีการเข้าเรียนต่อมากขึ้น สามารถเข้ามหาวิทยาลัย top five ได้ เด็กมีเป้าหมายในการเรียนและมีเป้าหมายชีวิตมากขึ้น รู้คิดและรู้คุณค่าตัวเองมากขึ้น อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” (ครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“นักเรียนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ ได้ดูงาน เปิดโลกทัศน์ ได้ทุนการศึกษา ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน หรือ การอบรมวินัยจากทหารทำให้ดูเข้มแข็ง และจริงจังดี” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“เป็นการสร้างโอกาส ได้คอมพิวเตอร์เข้ามา เป็นการสร้างรากฐานดี ทำให้ได้เรียนรู้โลกกว้างมากขึ้น นักเรียนได้โอกาสไปศึกษาดูงานข้างนอก ดูงานมหาวิทยาลัย ทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาต่อ” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“นักเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมการทำงาน เช่น โครงการถนนเด็กเดิน มีเทศบาลให้การสนับสนุน นักเรียนได้มีโอกาสนำสิ่งที่ตนเองหรือแสดงความสามารถของตนเอง” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

ด้านผู้ปกครองและชุมชน

“สิ่งที่น่าภาคภูมิใจ คือ คนในอำเภอมองโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) เปรียบเหมือนโรงเรียนในกรุงเทพ เพราะมีเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอนพร้อม ครูก็มีความรู้ความสามารถ เปรียบเหมือนโรงเรียนในเมืองแล้ว และได้เปรียบในเรื่องสิ่งแวดล้อม นักเรียนที่จบ ม.6 ประสบความสำเร็จมากในการสอบเรียนต่อ และสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน ด้านกีฬาก็มีชื่อเสียง” (ตัวแทนชุมชน 3, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2551)

“เมื่อทำประชาคมและพัฒนาสิ่งที่สังเกตได้คนที่ส่งลูกไปเรียนในเมือง ก็ยังเอาลูกกลับมาเรียนที่นี่ ขับรถแล้วไม่ผ่านหน้าโรงเรียนไป ทำให้โรงเรียนมีคนอยากเรียนมากขึ้น มีน้อยสัก 10 % ที่ไปเรียนที่อื่น” (ครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“ชุมชนให้ความสำคัญกับโรงเรียน แม้ว่าชุมชนจะช่วยโรงเรียนมานาน แต่เป็นลักษณะ การใช้สถานที่ หรือมีงานไปร่วม ปัจจุบันการให้ความช่วยเหลือแตกต่างกัน จะมาร่วมคิด ร่วมทำมากขึ้น และช่วงหลังชุมชนที่ส่งเด็กที่ไปเรียนต่างถิ่น เช่น จันทบุรี ชลบุรี ลดลง ก็กลับมาเรียนที่โรงเรียนเนื่องจากชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนว่าพัฒนาดีขึ้น ซึ่งโรงเรียนก็ต้องดำเนินการพัฒนากันไป ชุมชนพอใจที่โรงเรียนมีการพัฒนาขึ้น” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“มีผู้ปกครองเข้ามารับฟังผลการเรียนของลูก หลานจำนวนมากขึ้น ทำให้โรงเรียนและครูมีการพบปะกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมีความเข้มแข็ง” (นักเรียนโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

“ผู้ปกครองได้เห็นผลงานเด็กๆ จากการจัดนำเสนอผลงานโชว์ให้ผู้ปกครอง และจากการที่ลูกได้ไปทำงานให้เห็นที่บ้าน นำไปปฏิบัติที่บ้าน หรือเห็นสิ่งประดิษฐ์ที่ทำกันขึ้นมา เช่น การทำเครื่องบินก็ให้เห็นเด็กทำ บินกันว่อนในชุมชน” (ตัวแทนชุมชน 2, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

“เด็กกลับมาเรียนในอำเภอ ไม่เข้าไปเรียนในเมืองแล้ว นอกจากกลับมาเรียน ผลพลอยได้คือ ได้อยู่ใกล้พ่อแม่ มีความอบอุ่นมากขึ้น และดีกว่า ถ้าไปเรียนในเมือง ก็ต้องตื่นแต่เช้า ไม่ได้เจอพ่อแม่ ความผูกพันกันน้อยลง พอกลับมาเรียนที่นี้ ก็มีเวลา ได้ใกล้ชิดพ่อแม่มากขึ้น พ่อแม่ก็ได้ดูแลเต็มที่ เด็กตั้งใจเรียน ที่ไหนก็ดี” (ตัวแทน ชุมชน 3, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

ข้อความข้างต้นเป็นผลของการพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมที่มีผลกระทบต่อตัว ผู้ปกครองและชุมชนซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

- ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการศึกษาโดยได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมติดตามผลและร่วมชื่นชมผลการศึกษากับโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ผู้ปกครอง ชุมชน มีโอกาสใกล้ชิดกับโรงเรียน โดยได้มาร่วมเวทีประชาคม ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนในวันสำคัญ และร่วมติดตามผลงาน และผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตลอด เนื่องจากโรงเรียนจะจัดงาน พบผู้ปกครอง และให้ผู้ปกครองได้ร่วมรับรู้ผลการเรียนของลูกหลาน ซึ่งผู้ปกครองจะเข้าร่วม กิจกรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจากการสังเกตภาคสนามซึ่งตรงกับวันที่ผู้ปกครองมารับผลการศึกษา ของโรงเรียน พบว่าผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากเต็มหอประชุม ส่วนงานวันเด็กแห่งชาติปี 2551 นั้นมีผู้ปกครอง พระสงฆ์ แกนนำชุมชน และแกนนำท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมกันอย่าง มากมาย สังเกตว่ามีผู้คนหลากหลายภาคส่วนเข้าร่วมงานจำนวนมาก

- ชุมชนมีความพึงพอใจกับผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน เนื่องจากมองว่า การศึกษาสามารถตอบโจทย์ท้องถิ่นที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรู้พื้นฐานในการที่จะสอบ เรียนต่อ ไปประกอบอาชีพ นักเรียนได้เรียนรู้เครื่องมือที่ทันสมัยตามยุค ขณะเดียวกันผู้เรียนได้ เรียนรู้เรื่องอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง เช่น นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการปลูกปาล์ม สกัดน้ำมันปาล์ม การปลูกยาง

- ผู้ปกครองและชุมชนมีเป้าหมายเกี่ยวกับการศึกษาของท้องถิ่นที่ชัดเจนมากขึ้น คือ การพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามหลักของการศึกษาชาติแล้ว และการศึกษาที่ตอบสนองความ เป็นท้องถิ่น และภูมิสังคม เช่น การมีแนวคิดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในภาษาที่สาม คือ ภาษาของ ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา และการพัฒนาการศึกษาที่ไม่ใช่แค่ให้เด็กได้เรียนต่อในอุดมศึกษา ต้องมองให้เห็นถึงเด็กบางกลุ่มที่ไม่มีโอกาส แต่ต้องการมีงานทำและควรเป็นงานที่จะทำได้ดีใน ท้องถิ่นด้วย

- ผู้ปกครองเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของตน เป็นโรงเรียนที่ดี มีคุณภาพอยู่ใกล้บ้าน สามารถเทียบเคียงกับโรงเรียนที่อยู่ในเมืองใหญ่ได้ ส่งผลให้เกิดการลดการ ส่งลูกไปเรียนต่อในโรงเรียนในเมืองใหญ่ ทำให้มีอัตราการกลับมาเรียนในโรงเรียนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบทางอ้อมคือทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น อยู่ใกล้ชิดกันขึ้น

2.2) มิติทางสังคม

การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ข ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติทางสังคม ดังนี้

- ด้านความสัมพันธ์ พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นที่เข้ามาคิด มาวางแผนการพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานของตนเอง มาทำสิ่งที่ดีที่ชอบ ได้มีโอกาสในการพบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโอกาสของอาชีพและสังคมของลูกหลาน ขณะเดียวกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สามารถเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชนที่มองโรงเรียนเป็นสถานที่ราชการมาเป็นสถานที่ที่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันเป็นเจ้าของ ต้องช่วยกันดูแลและช่วยเหลือ ขณะเดียวกันก็เป็นการเปลี่ยนการทำงานของโรงเรียนที่เปิดพื้นที่ให้บุคคล องค์กรภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการทำงานร่วมกับชุมชนและพานักเรียนไปเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชนของตนเอง นอกจากนั้นการมีโรงเรียนดีใกล้บ้านทำให้ผู้ปกครองนำลูกหลานกลับมาเรียนยังโรงเรียนในท้องถิ่นของตน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีความอบอุ่น สมบูรณ์โดยการที่พ่อแม่ลูกได้อยู่กันพร้อมหน้าซึ่งส่งผลให้ปัญหาสังคม ปัญหาพฤติกรรมเด็กลดลงไปพร้อมกัน ส่วนความสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยงาน ภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น หน่วยงานทหารต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม สามารถประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอยืมอุปกรณ์ได้ เป็นต้น

“การรู้จักหรือปฏิสัมพันธ์ที่ดี ก็จะทำให้ประสานงานกันง่าย บางครั้งผลงานด้านธุรการ เช่น ขอรด ไม่ต้องส่งหนังสือขึ้นตอนอะไรมากมาย อาจโทรศัพท์ประสานเบื้องต้น ก็ลดขั้นตอน ก็จะง่ายขึ้น หน่วยต่างๆ ก็ต้องฟังโรงเรียน โรงเรียนก็ฟังทหารหรือองค์กรต่างๆ ก็ต้องฟังหากันตลอด” (ทหาร 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2551)

“ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน ดีขึ้น ผู้ปกครองให้ข้อมูลกับโรงเรียน เกิดการประสานงาน ครูลงชุมชนทำกิจกรรมได้รับการสนองตอบจากชุมชน มีนักเรียนไปทำงานร่วมกับชุมชน ทำสิ่งแวดล้อมกับชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนได้ ชุมชนได้เข้าโรงเรียน เช่น ได้เข้าไปร่วมประชุม หรือทำกิจกรรมด้วยกัน” (กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

- ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การพัฒนาโดยกระบวนการประชาคม ข จะทำให้ชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น รวมถึงองค์กรภายนอกท้องถิ่นได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการศึกษา ร่วมวิเคราะห์วิพากษ์ และเสวนาด้านวิชาการกันมากขึ้น จากข้อมูลพบว่า การให้

ความร่วมมือของชุมชนในอดีตมีประมาณร้อยละ 20 -30 ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80 โรงเรียนมีกิจกรรมหรือมีงานต่าง ๆ ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือกันเต็มที่ เนื่องจากตระหนักถึงความเป็นเจ้าของสมบัติของชุมชนร่วมกัน ซึ่งลักษณะความร่วมมือก็มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มักจะให้การสนับสนุนทรัพยากรมาเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด เข้ามาดูแลการพัฒนาให้การสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ ทรัพยากรคน ทุน และมาร่วมติดตามผลการพัฒนาทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และจากการสังเกตในวันรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ พบว่าผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการร่วมรับฟังผลการเรียนและเข้ามาแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กร่วมกับครูอาจารย์จำนวนมากและเสียงสะท้อนของครูซึ่งแสดงให้เห็นถึงความประหลาดใจในจำนวนผู้ปกครองที่เข้าร่วมรับฟังเต็มหอประชุม และอยู่ร่วมการพบปะกับครูประจำชั้น เป็นต้น

“เห็นได้ชัดก็คือความไว้วางใจของชุมชน เวลาที่มีกิจกรรมเขาก็จะไว้วางใจในการทำงานของพวกเรา แม้เรื่องในการทำเมืองนำอยู่เขาก็ไว้วางใจให้เราเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง แต่เราก็ไม่ปฏิเสธว่าใครคนใดคนหนึ่งจะต้องทำแต่เราก็ทำงานร่วมกันเป็นทีม” (ผู้อำนวยการโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2551)

“ชุมชนมองว่าโรงเรียนเป็นของเขามากขึ้น มีความเป็นเจ้าของมากขึ้น โรงเรียนขอความร่วมมืออะไรผู้ปกครองโรงเรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น แตกต่างจากแต่ก่อนมาก ที่ไม่ให้ความสนใจในการศึกษาของลูก มัวแต่ทำงาน จากเข้าร่วม 20 - 30% กลายเป็น 80% เทศบาลก็รู้แนวทางในการพัฒนาการศึกษา ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ผู้ปกครองรู้และใส่ใจการศึกษาของลูกมากขึ้น เริ่มมีส่วนเป็นเจ้าของ เนื่องจากโรงเรียนเห็นความสำคัญและรับฟังเสียงของชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนก็ใส่ใจโรงเรียนมากขึ้น” (ครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สอนทนากลุ่ม 6 มีนาคม 2551)

- ด้านวัฒนธรรมของการทำงาน พบว่า ระบบการทำงานรวมถึงวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากกระบวนการประชาคมได้มีการนำยุทธศาสตร์องค์กรเอื้อการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนา จึงทำให้กระบวนการประชาคมและโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาโดยการพัฒนาค้น พัฒนาระบบงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงส่งผลให้คนเกิดวัฒนธรรมการทำงานใหม่ได้แก่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกประชาคม และครู บุคลากรในโรงเรียนทำให้สมาชิกประชาคมรวมทั้งบุคลากร ครู นักเรียน เป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ มีระบบการทำงานที่มีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาการทำงาน มีการทำงานเป็นระบบ มีการทำงานเป็นทีม และทำให้เกิดเครือข่ายการทำงาน ได้พัฒนาความรู้ที่นอกเหนือจากวิชาชีพของตนเอง รวมทั้งเกิดวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาที่กว้างไกล และมีวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม

เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และช่วยกันรักษา พัฒนาสมบัติของชุมชน ร่วมกัน

- ด้านภาวะผู้นำ พบว่า ในการพัฒนาครั้งนี้มีผู้นำจาก 2 ส่วน คือ จากองค์กร ภายนอกท้องถิ่นและบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งจุดร่วมของผู้นำได้แก่การมีวิสัยทัศน์การพัฒนาที่อาศัย ชุมชนเป็นฐาน ดังเช่น การมีแนวคิดการพัฒนาของบริษัทรักถิ่นไทย (นามสมมติ) ที่เน้นการให้คน ในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของการศึกษาอย่างแท้จริงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ขณะที่ผู้นำใน ท้องถิ่นเองเป็นผู้นำที่เน้นการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนเป็นฐานเดิมและเป็นผู้ที่ทำงานใกล้ชิด ชุมชน เมื่อได้มาร่วมมือในการพัฒนาครั้งนี้ทำให้ผู้นำทั้งสองที่ต้องทำงานแบบประสานและนำจุด แข็งของแต่ละหน่วยงานมาร่วมในการพัฒนา โดยมีหลักการทำงานแบบเพื่อนร่วมงาน ถ้อยทีถ้อย อาศัยกัน ใครมีทรัพยากรที่เข้มแข็งตรงไหน ก็นำเข้ามาร่วมสนับสนุน ขณะที่ท้องถิ่นก็มีจุดแข็งใน การเป็นคนใน ย่อมรู้ดีถึงความต้องการของคนในท้องถิ่นก็นำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันจึงทำ ให้การทำงานประสบความสำเร็จ

2.2.5 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกระบวนการ ประชาคม ข ในพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

1) ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยที่สนับสนุนให้กระบวนการประชาคม ข สามารถพัฒนาการศึกษาได้บรรลุ วัตถุประสงค์ของกระบวนการประชาคม สามารถวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

1.1.) ปัจจัยด้านแกนนำประชาคม ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ กระบวนการประชาคมเกิดรวมตัวกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการ ประชาคม ข มีแกนนำจากภายนอกท้องถิ่น และภายในท้องถิ่นที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา ให้เกิดขึ้นกับบุคคลทั่วไป ซึ่งสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะสำคัญของผู้นำจากทั้งสองส่วน ดังนี้

แกนนำในท้องถิ่น มีคุณลักษณะ ดังนี้

- มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำ
- เป็นที่ศรัทธา เคารพนับถือของคนในท้องถิ่น
- เป็นผู้มีจิตสำนึกทางสังคมสูง
- เป็นผู้มีวิสัยทัศน์หรือมุมมองที่กว้างไกล โดยมองประโยชน์ของคนใน ท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง
- มีหน้าที่การงานที่เอื้อต่อการสนับสนุน
- มีความพร้อมทั้งด้านทุนและทรัพยากร
- เป็นผู้มีเครือข่ายและสามารถประสานเครือข่ายเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา การศึกษาได้อีกมากมาย

- เป็นผู้ร่วมงานและทำงานแบบมีส่วนร่วมได้
- แกนนำจากภายนอกท้องถิ่น มีคุณลักษณะ ดังนี้**
- เป็นบุคคล หรือองค์กรก็ได้ ที่มีความพร้อมทางด้านทุนและทรัพยากร
  - มีแนวความคิดพัฒนาแนวใหม่
  - มีความรู้หรือประสานผู้รู้ให้มาช่วยการพัฒนาได้
  - มีเครือข่ายการทำงานที่กว้างขวาง
  - มีระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมได้ดี
  - มีแนวความคิดพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

1.2) การมีองค์กรภายในท้องถิ่นที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายการศึกษาที่ชัดเจนและให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ที่จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นเนื่องจากการตอบสนองความต้องการของคนใน หรือคนที่เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง

1.3) การมีเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่อง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมาชิกประชาคมได้พบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการสร้างโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม ซึ่งการได้แลกเปลี่ยนกันบ่อย ๆ จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม เมื่อมีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นทุกฝ่ายก็จะมาร่วมเสนอความคิดและร่วมกันแก้ไข กระบวนการประชาคมก็จะเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นในสังคมชุมชน หรือประชาคมก็สามารถแก้ปัญหา ร่วมกัน เกิดการพึ่งตนเองได้

1.4) การมีสมาชิกของกระบวนการประชาคมที่หลากหลาย เช่น การมีหน่วยงาน ทหาร หน่วยงานท้องถิ่น พระสงฆ์ เข้าร่วมการพัฒนาทำให้มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายและการมีวัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาได้เป็นอย่างดี

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

2.1) การไม่มีองค์กร หรือหน่วยงานที่เป็นศูนย์ประสานหลักของประชาคมจึงเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งการประสานงานบางครั้งต้องใช้ระยะเวลา หรือกำลังคนในการทำงาน เช่น การโทรศัพท์ประสาน การรับและส่งหนังสือราชการ เป็นต้น

2.2) กฎและระเบียบของสมาชิกประชาคมบางหน่วยงานไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามาสนับสนุน เช่น กฎระเบียบการใช้งบประมาณของเทศบาลที่ทำให้ไม่สามารถนำงบประมาณมาใช้ในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่เนื่องจากโรงเรียนไม่อยู่ในสังกัด

2.3) วาระหรือความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เป็นสมาชิกประชาคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่รับผิดชอบงาน เช่น หน่วยงานทหาร หรือหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีวาระการทำงานเมื่อครบกำหนดต้องมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการทำงานที่ไม่ต่อเนื่อง

“อุปสรรค ในการเข้าไปช่วยงานของท้องถิ่น ก็มีติดระเบียบงบประมาณ บางส่วนก็ไปช่วยไปไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องของกระทรวงศึกษา แต่จะช่วยและทำใน ข้อตกลงบางอย่าง แต่ก็พยายามช่วย ทำด้วยใจ ช่วยตามอัตภาพ สิ่งที่ได้ช่วยได้และถูก ระเบียบก็ช่วยได้” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

2.3 การเปรียบเทียบกระบวนการประชาคม ก และ ข

จากการศึกษากระบวนการประชาคม ก และกระบวนการประชาคม ข ในจังหวัดไทย เจริญพบว่ากระบวนการเกิดกระบวนการประชาคม การทำงานของกระบวนการประชาคม และการ พัฒนาของกระบวนการประชาคมทั้งสองแห่งมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถ เปรียบเทียบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบกระบวนการประชาคม ก และ ข

ประเด็น	กระบวนการประชาคม ก	กระบวนการประชาคม ข
1. ข้อมูลพื้นฐาน กระบวนการประชาคม	- การรวมกันของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน เมืองของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) - โรงเรียนเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนา โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดที่อยู่ ใกล้กัน 3 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียน พัฒนา 1 โรงเรียนเครือข่าย 1 และ เครือข่าย 2 (นามสมมติ)	- การรวมตัวกันของคนกลุ่มหนึ่งใน ชุมชนชนบทของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) - โรงเรียนเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนา โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ ได้แก่ โรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ)
2. เงื่อนไขการเกิด กระบวนการประชาคม	1. แกนนำและบุคคลในท้องถิ่นมี ศักยภาพในการทำงาน 2. ประชาคมในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง และมีการก่อตัวยาวนาน 3. ท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์การให้ ความสำคัญกับการศึกษา	1. องค์กรภายนอกท้องถิ่นเข้ามากระตุ้น ให้เกิดการรวมตัวกัน 2. การจัดเวทีประชาคม 3. ผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพในการทำงาน 4. ท้องถิ่นมีบทเรียนด้านเศรษฐกิจและ สังคมเป็นสิ่งเตือนใจ
3. ขั้นตอนการเกิด กระบวนการประชาคม และโครงสร้างการบริหาร จัดการ	มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นการรับรู้ปัญหา 2. ขั้นการก่อรูปอุดมการณ์พัฒนา ร่วมกัน 3. ขั้นการรวมกลุ่มเป็นกระบวนการ ประชาคม	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นการสะท้อนปัญหาสู่สังคมและเสาะ แสวงหาภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งเข้าร่วม กระบวนการประชาคม 2. ขั้นการจัดเวทีประชาคมเพื่อระดม สมาชิกร่วมอุดมการณ์ 3. ขั้นการรวมกลุ่มเป็นกระบวนการ ประชาคม

ประเด็น	กระบวนการประชาคม ก	กระบวนการประชาคม ข
	<p><u>โครงสร้างการบริหารจัดการ</u></p> <p>- รวมตัวกันแบบหลวม ๆ ในรูปคณะกรรมการ โดยมีแกนนำเป็นบุคคลในท้องถิ่น มีภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมถิ่นไทย (นามสมมติ) เป็นศูนย์ประสาน</p>	<p><u>โครงสร้างการบริหารจัดการ</u></p> <p>- การรวมตัวแบบหลวม ๆ ในรูปของคณะกรรมการ โดยมีแกนนำเป็นบุคคลภายนอกท้องถิ่น ได้แก่ บริษัทรักเมืองไทย (นามสมมติ) และแกนนำภายในท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ) โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์ประสาน</p>
3. การทำงานของประชาคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใช้วิธีการประชุมในการสร้างความเข้าใจและวางแผนการทำงาน 2. การระดมทุนและทรัพยากร 3. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาคม 4. การจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5. ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานที่หลากหลาย เช่น ยุทธศาสตร์การทำงานแบบร่วมมือ การพัฒนาโดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ และการนำเครือข่ายของสมาชิกประชาคมเข้าร่วมการทำงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้เวทีประชาคมเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงาน 2. การระดมทุนและทรัพยากร 3. การสร้างให้ประชาคมเป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้ 4. ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานที่หลากหลาย เช่น ยุทธศาสตร์การทำงานแบบเพื่อนร่วมงาน การทำงานแบบมีส่วนร่วมและยุทธศาสตร์การนำศักยภาพที่เข้มแข็งของแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการพัฒนา และการนำเครือข่ายของสมาชิกประชาคมเข้าร่วมการทำงาน
4. การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม	<p>การพัฒนาตามแผนการพัฒนาของกระบวนการประชาคมเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพัฒนา 1 ได้แก่ การที่โรงเรียนได้รับความสนใจจากนักเรียนและผู้ปกครองน้อย ทำให้ส่งลูกหลานเข้าเรียนต่อน้อย ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของโรงเรียน 2. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง 2 โรงเรียน ได้แก่ การได้รับความนิยมเรียนมากจนไม่สามารถรองรับนักเรียนได้ทั้งหมด ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่น จึงต้องแก้ปัญหาาร่วมกันทั้ง 3 โรงเรียน ซึ่งประชาคมได้เข้ามาร่วมกัน 	<p>การพัฒนาตามแผนการปฏิบัติงานโดยการหลอมรวมแผนของโรงเรียน แผนของประชาคม และแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนในฝันของภาครัฐเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นแผนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงเท่าเทียมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองใหญ่ และสามารถจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งกระบวนการประชาคมได้ดำเนินการพัฒนา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาครู ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาคม ข ให้ความสำคัญโดยการให้ครูเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการพัฒนา

ประเด็น	กระบวนการประชาคม ก	กระบวนการประชาคม ข
	<p>แก้ปัญหาโดยดำเนินการพัฒนา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาความพร้อมให้กับโรงเรียนที่มีปัญหาวิกฤต ได้แก่ การพัฒนาโรงเรียนพัฒนา 1 โดยการสร้างความพร้อมด้านห้องเรียน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน 2. พัฒนาบุคลากร โดยนำโรงเรียนเครือข่าย 1 และเครือข่าย 2 เข้าร่วมพัฒนา โดยใช้ชื่อว่า การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียนหลัก หรือ "Big Three schools" 3. ให้การสนับสนุนโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองโรงเรียน โดยการเพิ่มในส่วนที่ขาด เช่น การสนับสนุนจำนวนคอมพิวเตอร์เพิ่มเติมเนื่องจากจำนวนนักเรียนมาก อัตราการใช้ของนักเรียนมีมาก 	<p>ด้วยตนเอง</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. การปรับปรุงห้องเรียน ห้องปฏิบัติการให้มีความทันสมัยและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน 3. การจัดซื้อสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีในการเรียนการสอนให้กับโรงเรียน 4. การพัฒนาผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยตรง ซึ่งกิจกรรมจัดขึ้นจัดโดยโรงเรียนและกระบวนการประชาคมจัดและนำนักเรียนเข้าร่วมเรียนรู้

จากตารางการเปรียบเทียบการวิเคราะห์กระบวนการประชาคม ก และ ข ซึ่งเป็นกระบวนการประชาคมที่เกิดขึ้นในจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) เป็นจังหวัดที่มีกระบวนการประชาคมเข้มแข็ง กระบวนการประชาคมทั้งสองมีเป้าหมายการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันคือ การพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น แม้ว่ากระบวนการประชาคม ก จะมีจุดเน้นไปที่การแก้ปัญหาการศึกษาในโรงเรียนพัฒนา 1 และโรงเรียนเครือข่าย 1 และ 2 และต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมกัน ในขณะที่กระบวนการประชาคม ข นั้นต้องการที่จะยกระดับคุณภาพให้สูงเท่าเทียมกับโรงเรียนในเมือง และต้องการพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยที่กระบวนการประชาคมทั้งสองแห่งเกิดขึ้นในพื้นที่และบริบทที่แตกต่างกัน

กระบวนการประชาคม ก นั้นเกิดขึ้นในชุมชนเมืองของจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) ส่วนกระบวนการประชาคม ข นั้นเกิดขึ้นในชุมชนชนบทห่างไกลจากตัวจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ) พื้นที่ติดกับชายแดน ซึ่งโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาในกระบวนการประชาคม ก เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกัน 3 โรงเรียน ส่วนประชาคม ข พัฒนาโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอเพียง 1 โรงเรียน

การวิเคราะห์เงื่อนไขการเกิดกระบวนการประชาคม ก และ ข นั้นพบว่า กระบวนการประชาคม ก มีเงื่อนไขการเกิดกระบวนการประชาคมทั้งหมด 3 ข้อ และกระบวนการประชาคม ข มีเงื่อนไขทั้งหมด 4 ข้อ ซึ่งมีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

เงื่อนไขที่เหมือนกัน กระบวนการประชาคม ก และ ข มีเงื่อนไขที่ทำให้เกิดกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่เหมือนกัน 1 ข้อ ได้แก่ การมีแกนนำในท้องถิ่นมีศักยภาพในการทำงาน ซึ่งแกนนำทั้งสองจะมีคุณลักษณะที่เหมือนกัน คือ การมีภาวะผู้นำสูง เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มีความพร้อมด้านการเงิน สังคม และมีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อสังคมและประโยชน์ของส่วนรวมสูง นอกจากนี้ยังพบว่าประชาคม ก ยังเป็นบุคคลที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดี ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาและหน้าที่การงาน และมีอาชีพการงานที่เอื้อต่อการทำงานเพื่อส่วนรวม และยังเป็นบุคคลที่มีการติดตาม ตรวจสอบ การทำงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนคุณลักษณะของแกนนำในท้องถิ่นของกระบวนการประชาคม ข ซึ่งมีคุณลักษณะเพิ่มเติมได้แก่ การเป็นบุคคลที่มีจิตใจชอบช่วยเหลือ มีสำนึกรักท้องถิ่น มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับทำงานเพื่อส่วนรวม ได้รับรู้ปัญหาของท้องถิ่น และได้คลุกคลีกับคนในท้องถิ่นอยู่เสมอ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นที่มีความเหมือนและความเฉพาะของแกนนำที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำงานของประชาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

เงื่อนไขที่แตกต่างกัน กระบวนการประชาคม ก และ ข มีเงื่อนไขที่ทำให้เกิดกระบวนการประชาคมที่มีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการประชาคม ก มีเงื่อนไขที่ทำให้เกิดกระบวนการประชาคมแตกต่างจากกระบวนการประชาคม ข มี 2 เงื่อนไข ได้แก่ การมีประชาคมในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและมีการก่อตัวยาวนาน และเงื่อนไขท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์การให้ความสำคัญกับการศึกษา ส่วนกระบวนการประชาคม ข มี 3 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขขององค์กรภายนอกท้องถิ่นเข้ามามีส่วนให้เกิดการรวมตัวกัน เงื่อนไขการจัดเวทีประชาคม และเงื่อนไขท้องถิ่นมีบทเรียนด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งเตือนใจ

การทำงานของกระบวนการประชาคมนั้น พบว่า กระบวนการประชาคม ก และ ข มีวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป ได้แก่ กระบวนการประชาคม ก นั้นจะใช้การประชุมเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ การวางแผนและกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มีการระดมทุน และทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งการทำงานได้ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานแบบร่วมมือกันและใช้จุดแข็งของแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการดำเนินงาน ขณะเดียวกันประชาคมได้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในกระบวนการประชาคมเพื่อที่จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่สูง

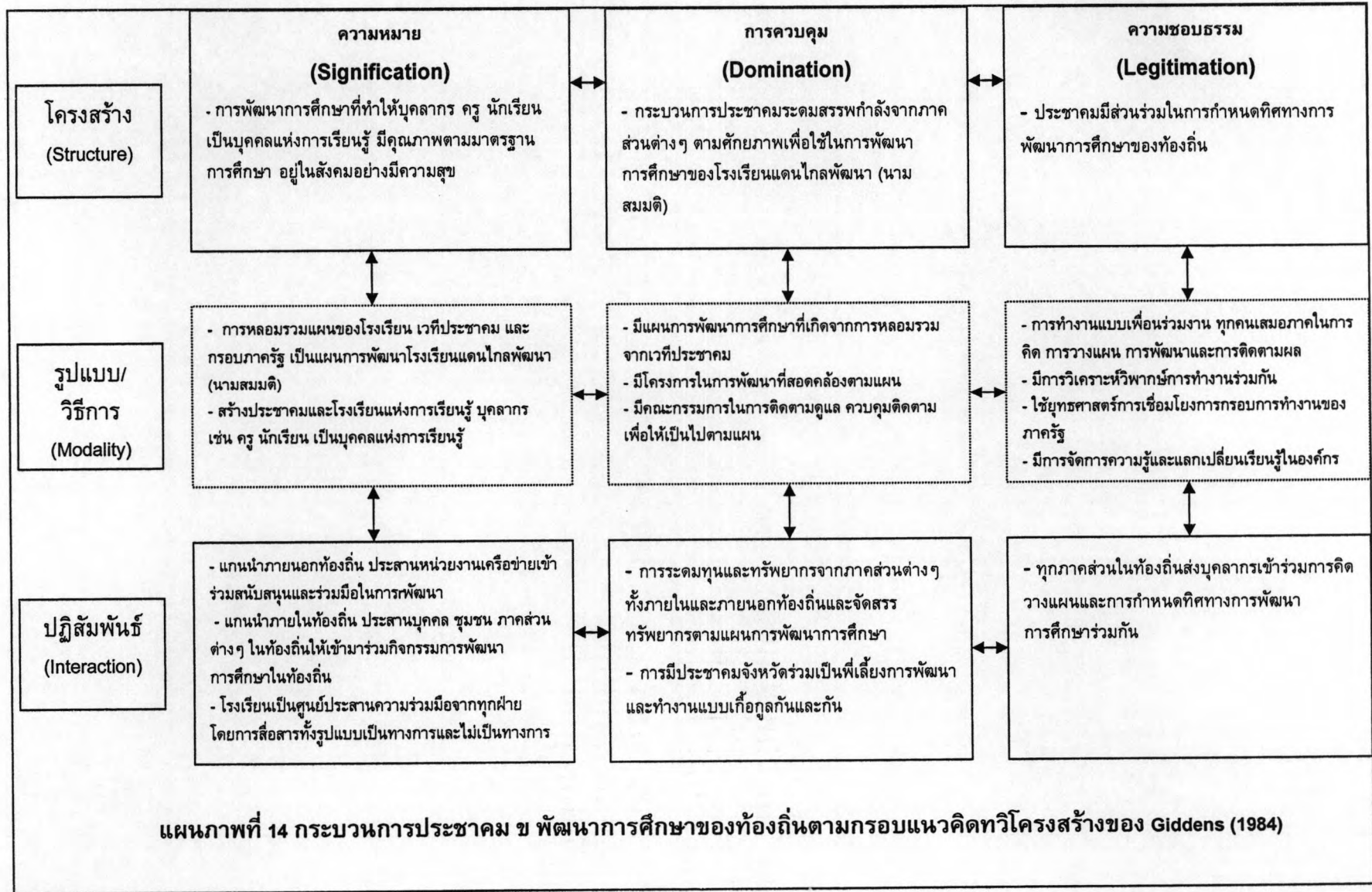
ในขณะที่กระบวนการประชาคม ข ใช้เวทีประชาคมในการสร้างความเข้าใจและวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยประชาคมมีการระดมทุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งประชาคมได้ใช้ยุทธศาสตร์การทำงานแบบมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การทำงานแบบเพื่อนร่วมงาน ยุทธศาสตร์การนำ

ศักยภาพที่เข้มแข็งของแต่ละภาคส่วนมาใช้ในการพัฒนา และยุทธศาสตร์การนำเครือข่ายของสมาชิกเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา และมีการทำงานโดยสร้างให้ประชาคมเป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้เพื่อที่จะทำให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนการทำงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ สมาชิกในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการความรู้ในองค์กร

การพัฒนาโดยกระบวนการประชาคมทั้งสองแห่งพบว่า กระบวนการประชาคมทั้งสองแห่งมีเป้าหมายการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน แต่มีวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียนและพื้นที่ โดยเป้าหมายการพัฒนาของกระบวนการประชาคม ก นั้นมีเป้าหมายคือ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพัฒนา 1 ให้ทัดเทียมกับโรงเรียนเครือข่าย 1 และเครือข่าย 2 ซึ่งกระบวนการประชาคมได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนพัฒนา 1 โดยการสร้างความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ ห้องเรียน สื่อ และบุคลากร ขณะเดียวกันได้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เรียกว่า การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียนหลัก หรือ "Big Three schools" มาใช้ในการพัฒนา นั่นคือมีการนำโรงเรียนเครือข่ายทั้งสองแห่งที่อยู่ใกล้เคียงเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงร่วมการพัฒนาด้วย ขณะที่กระบวนการประชาคม ข นั้นมีเป้าหมายการพัฒนาคือ การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอให้สูงขึ้นเพื่อที่ว่านักเรียนจะได้ไม่หลังไหลไปเรียนในโรงเรียนในเมือง อีกทั้งต้องการพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นด้วย จึงได้มีกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และได้แผนการพัฒนาการศึกษาโดยเน้นการพัฒนาครู การปรับปรุงห้องเรียนให้ทันสมัย การจัดซื้อสื่อวัสดุอุปกรณ์และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลเปรียบเทียบกระบวนการประชาคม ก และ ข จะเห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างตั้งแต่การเกิดกระบวนการประชาคม การทำงานของประชาคม รวมไปถึงการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคมทั้งสองแห่งซึ่งจะเป็นสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ให้กับพื้นที่อื่นๆ ที่ต้องการที่จะกระตุ้นให้เกิดกระบวนการประชาคมที่เข้าไปพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อนำกรอบแนวคิดทวิภาวะของโครงสร้าง (Duality of Structure) ของ Giddens, 1984 มาอธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคม ก และ กระบวนการประชาคม ข สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพ ต่อไปนี้

ตอนที่ 3 แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

จากการศึกษากระบวนการประชาคม ก และ ข (นามสมมติ) ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น พบว่ากระบวนการประชาคมที่เข้าไปพัฒนาการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการศึกษาและมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ซึ่งน่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์จุดเด่น ข้อจำกัดของการพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคมและนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมให้ดำเนินการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 จุดเด่นของกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

1) เป็นการเปิดโอกาสให้คนในสังคมและคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลอดตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามผลและร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน จึงทำให้การพัฒนาการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กและคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยเฉพาะผู้เรียน ครู และชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนา ตัวอย่างเช่น กระบวนการประชาคม ก (นามสมมติ) มีคนในท้องถิ่นที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจในปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ใกล้กัน 3 โรงเรียน โดยการเข้าไปช่วยแก้ปัญหา ให้การสนับสนุน โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผนการศึกษา ซึ่งผลของการพัฒนาทำให้โรงเรียนได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว ชุมชน โรงเรียน ผู้ปกครองต่างมีความพึงพอใจ หรือตัวอย่างกระบวนการประชาคม ข ที่มีองค์กรภายนอกท้องถิ่น ร่วมกับบุคคล องค์กรภายในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนและมีมุมมองการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น เช่น การจัดการศึกษาให้ถึงถึงคนที่ไม่สามารถเรียนต่อได้ด้วย โดยให้เป้าหมายการจัดการศึกษาไม่ใช่เพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพียงอย่างเดียวแต่ต้องเน้นให้เด็กมีงานทำในท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นการทำงานที่ตอบสนองต่อภูมิศาสตร์ อาชีพ หรือทรัพยากรของชุมชน เช่น การฝึกให้นักเรียนปลูกยาง ปลูกปาล์ม หรือผลิตน้ำมันปาล์มได้ เป็นต้น

“การศึกษาต้องนึกถึงบางคนที่ไม่ได้เรียนต่อด้วย บ้านพ่อแม่มีอาชีพปลูกยางปลูกปาล์ม ก็พยายามฝึกเด็กที่มีใจรัก ทำน้ำมันปาล์ม สอนให้เขากรีดยางเป็น เนื่องจากปัจจุบันบ้านเราใช้มอญ พม่า ตอนนี้ควรใช้คนไทย ถ้าคนไหนไม่มีโอกาสได้เรียน ถ้ามีใจรักในการทำงานในท้องถิ่นก็ให้ฝึกให้ทำเป็น คิดไว้ว่าจะฝึกให้นักเรียนที่ จบ ม. 3 ที่ไม่ได้เรียนต่อ คนที่จะไปเรียนต่อ ปวช. อาชีพะการอาชีพ ถ้าเขาจะไปเรียนแล้ว ควรประสานอาชีพให้มาช่วยสอน ปูพื้นฐานให้เขาเป็นบ้างก็ดี คนที่มีความสามารถเรียนต่อมหาวิทยาลัย ใครอ่อนวิชาไหน

กิติว จ้างคนสอนพิเศษมาช่วยพัฒนาในวิชาที่เขาเรียนอ่อน ซึ่งเทศบาลก็มีงบจะสนับสนุน” (นายกเทศมนตรีตำบลพลอยงาม (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“มีประชาคมเข้ามาพัฒนาทำให้มีความหลากหลายของความคิด ก่อนที่กระทรวงศึกษาจะมาบอกให้สอนตามระเบียบ แต่เป็นการหันกลับมาสนใจและฟัง ชุมชน และหลายหน่วยงานมาระดมความคิด เป็นการเข้าใจของผลการศึกษาในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และสถานที่ซึ่งไม่เหมือนกันทั่วประเทศ ทำให้แต่ละที่มีความแตกต่างตามท้องถิ่น เช่น โรงเรียนของเราใกล้กับประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชา เราต้องรู้จักภาษาของเพื่อนบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับภูมิสังคมนั้น” (คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

“จังหวัดเราเป็นจังหวัดสิ่งแวดล้อมดี ฝนแปดแดดสี่ อากาศดีสดใส อยากให้มีโรงเรียนนานาชาติ เป็นเมืองการศึกษา ควรมีการสอนภาษาต่างๆ เนื่องจากบ้านเราเป็นเมืองท่องเที่ยวจะได้รองรับอาชีพในอนาคต” (ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดไทยเจริญ (นามสมมติ), อภิปรายกลุ่ม, 24 กรกฎาคม 2551)

2) เป็นการทำงานที่เกิดจากความร่วมมือหลากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเป็นร่วมมือพัฒนาแบบหุ้นส่วน ทุกฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้อย่างเสมอภาคจึงทำให้การพัฒนาเกิดความสัมพันธ์ที่ดี ทุกคนมีอิสระทางความคิด และมีเป้าหมายการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งความร่วมมือที่หลากหลายย่อมทำให้มีคน มีทรัพยากรมากไปด้วย เมื่อมีพลังมากก็สามารถขับเคลื่อนการทำงานได้รวดเร็วโดยที่การทำงานนั้นต้องมีข้อแม้ว่าไม่มีใครบังคับและสั่งการแต่เป็นความเต็มใจร่วมมือแบบเสมอภาคของทุกฝ่าย

3) เป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานด้านสังคมและการศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งเครือข่ายของประชาคมเป็นทั้งเครือข่ายต่างอาชีพภายในท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์การพัฒนาที่ตรงกัน นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มเครือข่ายระดับสถานศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาการศึกษาแบบเป็นเครือข่าย เป็นการดึงศักยภาพที่เข้มแข็งในแต่ละสถานศึกษามาช่วยในการพัฒนาร่วมกัน ทำให้ครู นักเรียน ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นเพื่อนร่วมเส้นทางพัฒนา

4) โรงเรียนที่เป็นเป้าหมายได้รับการแก้ปัญหาและได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และตรงตามความต้องการของท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น โรงเรียนพัฒนา 1 ซึ่งได้รับการพัฒนาจากประชาคม ก ได้รับการแก้ไข้ปัญหาโดยทำให้โรงเรียนกลับมาได้รับความนิยมนจากผู้เรียนและสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองภายในระยะเวลา 1 - 2 ปี เนื่องจากโรงเรียนได้รับการสนับสนุนความพร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่างในการจัดการเรียนการสอน ครูได้รับการพัฒนาจนสามารถจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพ หรือตัวอย่างของโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ประชาคมอำเภอ ได้เข้ามาขับเคลื่อนการศึกษาให้สามารถแก้ปัญหา ด้านผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ผลปรากฏว่าโรงเรียนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เป็นที่พึงพอใจ นักเรียนมีนิสัยใฝ่เรียนรู้และมีระเบียบวินัย ซึ่งการแก้ปัญหาของประชาคมสามารถช่วยยกระดับการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับอำเภอ และโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดมีมาตรฐานที่สูงขึ้นและใกล้เคียงกัน มีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

“การที่ประชาคมเข้ามาช่วยทำให้สามารถพัฒนาโรงเรียนได้รวดเร็ว และทำให้หน่วยงาน องค์กรและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน...อีกอย่างให้เห็นชัด คือ โรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ที่มีคอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการเรียนการสอนในทุกห้อง มีเครื่อง LCD และอุปกรณ์เสริมที่ทันสมัยและจำนวนมากขึ้น นั่นคือ มีคอมพิวเตอร์ประมาณ 183 เครื่อง ทั้งหมด 14 ห้อง” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพัฒนา 1 (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2550)

“การพัฒนาจากหน่วยงานเอกชนทำให้เราสำนึกคนอื่น รู้มากกว่าครูพื้นที่อื่นๆ รู้สึกได้ว่าตัวเองแตกต่าง ได้เรียนรู้กระบวนการ และการทำงานมากกว่า และยังเรื่องประเมิน จะทำเอกสารการประเมิน ทำให้ครูง่ายมากขึ้น ไปดึงของเพื่อนในโรงเรียน ขอข้อมูลมา ก็สามารถรวมและทำผลงานได้เร็ว” (ครูโรงเรียนแดนไกลพัฒนา (นามสมมติ), สนทนากลุ่ม, 6 มีนาคม 2551)

3.2 ข้อจำกัดของกระบวนการประชาคมในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

1) การทำงานกับองค์กรหรือหน่วยงานหลากหลายภาคส่วนจำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการทำงานที่หลากหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานต่างมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง การประสานงานจึงต้องมีผู้ประสานงานที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ระยะเวลาในการที่จะทำให้สมาชิกประชาคมได้มาพบปะกันอาจจะมึน้อย เนื่องจากมีระยะเวลาที่ไม่ตรงกันของสมาชิกประชาคม จึงจำเป็นต้องอาศัยความเสี่ยสละ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากาที่กระบวนการประชาคมได้เข้าไปพัฒนาการศึกษาทำให้เกิดผลการพัฒนาทั้งมิติการศึกษาและมิติทางสังคม เมื่อพิจารณาถึงจุดเด่นของกระบวนการประชาคมในการพัฒนาการศึกษาแล้วนำท้าทายในการที่จะกระตุ้นให้เกิดกระบวนการประชาคมขึ้นอีกหลายท้องถิ่นและเมื่อพิจารณาข้อจำกัดของการพัฒนายังคงมีแนวทางในการแก้ไขได้ การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจและน่าจะปลูกกระแสการมีส่วนร่วมของประชาคมในการเข้าไปขับเคลื่อนการศึกษาให้บังเกิดผลแห่งความสำเร็จเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่เป็นเจ้าของการศึกษาอย่างแท้จริง

3.3 แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น

ผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการประชาคมในมิติการศึกษาและมิติทางสังคมเป็นการยืนยันให้เห็นว่า การพัฒนาการศึกษาโดยกระบวนการประชาคมนั้นมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคนในชุมชน สังคม และสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมากคือผลการพัฒนาดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อให้กระบวนการประชาคมเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ สามารถเข้าไปช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นได้ ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์หาแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น โดยสารสนเทศที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการประชาคมในพื้นที่อื่นต่อไป ซึ่งแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นจะนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.3.1 แนวทางการขับเคลื่อนการเกิดกระบวนการประชาคม

1) การใช้ปัญหาการศึกษาในท้องถิ่นเป็นตัวตั้งและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระแสการมีส่วนร่วมของคนหรือองค์กรในท้องถิ่นดังเช่น กรณีศึกษากระบวนการประชาคม ก

2) การเปิดเวทีสาธารณะ หรือเวทีในการค้นหาขนาดของชุมชน ถ้าเน้นด้านการศึกษาอาจจัดเวทีการค้นหาขนาดทางการศึกษาของชุมชน หรือหาความฝันของชุมชน โดยการนำประเด็นปัญหามาร่วมพูดคุยและหาแนวทางและแผนการพัฒนาาร่วมกัน

3) การตั้งโครงการพิเศษเพื่อนำร่องให้เกิดกระบวนการประชาคม เช่น การจัดทำโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันซึ่งเป็นโครงการพิเศษที่ช่วยปลูกกระแสการมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสทุกฝ่ายในสังคมได้เข้ามาพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน เป็นต้น

4) การกระตุ้นให้หน่วยงานที่สำคัญของจังหวัด และอำเภอ ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกระบวนการประชาคม และบทบาทของผู้นำจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรีหรือนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรเป็นผู้นำกระบวนการให้เกิดกระแสการพัฒนาและเป็นผู้จุดประกายการรวมตัวการทำงานและกระตุ้นการติดตามการทำงานในท้องถิ่น

5) การเชื่อมโยงการทำงานระหว่างประชาคมระดับต่างๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ เช่น การเชื่อมโยงการทำงานของประชาคมที่มีแนวทางการพัฒนาในแนวเดียวกันดังเช่นกระบวนการประชาคม ก และ ข เพื่อที่กระบวนการประชาคมจะได้ทำงานเป็นเครือข่ายและให้ความช่วยเหลือกันและกัน

6) การเปิดโอกาสให้บุคคล หรือองค์กรภายนอกท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน และเกิดความร่วมมือกันแก้ปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่น

3.3.2 แนวทางการขับเคลื่อนการทำงานของกระบวนการประชาคม

1) มีการเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน ต้องทำงานด้วยความเข้าใจ ทำให้ทุกฝ่ายได้เห็นสภาพปัญหาเห็นกลไกการทำงานร่วมกัน เช่น การมีกลไกการพัฒนาที่อิงรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับภาครัฐ หรือใช้กลไกการพัฒนาที่อิงรูปแบบการวิเคราะห์วิพากษ์ข้อมูลระหว่างภาคส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับทุกฝ่าย

2) มีการวางระบบการบริหารจัดการและการประสานงานที่ช่วยขับเคลื่อนให้ประชาคมทำงานได้อย่างเข้มแข็ง และสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องนั้น จำเป็นต้องมีหน่วยงานองค์กร ที่เป็นเสมือนศูนย์ประสาน หรือมีการแต่งตั้งผู้ประสานงานที่ชัดเจนในการทำหน้าที่ด้านการประสานงาน ด้านธุรการ และฝ่ายเลขานุการ

3) มีการจัดทำเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะทำให้ประชาคมมีการพบปะกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอด

4) มีระบบการจัดการความรู้ในกระบวนการทำงานของประชาคมจะทำให้สมาชิกประชาคมได้แบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ มาใช้ในกระบวนการพัฒนางานและพัฒนาตนเอง

ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นได้ดังแผนภาพ

